

ибадат

НЕГИЗГИ ДИНИЙ МААЛЫМАТТАР

ДИН ИШТЕРИ БАШКАРМАЛЫГЫ

ДИН ИШТЕРИ БАШКАРМАЛЫГЫ

Иббатат иббатат

Редактор:

Проф. Док. Мехмет Эмин Озафшар – Проф. Док. Режаи Догаи

Басылма Боюнча Жооптуу

профессор, доктор Хурийе Марты

Басып чыгарууга даярдаган:

Доктор Фатих Курт

Координатор:

Йылдырай Каплан

Проект:

ДИБ. Диний Билим Берүү Бөлүм Башкармалыгы

Авторлор:

Док. Яшар Йигит – Док. Экрем Келеш

Которгон:

Токтоналиев Азат

Дизайн жана Ишке ашырган:

Угур Алтунтоп

Басмакана

Korza Yayın Basım A.Ş.

Tel: +90 312 342 22 08

Дин Иштери Башкармалыгынын Басылмалары: 1377

Кесиптик Китептер: 151

1 – Басылыш 2018, Анкара

ТЕКШЕРҮҮ КОМИССИЯСЫНЫН ЧЕЧИМИ 12.08.2016/62

2018.06.Y.0003.1377

ISBN 978-975-19-6859-3

Сертификат №: 12931

© Дин Иштери Башкармалыгынын Диний Басылмалар

Жогорку Башкармалыгы

Байланыш:

Диний Басылмалар Жогорку Башкармалыгы

Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı No: 147/A Çankaya / Ankara

Tel.: +90 312. 295 72 81 - Faks: 0312. 284 72 88

e-posta: yabancidiller@diyanet.gov.tr

I БӨЛҮМ

ИБАДАТ

1. Ибадаттын аныктамасы 7
2. Ибадаттын максаты жана маңызы 7
3. Ибататтын түрлөрү 8
4. Мукаллафтын кыймыл аракеттерине байланыштуу өкүмдөр 11
5. Ибадаттын пенделерге тийгизген пайдалары 13

II БӨЛҮМ

ТАЗАЛЫК

1. Тазалыктын жекече жашоодо жана коомдук жашоодогу орду 25
2. Исламдын тазалыкка берген мааниси..... 25
3. Тазалык жана анын түрлөрү 26
4. Тазалык менен ибадаттын байланышы 35
5. Ибадат кылууга даярдык катары тазалык .. 35
6. Масх..... 41
7. Аялдарга тийиштүү өзгөчө абалдар..... 42
8. Өзүрдүү болгондордун тазалыгы 43

III БӨЛҮМ

НАМАЗ

1. Намаздын Маанилүүлүгү 51
2. Намаздын Түрлөрү 52
3. Намаздын Убакыттары..... 53
4. Намаздын Парздары 54
5. Намаздын Важиптери 55
6. Намазды Бузган Нерселерлер 55
7. Намазга Тийиштүү Башка Өкүмдөр..... 56
8. Намаздын Окулушу 57
9. Жаңылуу жана Тилават Саждалары 63
10. Өзгөчө Абалда Окулуучу Намаздар 64
11. Намаздардын Жамы 66
12. Мечит жана Намазды Жамаат менен Окуу 66
13. Мечиттердин Коомдогу Орду 67
14. Намаздын Адеби..... 68
15. Жамаат менен Намаз Окуу..... 69
16. Намаздын Пайдалары 70

IV БӨЛҮМ

ОРОЗО

1. Орозо ибадатынын маанилүүлүгү 77
2. Орозого байланыштуу негизги терминдер 77
3. Орозонун түрлөрү..... 80
4. Рамазан айы жана Парз болгон орозо 81
5. Орозого ниет кылуу жана убактысы 82
6. Орозо кармабоонун мубахтары 82
7. Орозону бузган абалдар 83
8. Орозонун каффараты жана каффаратты талап кылуучу абалдар 84
9. Орозонун казасы жана казаны талап кылуучу абалдар..... 84

10. Орозону бузбаган абалдар..... 85
11. Орозо кармаган адамга макүрөө болгон нерселер 85
12. Орозо ибадатынын адамга алып келген пайдалары 86

V БӨЛҮМ

ЗЕКЕТ ЖАНА САДАКА

1. Пенденин жоомарттык жана жардамдашуу түшүнүгү 93
2. Исламдын жоомарттыкка жана жардамдашууга берген мааниси 93
3. Сакада 94
4. Жоомарттык жана жардамдашуу катары зекет ибадаты 97
5. Зекетке байланыштуу негизги терминдер . 98
6. Зекет берүүсү парз болгон адамдар 99
7. Зекет бере алчуу адамдар 100
8. Зекет катары берилчүү нерселер 101
9. Зекеттин адамда тийгизген пайдалары.... 103
10. Зекеттин коомго тийгизген пайдалары.. 104
11. Кубаычтарды бөлүшүү 104
12. Кайгы-капаны бөлүшүү..... 107
13. Түрк-Ислам маданиятындагы жоомарттык жана жардамдашуу уюмдары 112

VI БӨЛҮМ

АЖЫЛЫК ЖАНА КУРМАНДЫК

1. Ажылык ибадаты жана маанилүүлүгү 121
2. Ажылыкка тийиштүү терминдер 122
3. Ажылыкка тийиштүү жерлер 123
4. Ажылык ибадатынын түрлөрү..... 125
5. Ажылык ибадатынын аткарылышы 126
6. Умра..... 127
7. Ажылык ибадатынын жеке жана коомдук пайдалары 128
8. Курмандык 129

VII БӨЛҮМ

ДУБА ЖАНА ТООБО

1. Дуба жана анын маани-маңызы 141
2. Дубанын аныктамасы жана маанилүүлүгү..... 142
3. Алла Таала менен болгон байланышууда дубанын орду..... 143
4. Дубанын пенделерге тийгизген пайдалары 145
5. Куран жана пайгамбарыбыздын сүннөттөрүндө дубалар..... 146
6. Тообо жана анын маани-маңызы 148
7. Тообонун адам баласынын жашоосундагы оорду 150
8. Куранда тообого тийиштүү мисалдар..... 151

Суроолордун жооптору 157

Колдонулган Булактар 158

Киришүү

Ибадат

Ырайымдуу жана өтө Мээримдүү Алла Таала, адам баласын өтө бийик деңгээлде жартып, аны жогрку инсандык сапаттарга ээ кылган жана диний жоопкерчиликти мойнуна жүктөп ага абдан маани берген. Ал эми бул жашоодо аны өз башынча таштап койбостон, ыймансыздыктын караңгылыгынан сууруп чыгарып, инсандык сапатка ылайык адеп ахлакка ээ болуусу үчүн аларга раббаний белек катары, пайгамбарларды жиберип китептерди түшүргөн.

Адам баласынын жаратылышы менен бир убакта пайда болгон дин (ишеним), анын жаратылышанын муктаждыгы болуп саналат. Дин, жашоонун маани- маңызын жана акыйкатын бизге үйрөтүүчү, дүйнө менен акыреттин жана акыл менен рухтун ортосуднагы тең салмактуулукту кармап түрүүчү, пенденин жан дүйнөөсүнө бейпилдүүлүктү жана коомго сүйүү менен адилеттүүлүктү орнотуучу, жеке жана жалпы вазыйпаларыбызды ибадат ирээтиндеги жоопкерчилик катары кабыл алуубузду наасат кылаган жашоонун ар тарабын камтыган түшүнүк болуп эсептелет.

Өзүн өзү, ааламды жана жаратуучусун тааныганга аракет кылган, аны сүйүп жана ага жакындаган пенде, жаратуучунун жиберген ырайымдуулук пайгамбарларынын жана алардын алып келген ыйык китептеринин негизинде жашагандар, күлчүлүк менен акыйкатты түшүнгөн пенделер болуп саналат.

Ошондуктан адам баласынын динге карата болгон муктаждыгынын көрсөтүлгүндөй жана дин тууралуу туура маалыматтарга ээ болуусу абдан маанилүү

Диндин негизги максаты, адам баласынын жашоосун туура жолго багыттоо болгондуктан, диний билимдин жашап жаткан жашообузга жарык берип туруусу үчүн анын күндөн күнгө жаңыланып туруусу, ислам дининин акыйкатынын аң сезимибизде жана жүрөктөрүбүздө туура орун алуусу үчүн билим менен жашоонун ортосундагы тең салмактуулукту сактоо өтө чоң мааниге ээ. Ошондуктан, элибизге дин тууралуу туура жана так маалымат берүүдө, аларды динде орду болбогон жана негизсиз түшүнүктөрдөн алыс болууларын насаат кылып аларга куран жана хадистердин негизинде илимий көз караш менен туура маалымат берүү ирээтинде, ишеним, ибадат, пайгамбарыбыздын өмүр таржымалын окуп үйрөнүп жана адеп ахлактуу болууга үгүттөөчү маселелерге тийиштүү, дин иштери башкармалыгыбыздын төрт башка темада даярдаган “Исламдын негизги түркүктөрү” атуу китеби жарык көрүп олтурат. Колуңуздагы бул “Ибадатым” аттуу китеп, дин иштери башкармалыгына караштуу диний окуу жайларда окутулуучу китепче катарында даярдалган.

Бул китепчеде, Ислам дининин негизги түркүктөрүнүн бири болгон ибадат темасы тууралуу баяндалган. Анда, ибадаттын максаты, оорчундуулугу, адамдарга тийгизген пайдалары жана тазалык, намаз, орозо, исламда жардамдашуу жана тең бөлүшүү, зекет, садака, курманчылык, дуба жана тообо сыяктуу темалардын тегерегинде сөз кылынган.

Бул эмгегибиздин окуй турган бир туугандарыңызга пайдалуу болуусу, биздин эң башкы максатыбыз жана тилегибиз.

Аракет бизден, берекет Алладан.

ибадат
ибадат
ибадат

БӨЛҮМ

Ибадат

1. Ибадаттын Аныктамасы
2. Ибадаттын Максаты жана Маңызы
3. Ибадаттын Түрлөрү
4. Мукаллафтын Кыймыл Аракеттерине Байланыштуу Өкүмдөр
5. Ибадаттын Пенделерге Тийгизген Пайдалары

БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

Бул бөлүмдө;

- Ибадаттын маңызы, түрлөрү, кылынышы жана максаты тууралуу баяндалмакчы. Бул темага ылайык намаз, орозо, зекет жана ажылык тууралуу кыскача баяндамалар айтылып сооптуу амалдар туурасында да маалымат берилген.
- Мукаллаф жана анын кулк-мүнөзү тууралуу өкүмдөр айтылган, Буга тийиштүү диний маселелердин туура жана так түшүнүлүүсү үчүн анын ролу жана кээ бир негизги диний терминдер тууралуу сөз кылынган.
- Эң аягында ибадаттардын адам баласына бере турган пайдасы тууралуу сөз кылынмакчы.

ПЛАН

Бул бөлүмдүн соңунда;

1. Ибадаттын максаты, маңызы жана түрлөрү тууралуу кыскача маалымат берүүгө,
2. Садака берүү жана сооптуу амалдар туурасында кененирээк маалымат берүүгө,
3. Шарияттагы “Мукаллафтын амалдары” деп айтылган парз, важип, сүннөт, мубах, макүрөө жана арам сыяктуу негизги шарияттык терминдерди үйрөнүүгө,
4. Ибадат аркылуу адам баласына берүүчү нерселер тууралуу баяндоого жетишесиз.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Пайгамбарыбыздын жана анын сахабалардын ибадаттары тууралуу маалымат алууга аракет кылгыла.
2. Курандагы жакшы амалдар тууралуу айтылган аяттарга көз жүгүрткүлө.
3. Садакага тийиштүү хадистерге көз жүгүрткүлө.
4. Диндик жашообуздагы парз, важип жана сүннөт катарында аткарган амалдарга көз ирмем кылгыла.
5. Афалул-мукаллафин (адам баласынын диндеги милдеттүү түрдө аткаруусу керек болгон амалдар) тууралуу фыких китептеринен киришүү ирээтинде маалымат алгыла.
6. Сабакты үйрөнүү үчүн бир кана бул китеп менен чектелбестен мүмкүн болушунча китептин аягындагы берилген булактарга назар салгыла.

1

Ибадаттын Аныктамасы

Ибадаттын сөздүк мааниси кулдук кылуу, мойун сунуу жана ытаат кылуу дегенди билдирет. Ал эми терминдик мааниси болсо Аллахты даңазалоо, ага карата сүйүүнү, урмат-сыйды жана ага арналгандыкты көргөзүү үчүн эч кандай сооп күтпөстөн аруу жана таза ниет менен аткарылчу кыймыл аракеттер болуп эсептелет. Жогорудагы бул аныктаманын мазмуну тар маанидеги аныктаманы камтыганы сымал Аллах ыраазчылыгы үчүн аткарылчу баардык амалдарды камтыйт. Ибадат кыска жана өзгөчө мааниде ниет кылуу менен биргеликте Аллахка жакындоону түюндүргөн өзгөчө амалдар болуп эсептелет. Мисалы, намаз кылуу жана орозо кармоо сыяктуу.

Ибадат, тилибизде кулдук кылуунун Аллахка ытаат кылуу, ага жакындык жана урматтоонун эң жогорку мартабасы болуп эсептелет.

Эске Түтүү

Ибадатка байланыштуу негиздер бир кана Аллах тарабынан бекемделген, Ал эми анын аткарылуусу Пайгамбар тарабынан кененирээк жана иш жүзүндө көргөзүлгөн. Адамдар өз алдынча эч кандай бир ибадатты ойлоп таба алышпайт.

7

2

Ибадаттын Максаты жана Маңызы

Ааламдын эбегейсиз тартиби адам баласынын көңүлүн бурбай койбойт. Ааламдын кооздугун жана андагы көркөмдүүлүккө көз салып булардын жаратуучусу тууралуу терең ой жүгүртпөй койуу мүмкүн эмес. Анткени Курандагы “Чындыгында, пенделеримдин билимдүүлөрү Алладан коркушат.” (Фатыр. 35/28) деген аятында буга ишарат кылынууда. Теги таза адамдардагы бул өзгөчөлүк акырындык менен барып Аллахка болгон сүйүүгө айланат жана бул сүйүү эң жогорку деңгээлдеги сүйүүгө барып такалат.

Аллахты сүйүп ага жакындаган адам, бул сүйүүнүн кереметинен ага ибадат кылуу сезими ойгонот. Негизи эле адам баласынын буга муктаждыгы бар. Адамдардын Аллахка ибадат кылуу муктаждыктарынын өзөгүндө сүйүү орун алган.

Аллахты сүйгөн адам анын ыраазычылыгына туура келбеген кулк мүнөөздөрдөн ыраак болушат. Кул ушундай абалда ар бир кыймыл аракетинде туура эмес иштерди кылуудан баш тартып, жакшы иштерди аткарууга умтула баштайт. Бул адам Аллах жакшы кулк мүнөөздү жактырат деген ишенимде ар дайым жана ар жерде өзүн түз алып жүрүүгө аракет кылат. Жана ошондой эле Аллах сабырдууларды жакшы көрөт деген ишенимде ар дайым сабырдуу болууга аракет кылат.

Ар дайым өзүнүн жакшы көргөн раббына таваккул кылат, Аллах таваккул кылгандарды жакшы көрөт деген ишенимде ар дайым тообокел болууга аракет кылат жана ага

таянат. Бул адам ар бир кыймыл аракетинде түз жүрүүгө белсенет жана ошондой эле ысырап корчулуктан узак турат, себеби Аллах ысырап корчуларды жакшы көрбөйт. Буларды толук түшүнгөн адам Аллах жана анын Пайгамбарынын көрсөткөнүндөй Ислам принциптерине туура жана ылайык жашайт, муну менен бирге такыбалык жолунан тайбаган болот. Натыйжада Аллахтын жакшы көргөн күлү болот.

Алла Таала Куранда жиндер жана адам баласын бир кана өзүнө ибадат кылуулары үчүн жараткандыгы тууралуу баяндаган. Ибадаттарын толук түрдө орундатып, өзүнүн кулчулугун сезе билген пенденин жан дүйнөсүндө ар дайым бейпилдүүлүк орун алат жана Аллага жакын болгондуктан ал пенденин көңүлү ар дайым тынч болот. Натыйжада ибадат кылган сайын жамандаыктардан ыраак болот.

Ой Жүгүртүү

- Ибадат, өзүн Алла Таалага арнагандыктын белгиси
- Ибадат, Анын каалосуна мойун сунуу.
- Ибадат, Ага баш ийүү жана баардык нерсенин анын кудуретинде экендигин билүү.
- Ибадат, Анын чексиз башкаруучулугун кабыл кылуу дегендиктин белгиси.

8

Биргеликте Талкуулайлы

Ибадат кылуунун максаты жана маанилүүлүгүн окуучулар менен талкуула!

Ибататтын Түрлөрү

Ибадаттарды, дене менен жасалган жана материалдык каражат менен жасалган деп бир канча бөлүккө бөлүүгө болот. Мисалы; намаз менен орозо дене менен жасалган ибадат түрлөрүнө кирген болсо, ал эми ажылык фининсылык каражат менен чогуу дене менен жасалган ибадаттын түрүнө кирет.

Алланын ыраазычылыгын табуу максатында аткрылчу кыймыл аракеттерге көңүл буруп карала турган болсо, ибадат бир кана терминдик маанисине карабастан анын жалпы мааниси да эске алынаарлык болот. Ошондуктан ибадаттарды абалы жана шарттары жагынан экиге бөлүп карасак да болот.

Ибадаттардын Абалдык жана Шарттары Жагына Карай Экиге Бөлүнүшү

Намаз

Намаз, абалдык жана шарттарга байланыштуу болгон ибадаттардын башында келет. Намаз диндин түркүгү. Күндүн белгилүү убакыттарында беш маал намаз кылуу, балагатка жеткен ар бир аял-эркекке милдеттүү. Ал эми мындан тышкары ар бир адамдын өз көңүлү менен соопчулук үчүн окулчу напиле намаздар да бар. Бул тууралуу кеңири маалымат намазга тийиштүү бөлүмдө баяндалмакчы.

Орозо

Орозо, Исламдын шарттарынан бири болуп эсептелет. Орозо соорлук убагынан ооз ачуу убагына чейин ибадат максатында ичип-жештиктен жана жыныстык катнаштан ыраак болуу деп аныкталат. Рамазан айында орозо кармоо исламдагы шарттардын бирөө болуп эсептелет. Ал эми рамазан орозосунан тышкары сооп табуу ниетинде кармалуучу орозолор дагы бар. Бул тууралуу орозо темасында кеңири баяндалмакчы.

Зекет

Зекет, Исламдагы шарттардан бирөө болуп эсептелет. Материалдык байлык ибадаттардын катарына кирет. Шарият боюнча колунда бар деп эсептелген мусулмандардын байлыгынан өлчөмүнө жараша (40.1) милдеттүү түрдө сарптоолоруу бекитилген. Бул темага тийиштүү бөлүмдө кеңири сөз кылынмакчы.

Ажылык

Ихрагма кирүү менен биргеликте Арафат тоосуна туруу жана Кабаны таваф кылуу аркылуу жылдын белгилүү учурунда тартибине ылайык аткарылчу ибадат болуп эсептелет. Бул дагы Исламдагы беш шарттан бирөө болуп эсептелет, ошондой эле дене жана материалдык каражат менен аткарылган ибадаттарын катарына кирет. Ажылык ибадатын орундаткан адам “Ажы” дет аталат. Бул тема тууралуу кийинчерээк кеңири сөз кылынмакчы.

Кандайдыр бир көрүнүшкө жана Шарттарга Байланыштуу Болбогон Ибадаттар

Адамдын кулк мүнөзү жана адеп ахлагы сыяктуу Кандайдыр бир көрүнүшкө жана шарттарга байланыштуу болбогон ибадаттар Алланын ыраазычылыгына шайкеш келгендиктен, мындай ибадат пендеге сооп алып келет. Бул түрдөгү ибадаттар жалпы маанидеги ибадаттардан болуп эсептелет. Жакшы адам мыкты сапатка ээ болгондуктан жакшы болуп эсептелет. Жакшы мусулман болуунун жышааны катары ал адамдын баскан турганы жана кылган ар бир иш аракети эске алынат. Адамдарга жылмайып кароо жана күнүмдүк турмушта аларга карата жакшы мамиледе болууну мисалга алсак болот. Мисалы; садака берүү жана кайырдуу иш жасоо сыяктуу.

Изденип-Үйрөнгүлө

Жалпы маанидеги ибадаттарга мисал перип анализ кылгыла.

Кайырдуу Амал

Кайырдуу амал жалпы ибадаттарды камтуу менен биргеликте пайдалуу жана мыкты этиканы кеңири чагылдырат.

“Ыйман келтиргендерди жана жакшылык иш кылгандарды Биз жакшы иш жасоочулардын катарына киргизебиз ” (Анкабут, 29/9).

Изденип-Үйрөнгүлө

Кайырдуу амал деген эмне экендигин изилдегиле

“Салих” деген сөз, ар бир кыймыл аракетти аныктоодо колдонулган учурда; Пайдалуу жана мыкты дегенди билдирет. Жалпы жөнүнөн анкыкталганы сымал “Кайырдуу амал” жакшы амал болуп айтылат. Ошондуктан “кайырдуу амал” туура, жакшы жана пайдалуу иш аракет болуп эсептелет. Алла Тааланын пенделерден орундатууларын талап кылган туура жана пайдалуу иш аракеттер кайырдуу амал болуп эсептелет

Кайырдуу амал, пендени жаратуучусу жана анын башка макулуктары менен жакшы мамиледе болсуусуна өбөлгө түзөт

Эске Тутуу

Кайырдуу амал, ыймандын талабына ылайык ыкылас жана туура ниет менен аткарылган жана Куран менен Сүннөткө шайкеш келген абалда айтылган ар бир сөз жана аткарылган кыймыл аракеттер болуп эсептелет.

Кайырдуу амал, ыймандын талабына ылайык ыкылас жана туура ниет менен аткарылган жана Куран менен Сүннөткө шайкеш келген абалда айтылган ар бир сөз жана аткарылган кыймыл аракеттер болуп эсептелет.

“Ким жакшы иштерди жасап момун болсо, анын аракети жокко чыгарылбайт. Биз аныкын жазып койобуз.” (Анбия, 21/94).

Асрга ант! Албетте, инсан коромжуда. Бирок, ыйман келтиргендер, жакшы амалдарды жасагандар жана ак менен сабырдуулукка бири-бирин насаат кылгандар (коромжуда эмес). (Аср, 103/1-3).

Акыйкатта, ыйман келтирип – Аллага ишенгендер жана жакшылык иштерди кылгандар, алар – адамдардын эң жакшысы. (Баййина, 98/7).

Мукаллафтын Кыймыл Аракеттерине Байланыштуу Өкүмдөр

Мукаллаф

Шарияттын тили боюнча жоопкерчилик маанисиндеги “Мукаллафият”; пенденин диндеги адалдар жана арамдар сыяктуу маслелелерине олутту көз карашта болуусу дегенди билдирет. Ошондуктан бул жоопкерчиликке ээ болуу үчүн пенденин акыл-

ээси ордунда жана балагатка жеткен болуусу зарыл. Шарият тилинде мындай адам “Мукаллаф” деп аталат.

Диний Жоопкерчиликтерге Байланыштуу Терминдер

Мукаллафка тийиштүү өкүмдөр; парз, важиб, сүннөт, мустахап, арам, макүрөө жана муфсит.

Парз

Парз, кескиндүү түрдө далилге таяндыруу менен биргеликте аткарылуусу милдетүү болгон ибадат болуп эсептелет. Алла Таала жана анын пайгамбарынын мукаллафтан кескиндүү түрдө аткаруусун талап кылаган диндик жоопкерчиликтер парз болуп саналат. Мисалы; намаз окуу, орозо кармоо жана зекет берүү сыяктуу.

“Намаз окугула, зекет бергиле жана тизелерин ийгендер менен бирге тизеңерди ийгиле!” (Бакара, 2/43) Бул аят, парзга далил болуп эсептелет. Жана ошондой эле Куранда адилетүүлүктү, жакшылык кылууну, тууган-туушкандарга, ата-энеге жакшылык кылууну буйрук кылган жана жетимдин мал-мүлкүнө кол узатууну тыйуу салган аяттар. (Бакара, 2/183; Нахл, 1/190; Исра, 17/23-34) Бул аты аталган сүрөлөрдөгү аяттар буйруктарга далалат кылган аяттар болуп эсептелет.

Биргеликте Талкуулайлы

Далил деген эмне? Сабак учурунда чогу талкулагыла

Изденип-Үйрөнгүлө

Парз айн жана парз кифая деген эмне? Изденгиле!

Талкуулоо

Парз амалдарын аткарбоо пендеге кандай диний жоопкерчиликтерди алып келет? Талкуулагыла!

Важип

Важип дагы парз сымалы кескин жана мажбурдуу түрдө аткарылуусу керек болгон диний жоопкерчилик. Бирок, важип далилдик (далил болуу жагынан) жактан парз сыяктуу кубаттуу эмес. Мунун себеби анын далилинин парздын далилинчелик күчтүү болбогондугунда жатат. Мисалы; Витир жана айт намаздары сычктуу.

Биргеликте Талкуулайлы

Далилдин кескиндүү түрдө болуусу деген эмнени түшүндүрөт? Сабак учурунда чогу талкулагыла!

Сүннөт

Сүннөт, парз жана важибтын тышында пайгамбарбыз тарабынан аткарылган жана үммөттөрүнүн дагы аткаруусун талап кылган амал болуп эсептелет.

Сүннөт, сүннөт муаккада (Муаккад сүннөт) жана сүннөт гайру муаккада (Муаккад эмес сүннөт) болуп экиге бөлүнөт.

Сүннөт муаккада (Муаккад сүннөт), пайгамбарыбыздын орундаткан ибадаттары жана кылган иштери сыяктуу көбүнчө аткарган амалдары болуп ээсептелет. Мисалы; Таңкы, Пешим жана Шам намаздарынын сүннөттөрү сыяктуу. Ал эми гайру муаккад сүннөттөр (Муаккад эмес сүннөт) болсо шарияттагы амалдарды толуктоо ирээтиндеги жана кескин түрдөгү амалдар эмес экендигин билдирүү максатында пайгамбарыбыздын кээ бир учурларда кана аткарган амалдары болуп эсептелет. Пайгамбарыбыз гайру муаккада сүннөттөрдү (Муаккад эмес сүннөт) кээ бир учурларда ибадат максатында аткарган. Мисалы; Дигер менен Куптан намаздарынын сүннөттөрү сыяктуу.

Эске Түтүү

Пайгамбарыбыздын, ичип-жегендиги, кийинүүсү жана үктоосу ибадат катары эмес, балким бир пенде катары аткарган иштери “Сүннөт Зевааит” болуп эсептелет.

12

Мустахап

Жагымдуу, жакшы көрүлгөн жана аткарылуусу сунушталган деген маанидеги мустахап. Ислам укугунда пайгамбарыбыздын кээде аткарып кээде аткарбаган ибадаттары жана кыймыл аракеттери болуп эсептелет. Мисалы; ишрак намазын окуу.

Мубах

Аткарылуусу жана аткарылбоосу шариятта эркин амалдар деп каралат. Ачыкталган, ачык абалда болгон жана адал болгон деген маанилерди билдирет. Мисалы; адал ырыскы табуу максатында эрте жатып эс алыуу жана ибадат кылууга даярдык көрүү максатында тамактануу. Кээ бир (мубах) амалдарын тарк кылынуусу пендени зыянга учуратып жана жоопкерчиликти иштерди аксата турган болсо, анда пенде мубах амалдарды аткарбагандыктан күнөөгө баткан болот. Мисалы; Пенденин ден соолугун коопту абалга алып келе турганчалык ичип жебей ачка болуусу сыяктуу.

Шариятта эч кандай бир тыйуу салууга тийиштүү далил болбогон учурда, бул амал “Мубах” болуп эсептелет.

Арам

Шариятта аткарылуусуна кескиндүү далилдер менен жана кескиндүү түрдө тыйуу салынган амалдар “арам” деп эсептелет. Мисалы; Себепсиз адам өлтүрүү, жалган айтуу, башка бирөөлөдүн акысын жегендик, намыстуу аялга жалаа жабуу, зынаа кылуу, урдоо, ичимдик ичүү, кумар ойноо, чочконун этин жегендик жана ата-энеге акарат келтирүү.

Эске Түтүү

- Арам иштерди аткарган пенде, азапка дуушар болот. Ал эми арамдан сактанган соопко эгедер болот.
- Арамды четке каккан динден чыгат. Ошондой эле арам экендиги ачык айкын болгон нерселерди адалдаштыруу ыйманга зыян келтирет.

Макүрөө

Аткарылуусу талап кылынбаган жана жакшы көрүлбөстөн жаман көрүлгөн деген мааниге келет. Шарияттык аныктамада болсо, кескиндүү түрдөгү далил болбостон аткарылбоосу талап кылынган амал болуп эсептелет.

Макүрөө эки түргө бөлүнөт; Тахриман макүрөө (арамга жакын макүрөө). Танзихан макүрөө (адалга жакын макүрөө).

Изденип-Үйрөнгүлө

Тахриман макүрөө менен Танзихан макүрөөгө мисал келтиргиле.

Муфсит

Муфсит, фасад, фасид жана ифсад деген тамыры бир сөздөрдөн туруп, бузулуу деген маанини билдирет. Ал эми шарияттык тилде болсо, аткарылып башталган кайсы бир ибабатты бузуу жана анын өкүмүн жокко чыгаруу болуп саналат. Ошондуктан шарттарына ылайык аткарылып башталган ибадаттардын бузулуусуна себеп болгон кыймыл-аракеттер “муфсит” болуп эсептелет. Мисалы; дааратчан болгон учурда денеден дааратты буза турган нерсенин агып чыгуусу же болбосо орозо учурунда билип туруп ичип-жегендик.

Ибадаттын Пенделерге Тийгизген Пайдалары

Ыйык динибиздеги аткарылуусу зарыл жана милдетүү болгон нерселерде биздин билип билбеген көптөгөн акылмандуулук жана пайдалар бар. Ал эми тыйуу салып арам деп эсептеген нерселерде болсо, пенделер үчүн албетте зыяндар бар. Динибизде, адамбаласы үчүн пайдалуу болгон нерселердин кылынуусуна тыйуу салынбайт жана пенделерге зыян алып келүүчү нерселер да буйрук кылынбайт.

Ар бир ибадатын дүйнөгө жана акыратке тийиштүү пайдалары окулуп үйрөнүлүүгө тийиш. Динибиздеги буйруктардын жана тыйуу салуулардын акыреттеги акибетине кошумча дүйнөдөгү пайдаларына дагы көз жүгүртүү мүмкүн. Бирок ибадаттардын негизги максаты пенделерге рухий байлык тартуулоо, жаман адаттардан алыстатуу жана жакшы адеп-ахлакты үйрөтүү экендигин унутпоо керек.

Жалпы мааниде айта турган болсок, Алла Тааланы эскерүүгө себеп болгон ибадаттар, жүрөктөрүбүзгө Алла Таалага болгон сый-урматты жана сүйүүнү бекемдетет. Пенделерди баардык жамандыктардан алыстатат жана жакшы адеп-ахлакка эгедер кылат. Руханий дүйнөбүздү ар түрдүү кайгы-капа жана кыйынчылыктардын күчтүү таасирлерине карата бөгөт болот. Анткени, көңүлдөр жалгыз кана Алла Тааланы эскерүү менен жай алат.

“Ыймандуулар – Алланы эскергенде жүрөгүндө тынчтык орногондор. Демек, Алланы эскергенде жүрөктөр тынчтык табат.” (Рад, 13/28)

Ибадат Кылуу Пенделерди Алла Таалага Жакындатат

Пенденин, Алла Тааланын койгон мыйзамдарына баш ийүүсү, Алла Таала менен болгон алаканы кубаттайт. Алла Таалага жүз бурган жана анын койгон мыйзамынын чегинде болгон пенде, Алла Таала менен болгон мамилесин чыңдаган болот. Ибадаттар Алла Таала менен болгон байланышты бекемдөөчү курал болуп эсептелет. Мисалы; күндө беш маал намаз окуган мусулман пенде, окуган ар бир намазы аркылуу Алла Таалага болгон жакындыгын арбытат. Алла Тааланын алдында ага тазим кылган пенде, Жаратуучусун эстеп аны унутпагандыгын дагы бир ирээт тастыктаган болот. Жалгыз Алла Таала үчүн колундагы байлыгынын бир бөлүгүн кембагалдарга зекет катары берген мусулман пенде, Алла Тааланын буйругун аткаргандыктан ага болгон жакындыгы дагы көбүрөөк арбыган болот. Орозо ж.б ушуларга окшогон ибадаттар да ушундай.

Ибадат кылуу учурунда Алла таала көрүп турат деген ниет менен ибадат кылуу, пенденин Алла Таала менен болгон мамилесинин кубаттуулугун ачык айкын көрсөтөт. Алла Таала күлүнүн ага карата көргөзгөн жакындыгын жана ыкыластуу мамилесин эч качан куру-жалак кайтарбайт. Алла Таала менен болгон мамилесин күчөтүү жана ар дайым ал менен бирге болуу аракетин акыбетсиз калтырбайт. Алла Таала, өзүнө жакындагысы келген пенделеринин пайдасына материалдык жана руханий нематтарын көбүрөөк берүүдө эч кайдыгер калбайт.

Ибадат кылуу, ошол эле учурда шүгүр болуп эсептелет. Шүгүр кылуу, Алла Таала менен болгон мамилени чыңдоо болуп эсептелсе, ал эми ибадат болсо жаратуучудан келген нематтар үчүн ага ыраазычылык жана каниеттүүлүктүн белгиси болуп саналат. Ошондуктан шүгүр кылуу, Алла Таала менен болгон мамилени чыңдоодо эң күчтүү куралдардан бири болуп эсептелет.

Эске Тутуу

Бул жашоого келүүбүздүн максаты Алла Тааланы таануу жана ага ибадат кылуу. Ибадат кылуу аркылуу анын бизге берген нематтарына шүгүрчүлүк кылган болобуз жана анын сүйүүсүн тапкан болобуз.

Ибадат, Жан Дүйнөбүздүн Азыгы

Адам баласынын жан дүйнөсүнүн азыгы ыйман жана ибадат. Антекни пенденин

жан дүйнөсү Алла Тааланы эскерүү менен кана тынчтык табат. Куранда бул акыйкат ушундайча баяндалган: “Ыймандуулар – Алланы эскергенде жүрөгүндө тынчтык орногондор. Демек, Алланы эскергенде жүрөктөр тынчтык табат.” (Рад, 13/28). Адам баласынын бул жашоодо кыйынчылыктар менен жүздөшүүсү ачуу чындык.

Айрыкча ушундай жагдайларда ибадат, пенде үчүн абдан маанилүү рухий чеп болот. Алла Таалага ибадат кылган пенде, кыйынчылык учурларда чыдамкайлуулугун сактап калат. Пенде бул кыйынчылыктардын баардыгын Алла Тааладан келген сыноо экендигин сезе билет жана сабыр кылат. Эч каднай кутулууга мүмкүн болбогондой көрүнүп, үмүтү түгөнүп, чыдамы бөксөргөн учурда, ибадат адам баласы үчүн калкаланчу жер болот. Ушундай кыйынчылык учурларда жүзүн Алла Таалага бура алган пенде, беттешкен кыйынчылыктардан ибадат аркылуу кутула алат.

Ибадат, Ишенимдик Сезимди Күчөтөт

Пенде, ибадат аркылуу өзүнүн ким экендигин жакшы тааныйт жана өзүнө болгон ишениминин аркасы менен бейпилдүүлүккө жетет. Бул пенде Алла Таала мени көрүп турат, менин баардык кыйынчылыктарым менен муктаждыктарымды билет жана ал мага кайдигер карабайт деген ишенимде болот.

“Аларга китептен сага кабар берилгендерди окуп бер да, намаз оку. Анткени намаз бузукулуктан жана күнөөдөн тыйат. Ал эми Алланы эскерүү андан да чоң. Алла силердин эмне кылып жатканыңарды билип турат.” (Анкабут, 29/45).

Ибадат, пенденин бир кана өзүн жана бул дүйнөдөгү ордун билүү менен кана чектелбестен, буларга кошумча катары адамдык таланттарынын дагы өнүгүп өсүүсүнө салым кошот жана ашыкча сезим талдуулугуна чектөө алып келет. Ибадат аркылуу ички жана тышкы дүйнөөсүн тынчсыздандырган бир канча ыпыластыктан кутулууну көздөгөн пенде, ал аркылуу адамдык сапатын толуктайт. Бул жетишкендик, пенденин өз ишенимдүүлүгүн арбытат. Айрыкча эң мыкты адамдык өзгөчөлүктөргө ээ болууга өбөлгө түзөт жана бул өзгөчөлүктөрдүн бекемделүүсүнө жардам берет. Пенде ушундай жол менен кана напсине ээ боло алат. Напсине ээ болуп аны тарбиялай алган адам, өтө кооптуу абалдарда жана өзүнө зыян келүүчү жагдайларда аларга каршы туруштук бере алат.

Адам баласынын өзүнө болгон ишениминин илеби кайтып анын жан дүйнөсүндө тынчсыздануу пайда болгон учурда, эң оболу күмөн саноо жана шайкешсиздик орун алган болот. Ибадатты толук аткарган пенде, өзүн, өзүнүн бул жашоодогу ордун жана Алла Тааланы таанууга дарамети жетет. Бул көрүнүш, пенденин аң сезиминин толук экендигинен кабар берет. Ошондуктан бул пенде, шектенүү, шайкешсиздиктен жана карама-каршылыктардан ыраак болот. Ибадаттын эң маанилүү функцияларынын бирөөсү пенденин жан дүйнөсүндөгү башаламандыктарды жойуу жана тең салмактуулукту орундатуу болуп саналат. Пенде, ибадаттын бул салымы аркылуу күмөндүү нерселерден оолак болот.

Ибадаттарды талабына жана максатына ылайык аткарган пенделер, айлана чөйрөсүндөгүлөргө дагы ишенимдүүлүктү тартуулай алышат жана ишенимдүү болушат. Баардык адамдар бул адамдарга ишенишет. Мына ибадаттарын ушундай таризде

кылган педнелер адамдарын аларга болгон ишенимдерин баалай алгандыктарынын кубанычы менен жашашат. Ошондуктан кайсы бир коомго ибадат кылуунун маани-маңызы толук жеткен болсо, ал коомдо бейкуттук жана ишенимдүүлүк да чогу орун алган болот.

Талкуулоо

Ибадат аркылуу пенденин өз ишенимдүүлүгү менен болгон байланышын жашоо турмуштан мисал келтирип талкуулагыла!

Ибадат, Жаман Иштерден Алыстатат

Ибатат кылуунун эң негизги пайдаларынан бири, адам баласын жаман иштерден алыс кылуусу. Анткени ибатат (жакшы амал) менен жаман иштер бирибирине карама каршы болуп эсептелет. Ошондуктан ибадаттын маани маңызын туура жана так түшүнүп аткарган пенде, терс амалдардан оолак болот. Себеби ибадат менен алек болуу менен ошол эле учурда терс амалдарды кылуу, Алла Таалага болгон ак дилдүүлүгүнүн алсыздыгынан кабар берет. Ак дилден аткарылбаган ибадаттар, жөн кана тышкы көрүнүү менен чектелип калат.

Куранда “Аларга китептен сага кабар берилгендерди окуп бер да, намаз оку. Анткени намаз бузукулуктан жана күнөөдөн тыйат” (Анкабут, 29/45) Ал эми орозонун болсо пендени такыбалыкка жеткирээрин баяндаган. Такыбалык, исламдагы жоопкерчиликти туу чокусу катары эсептелет. Такыба пенде, сөзсүз түрдө терс иштерди кылуудан алыс болот. Орозо тууралуу Куранда төмөнкүчө баяндалган: “Эй, ыймандуулар! Силерден мурдагыларга буйрулгандай эле, силерге да орозо кармоо буйрулду. Бул орозо силердин такыба болууңар үчүн ” (Бакара, 2/183).

Жаман иштерден оолак турууда орозо тууралуу пайгамбарыбыздан келген бир хадистин мааниси абдан зор мааниге ээ. Турмуш курууга шарты болбогондуктан арам иштерди кылуу коркунучу болгон мусулмандарга пайгамбарыбыз орозо кармоолорун сунуштаган. Пайгамбарыбыздын мусулмандарга берген бул насааты, жаман иштердин таасиринен кутулуунун бирден бир жолу экендигинен ачык айкын кабар берип турат. Пайгамбарыбыз орозо, мусулман үчүн калкан эндигин дагы айтып кеткен. (Бухарий, Савм:9; Муслим, Сиям: 163).

Кыскасы, Алла Тааланы таанып, ага ынанган жана бул ынануунун талабына ылайык ибадаттарды чын дилинен аткарган мусулмандар, адеп-ахлактык туурасында шарияттын койгон мыйзамдарына баш ийүү жоопкерчилигин сезгендиктеринен улам, мүмкүн болушунча терс адаттардан узак турууга аракет кылышат. Пенде катары туура эмес иштерди жасаган учурда, адам баласынын жаратылышынын өзөгүндө орун алган тынчсиздануу сезими, аларды тообо кылууга жана бушайман болууга үндөп турат. Башкалардын акысын тебелеп койуп, Алла Тааланын алдына баруудан корккондуктарынан, аларды дароо жойууга аракет кылат. Мына ошондуктан ушундай түшүнүк жана ишенимдин негизинде, ибадат пенделерди терс иш-аракеттерден оолак кылууда таасири абдан күчтүү болот.

Ибадат, Социалдык Көмөктөшүүгө Үгүттөйт

Эч күмөнсүз баардык ибадаттардын социалдык көмөктөшүүгө кошкон салымы абдан арбын. Көптөгөн көйгөйлүү маселелери болгон адамдар менен бир сапка туруп

намаз окуган мусулмандар, алардын бул абалына кайдигер болуулары мүмкүн эмес. Жана ошондой эле орозо кармап ачкалыкты сезген мусулмандар, албетте бул абалда болгон адамдардын кыйынчылыктарын сезгендиктеринен, аларга жардам берүү жана көмөк көрсөтүү сезими ойгонбой койбойт. Ажылык ибадатында дагы көптөгөн мусулмандар чогулгандыктан, социалдык көмөктөшүү сезими пайда болот. Зекет жана Питир садагасы сыяктуу материалдык ибадаттарда дагы бул көрүнүш бар.

Биргеликте Талкуулайлы

Зекет жана питир садагасы сыяктуу ибадаттардын социалдык көмөктөшүүгө кандайча үндөгөндүгү туурасында биргеликте талкуу жүргүзгүлө.

Ибадаттар аркылуу коомго карата болгон көмөк көрсөтүү Алла Таалага болгон сүйүүнүн белгиси болуп саналат. Алла Тааланы сүйгөн адам, ага тийиштүү баардык макулуктарды сүйөт жана алар менен алектенет.

“Мал-мүлкүн Алла жолунда сарптагандар – ар сабагында жүздөн дан (урук) алган, жети баш өндүргөн бир даана данга окшош. Алла кимге кааласа көбөйтүп берет. Алла – Жоомарт, Билүүчү.” (Бакара, 2/261).

Ибадат, Алаканы Бекемдейт

Коомчулукта адамдар менен ар кандай алака түзүүгө болот. Бирок, башка жолдорго караганда ибадаттар аркылуу адамдардын ортосундагы мамилени бекем жана күчтүү кылууга мүмкүнчүлүк көбүрөөк кездешет. Беш маал намаз аркылуу күндө беш жолу чогулууга, жума намазы аркылуу аптада бир жолу, ал эми айт намаздарын эске алганда жылына эки жолу кеңири чогулууга себеп болгон намаз ибадаты, карым-катнашты бекемдеген маанилүү ибадат экендигин баамдоого болот. Ушундай таризде чөйрөдөгү адамдардын жогорку катмарындагылары менен карапайым адамдардын намазда бир сапка түрүүлөрүнө күбө болуу мүмкүн.

Ажылык, баардык мусулмандардын өңү-түсүнө, байлыгына жана мансабына карабастан, бул ибадатты мусулмандардын баардыгы бирдей шарттардын негизинде орундаткан ибадат болуп эсептелет. Мына ушундайча ааламдын ар тарабынан келген мусулмандардын бир жерге келип чогулуулары, эң көркөмдүү көрүнүш. Мусулмандардын ажылык ибадатында чогулуусуна күбө болгондой, башка жерде бул көрүнүшкө күбө болуу аз кана көрүнгөн жагдай.

Ал эми зекет дагы, адамдардын бири бири менен болгон карым-катнаш себеп болгон ибадаттардан болуп саналат. Зекет берүү ибадаты, колунда бар байлардын чын дилден жана эч кандай бир пайда күтпөстөн кедейлерге, колунда жокторго жардам берүүлөрү болуп эсептелет. Бул көрүнүш, адамдардын ортосундагы пайда болуусу ыктымал болгон душмандык жана кастыкка бөгөт болот. Анткени, колунда бар байлар, кедейлерге зекеттерин берүү аркылуу бир тараптын экинчи тарапка болгон көрө албастыгын жойот.

Ибадат, Сабыр Кылууну жана Кам Саноону Үйрөтөт

Ибадаттардын көпчүлүгү пендеге сабыр кылууну үйрөтөт. Намазды, белгилүү учурларда жана тартиби менен орундатуу сабырдуу болууну талап кылат. Ажылык ибадатын аткаруу үчүн дагы кээ бир кыйынчылык жана машаккаттар менен беттешүүгө туш болот. Ажылыкта эң оболу сапардагы болгон машаккаттар жана буга кошумча катары, миңдеген мусулмандардын бир жерге топтолгондугуна байланыштуу пайда болгон кыйынчылыктар. Булардын баардыгы адам баласынан сабырдуулаукту талап кылат жана пенде көптөгөн адамдар менен бир жерде болгондуктан, парктикалык түрдө этият мамиле кылууну үйрөнөт.

Ибадаттардын арасынан өзгөчө орозо, башынан аягына чейин сабырдуу болууга үйрөтөт. Пенде орозо аркылуу ооз бекиткенден ооз ачар убактысына чейин ичип-жегендик жана жыныстык катнашта болуу сыяктуу напсисинин арзууларына алдырбастан аларды тизгиндөөнү үйрөнөт. Ошондуктан сабырдуу болбостон буларды аткаруу мүмкүн эмес.

Зекет берүү адам баласына, башкалардын абалын түшүнүүнү жана колундагы байлыгын башкалар менен тең бөлүшүүнү үйрөтөт. Айрыкча жамаат менен намаз кылуу, көптөгөн мусулмандардын бир жерге чогулгандыгына байланыштуу, башка мусулмандардын ал-акыбалын үйрөнүүгө жана алардын көйгөйлөрүн тең бөлүшүүгө жардам берет.

Ибадат, Жакшы Адеп-Ахлактын Түптөлүшүнө Салым Кошот

Ибадат, пенденин жакшы аң-сезимде болуусуна жана туура ой-жүгүртүүсүнө ченеми жок салым кошот жана терс ой-пикирлерден арылуусуна жардам берет. Оболу ниет, адам баласынын терс жана оң адаттарына таасир берүүчү функция болуп эсептелет. Көбүнчө, ниети түз болгондун кылганы оң, ал эми ниети бузук болгондун кылганы терс болот. Ошондуктан жакшы ниет, жакшы ахлактын пайдубалы катары эсептелет. Маселеге бул багыттан назар салына турган болсо, ибадаттардын жакшы адеп-ахлакка эбегейсиз салым кошкондугуна күбө болууга болот. Антекки, ибадат кылууда эң негизги маселе ак дилдүүлүк жана ыкылас болуп саналат. Ыкылассыз аткарылган ибадаттын Алла Тааланын алдында эч кандай баркы болбойт. Пайгамбарыбыз: “Дин, ак дилдүүлүк” деп айткан. Ошондуктан ибадат кылган пенде ар дайым ак дилдүү жана ыкыластуу болуусу шарт. Себеби ниет туура болбосо, ибадаттын табиятына туура келбей калат.

Ак дилдүүлүк жана ыкыластуулук жакшы адеп-ахлактын өзөгү болгондуктан, ибадат менен адеп ахлактын ортосунда кайтарылгыс алака бар деп айтсак жаңылышпайбыз.

Талкуулоо

Ибадат менен адеп ахлактын ортосундагы алаканы такуулагыла!

Ибадат, Жоопкерчилик Сезимин Кубаттайт

Ибадаттар, ыймандын практикалык түрдөгү мөмөсү болуп эсептелет. Пенденин Алла Таалага карата болгон жоопкерчиликти сезе билүүсүндө абдан маанилүү орду болгон ибадаттар, анын ар дайым ушул абалда болуусуна жардам берет. Пенде, бул жоопкерчилик сезиминин жардамы аркылуу оң жана терс адаттарды кылууда бир

күнү Алла Тааланын алдында жоопко тартыла тургандыгын билет жана ошого жараша кадам таштайт. Мисалы; Күндө беш маал окулчу намаз аркылуу Алла Таалага жүз бурган пенде, аны эсинен чыгарбайт жана анын койгон мыйзамынын чегинде жүрүүгө аракет кылат. Акыры пенде, Алла Тааланын алдында кылган ар бир иши үчүн жооп бере тургандыгын сезгендиктен, ар бир ишке кылдаттык менен мамиле кылууну үйрөнөт. Пенденин, бул жоопкерчилик сезимине жетүүдө, ибадаттардын орду абдан зор мааниге ээ. Буга мисал бере турган болсок; Пенденин, адал эмгек кылуу жоопкерчилиги сезе алуусу, кылмыш ишке барбоосу, аманат катары жоопкерчилигин мойнуна алган кызматтарда ага кыянаттык кылбоосу, мойнуна жүктөлгөн ишти туура жана так аткаруусу, айлана-чөйрөгө зыян келтирбөөсү, өзүмчүл болбоосу, жакшы амалдарынын таркалуусу жана терс иштерин азайтуусу үчүн аракет кылуусу сыяктуу бир канча жоопкерчиликтерди орундатууда ибадаттардын орду абдан маанилүү.

Ибадаттар, пенденин жашоосунда тартипти орундатат. Белгилүү убакыттарда аткарылуусу керек болгон ибадаттар, пендени чаржайыттыктан, жалкоолуктан жана жоопкерсиздиктен оолак кылат. Пенденин ар бир кылган ишинде Алла Таала күзөт кылып турат деген сезимди анын жүрөгүнө орундатат. Натыйжада бул жоопкерчиликке ээ болгон адамдын коомдогу адамдарга болгон этика жана мамилеси оң тарапка курчуй баштайт. Ушуга окшогон адамдар, уруулуктан жана өзгөлөргө зыян келтирүүдөн алыс болушат. Сообун Алла Тааладан үмүт кылып баардык адамдарга колунан келишинче жакшы мамиле кылууга аракет кылат.

Бөлүмдө Жыйынтыктоо

Ибадат, Алла Тааланы улуулоо, аны урматтоо жана ага болгон сүйүүнү бекемдөөдө сооп табуу максатында чын ыкылас менен аткарылган ар бир иш аракеттер болуп эсептелет.

Ибадат, Алла Тааланы улуулоо, аны урматтоо жана ага болгон сүйүүнү бекемдөөдө сооп табуу максатында чын ыкылас менен аткарылган ар бир иш аракеттер болуп эсептелет.

Сырткы көрүнүш жана шарттарга байланыштуу болгон ибадаттар, дене менен жасалган ибадат, мал-мүлк менен жасалган ибадат жана бул экөө менен тең жасалган ибадаттар болуп үчкө бөлүнөт. Мисалы; намаз менен орозо дене менен жасалган, зекет менен курмандык мал-мүлк менен жасалган, ал эми ажылык болсо дене жана мал-мүлк менен жасалган ибадаттардын катарына кирет. Бул ибадаттардын өлчөмү жана аткарылуу тартибин куран менен сүннөт белгилейт. Булар эч качан өзгөрбөйт. Бул негизде ибадаттарды белгилөөдө жалгыз кана Алла Тааланын окүмү өтөт.

Садага берүү жана кайырдуу иш кылуу сыяктуу сооптуу жана пайдалуу амалдар дагы кээ бир аалымдардын көз карашы бойунча, ибадат болуп эсептелет.

Балагатка жетип акыл ээси ордунда болгон мусулмандар, мукаллаф болуп саналат. Мукаллафка тийиштүү сегиз амал бар. Алар; парз, важиб, сүннөт, мустахап, мубах, макүрөө, арам жана мүфсит.

Парз, шариятта милдеттүү түрдө аткарылуусу керек болгон амал. Мисалы; беш маал намаз окуу жана жылына бир жолу орозо кармоо. Ар бир мукаллаф парз амалдарын орундатууга милдеттүү. Парзды аткарган пенде мойнундагы милдеттен кутулуу менен биргеликте соопко дагы ээ болот. Ал эми парзды аткарбаган, күнөөкөр болуу менен бирге жазага дуушар болот. Парзды четке каккан динден чыгат (каапыр болот).

Важиб, парз сымалы шариятта кескин түрдө аткарылуусу керек болгон амал. Бирок важибтин далили, парздын далилинчелик кубатуу эмес.

Сүннөт, парз жана важибтин тышындагы аткарылган амал. Бул амал, пайгамбарыбыз тарабынан аткарылган жана үммөттөрүнүн дагы аткаруусун талап кылган.

Мустахап, пайгамбарыбыздын кээде аткарып кээде аткарбаган амалдары. Ибадатка тийиштүү кээ бир амалдар жана кыймыл аракеттер.

Мубах, Аткарылуусу жана аткарылбоосу ар кимдин өз ыктыярындагы ибадат. Мисалы; ичип-жеөө жана уктоо сыяктуу.

Арам, шариятта кылынуусу кескин түрдө тыйуу салынган иштер. Мисалы; адам өлтүрүү жана уурулук кылуу. Арам иштерди кылуу күнөө, ал эми аларды аткарбоо сооп болот. Арамдыгы кескин түрдө тастыкталган иштерди адал деп эсептөө пендени динден чыгарат (каапыр болот).

Макүрөө, Тахриман макүрөө (арамга жакын макүрөө) кылынуусу кескиндүү түрдө сунушталбаган амал. Бирок мунун далили кескиндүү түрдө болбогондуктан, арамдын даражасынан төмөн. Танзихан макүрөө (адалга жакын макүрөө). Кылынуусу кылынбоосунан артыгыраак. Мунун кылынуусу сунушталбайт. Ал эми кылган адам азапка дуушар болбойт.

Муфсит, аткарылып башталган ибадатты бузган нерсе. Мисалы; намаз учурунда сүйлөшүү жана орозо учурунда билип туруп ичкендик же жегендик.

Улуу динибиз, аткарылуусу буйрук кылынган амалдарда биздин билип билбеген көптөгөн пайдалуу нерселер жана акылмандуулуктар камтылган. Ал эми тыйуу салган нерселерде болсо албетте зыяндуу нерселер бар. Ошондуктан шариятыбыз, адам баласына пайдалуу нерселерди буйрук кылган жана зыяндуу нерселерди кылууга тыйуу салган.

Ибадаттардын көптөгөн пайдалары бар. Алла Таала менен болгон мамилени кубаттайт, пенделерди жамандыктардан оолак кылат, руханий азык болот, адамадр менен болгон социалдык чөйрөдө жардамдашууга түрткү болот, адам баласына коопсуздукту алып келет жана эң жакшы адеп ахлактын ээси болууга салым кошот.

Бөлүмдү Анализдөө

1. Ибадат деген эмне? Аныктагыла.
2. Эмне үчүн ибадат кылабыз?
3. Адам баласынын пайдасына боло турган амал кайырдуу амал болуп эсептелеби?
4. Парз кифая деген эмне? Жашообузда парз кифая катары аткарган амалдар барбы? Буга мисал бергиле.
5. Ибадаттардын пайдасын көрүү үчүн, кандай ибадат кылуу керек?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1. Ибадат темасында терминдик мааниси катары төмөндөгүлөрдүн кайсынысы туура болот?

- А) Каалагандай аткарууга мүмкүн, эң негизгиси ниет.
- Б) Каалагандай аткара албайбыз, белгилүү шарттары бар. Бул шарттарга ылайык аткаруу керек.
- В) Ислам аалымдары, ибадаттарды убакыттын талабына ылайык каалагандай өзгөртө алышат жана жаңы ибадаттарды ойлоп таба алышат.
- Г) Эң негизгиси жүрөктүн тазалыгы. Ибадаттарды аткарбаса деле боло берет.

2. Төмөндөгүлөрдүн кайсынысы кайырдуу амалдын аныктамасына кирет?

- А) Көрүнүш жана шартка байланыштуу ибадат.
- Б) Кайырдуу амалдын ибадатка эч кандай тийешеси жок.
- В) Жакшы жана пайдалуу иштер. Буларды аткарган пенде соопко ээ болот.
- Г) Алла Тааланын ыраазычылыгына туура келбеген баардык иш аракеттер.

3. Төмөндөгүлөрдүн кайсынысы мукаллафтын амалдарына кирбейт?

- А) Парз Б) Макүрөө В) Мубах Г) Фикх

4. Ибадаттардын пенделерге алып келген пайдалары бойунча төмөндөгүлөрдүн кайсынысы туура эмес?

- А) Пенденн Алла Таала менен болгон мамилесин кубаттайт.
- Б) Пендени кедейликке жана жакырлыкка алып барат.
- В) Жамандыктан алыстатат.
- Г) Жакшы адеп-ахлактын түптөлүүсүнө салым кошот.

5. Бир мусулмандын, ибадаттарды аткарууга динден жетишээрлик маалымат алуусунун өкүмү кандай?

- А) Мубах, кааласа үйрөнөт, каалабаса өзү билет. Өз эркине жараша иш кылат.
- Б) Парз айн, Бул темада жетишээрлик маалымат албаса күнөөкөр болот.
- В) Парз кифая, чөйрөдөгү башка адамдар үйрөнсө, бул адамдын мойнунда жоопкерчилик болбойт.
- Г) Мандуп, үйрөнсө жакшы болот, бирок үйрөнбөсө деле боло берет.

ибадат
ибадат

БӨЛҮМ

Тазалык

1. Тазалыктын Жекече Жашоодо Жана Коомдук Жашоодогу Орду
2. Исламдын Тазалыкка Берген Мааниси
3. Тазалык жана Анын Түрлөрү
4. Тазалык менен Ибадаттын Байланышы
5. Ибадат Кылууга Даярдык Катары Тазалык
6. Масх
7. Аялдарга Тийиштүү Өзгөчө Абалдар
8. Өзүрдүү Болгондордун Тазалыгы

БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

Бул бөлүмдө;

- Тазалыктын жеке адамга жана жалпыга тийиштүү мааниси каралмакчы.
- Ислам дини, адам баласынын бактылуулугу үчүн керек болгон тазалыкка абдан маани берет. Ошондуктан, Исламдын тазалыкка берген мааниси тууралуу баяндалмакчы.
- Тазалыктын түрлөрү жана анын ибадат менен болгон алакасы түшүндүрүлүп, күнүмдүк ибадат кылууда ар дайым аткарылган даарат, гусул жана таяммум сыяктуу маселелер түшүндүрүлмөкчү.
- Андан кийин ибадат кылууда аялдарга жана өзүрдүү болгон пенделердин абалдарына байланыштуу маселелер каралмакчы.

ПЛАН

Бул бөлүмдүн соңунда;

1. Термин катары “Тазалык” жана анын түрлөрүн айтууга,
2. Тазалыктын жеке адамга жана жалпыга карата болгон маанисин айтууга,
3. Исламдын тазалыкка берген маанисин айтууга,
4. Материалдык, өкүмдүк жана руханий тазалактын эмне мааниге келгендигин айтууга,
5. Ибадаттарыбыз жана диний жашообуз үчүн кескиндүү түрдө аткарылуусу талап кылынган маселелерди айтып берүүгө,
6. Аялдарга тийиштүү болгон ай башы (этек кири), нифас жана ушуга окшогон өзгөчө абалдардын ибадаттарды аткарууда болгон байланыштары туурасында сөз кылууга,
7. Ибадаттарды орундатууда, өзүрдүү абалда болгон пенделерге берилген жеңилдиктер туурасында сөз кылууга жетишесиз.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Даарат жана таяммумдун аткарылышына көз ирмем кылалы.
2. Исламдын, тулку бой жана айлана-чөйрөгө карата болгон тазалык принциптерин үйрөнүүгө аракет кылгыла жана мусулмандардын бул тазалык принциптерне шайкеш келген жана келбеген жактарын баамдагыла. Эгерде кандайдыр бир карама каршылыктар болгон болсо, буларды жойуун жолдорун издегиле?
3. Жан дүйнөнүн жана руханий тазалык менен ибадаттардын аларга болгон таасирин ачыктагыла.
4. Ибадаттар үчүн кылынган тазалыктын, ден соолук жана саламаттыка болгон пайдалары бойунча изилдөөлөргө көз жүгүрткүлө.

1**Тазалыктын Жекече Жашоодо жана Коомдук Жашоодогу Орду**

“Эч күмөнсүз, Алла Таала сулуу жана сулуулукту жакшы көрөт, таза жана тазалыкты жакшы көрөт, жоомарт жана жоомарттыкты жакшы көрөт. Андай болсо чөйрөңөрдү таза кармагыла...” (Тирмизий, адеп; 41).

Ислам дини, пенденин дүйнөдө жана акыретте бактылуу болсуусун максат кылат. Ошондуктан Ислам, жалпылай адам баласынын жашоосун эң негизги насааттар менен курчаган.

Бактылуу, денисак жана бейпил жашоо үчүн тазалыктын мааниси ачык айкын көрүлүп турат. Жеке жашоодо же болбосо табиятта жана коомдук жашоодо тазалык абдан зарыл болуп саналат.

Ал эми тазалык, денисак жашоо үчүн абдан зор мааниге ээ. Көптөгөн оору-сыркоолордун тазалыкка маани берилбегендиктен пайда болуп жаткандыгы, микрор сыяктуу зыян келитрүүчү нерселердин кир жана ыпылас жерлерде орун алгандыгын айтууга болот.

Тулку бой жана чөйрө тазалыгына маани бербөө, ар кандай ооруларга жана тынчсызданууга жол ачкандай эле, руханий тазалык катары эсептелген адеп-ахлактык принциптерге маани бербөө дагы коомдогу башаламандыкка жол ачат. Ошондуктан адам баласы көңүлү тынч жана бейпилдикте жашоосу үчүн материалдык жана руханий тазалыкка маани берүүсү кажет.

2**Исламдын Тазалыкка Берген Мааниси**

“Тазалык ыймандыу жарымы” (Муслим, Тахарат 1. Тирмизий, Даават 86).

Исламдын тазалыкка берген мааниси пайгамбарыбыздын “Тазалык ыймандык жарымы” деген хадисинде абдан сонун чагылдырылган. Куранда, пайгамбарыбыздын хадистеринде жана анын өрнөк жашоосунда тазалыктын маанилүүлүгүнө жана зарылдыгына ишарат кылынган. Бул жаатта, тазалыктын көптөгөн принциптери, коомдук тазалыктын принциптеринин негизинде каралган. Алимсактан бери баардык пайгамбарлар тазалыкка көңүл бурулуусу туурасында абдан манилүү кеп кеңештерди айтып кетишкен. Акыркы ыйык китеп Куран жана сүннөт коомдогу жалпы тазалыктын принциптерин эң мыкты жана эске алынарлык кылып түшүндүрүп кеткен.

Ислам дини, адам баласын ар тараптан таза болууга үндөп келет. Буга ылайык

мусулман пенденин тулку бойунун, кийим кечесинин, басып турган жерлеринин, тамак-аштарынын жана ибадат кылуучу жайларынын таза жана тыкан болуусун буйрук кылат. Маселеге бул негизде көз сала турган болсок, мусулмандардын бул принциптерге көңүл буруулары, ыймандын талабы болуп дагы эсептелет.

Ибадаттарда көңүл бурулуучу физикалык жана руханий тазалык, улуу динибиздин тазалыкка болгон көз карашынын бирден бир чоң мааниге ээ экендигин билсек болот. Анткени пенденин, Алла Тааланын алдында таза болуусу зарыл. Бул көрүнүш Алла Таалага болгон сый урмат болуп саналат. Өзөчө Алла Тааланын маңдайында физикалык жана руханий тазалык менен туруусу, пенденин ибадатка берилүүсү үчүн абдан маанилүү.

Ошондуктан айрыкча Жараткандын алдында намаз окуган учурда, физикалык жана руханий тазалыкка маани берүүлөрү шарт кошулган.

Талкуулоо

Күнүмдүк жашоодогу тазалык менен ибадат кылуу үчүн болгон тазалыктын ортосунда кандай айырмачылыктар бар?

26

3

Тазалык жана Анын Түрлөрү

Тазалык, материалдык, руханий жана шарияттык негизде материалдык-руханий тазалык болуп үч бөлүккө бөлүнөт.

Тулку-байдун, тамак-аштын, кийим-кеченин жана айлана-чөйрөнүн тазалыгы, физикалык тазалык түрүнө кирет.

Даарат жана гүсүл, материалдык жана руханий тазалыкты камтыйт, ошондой эле бул, шарияттык тазалык болуп саналат.

Башкача айтканда, терс адеп-ахлакты камтыган туура эмес кыймыл аракеттерден кутулуп жакшы өзгөчөлүктөргө ээ болуу, руханий тазалык болуп саналат.

Материалдык ыпыластык (кир болуу), шарият бойунча кир жана булганыч катары эсептелген “Нажасат”, тулку бойубуздан баштап кийим-кече жана намаз окуй турган жердин таза болуусу “Нажасаттан тазалануу” деп аталат.

Ал эми ибадаттарды орундатуу үчүн талап кылынган өкүмдүк тазалык болсо, дааратсыздык жана жунуптуктан чыгууга болсо “Хадастан тазалануу” болуп айтылат.

Хадас, дааратсыздык жана жунуптук деген мааниде. Аялдарга тийиштүү ай башы (этек кири) жана нафас сыяктуу өзгөчө абалдар үчүн хадас колдонулат.

Хадастан тазалык, материалдык тазалыкка көптөгөн салымдарды кошот. Мисалы; даарат менен гүсүл бир эле учурда хадастан тазалык болуп саналат.

Ал эми руханий тазалык болсо терс адеп-ахлактан оолак кылат жана күнөөлөрдөн алыс кылат.

Материалдык Тазалык

Материалдык тазалык, шарияттык негиздеги ибадаттардын аткарылуусуна тоскоол боло турган ыпыластыктан тазалагандай эле денисак, саламатта өмүр сүрүүдөгү тазалык принцибин жана чөйрөдөгү тазалыкты ичине камтыйт.

Тулку бойбуздун, кийим-кечебиздин жана намаз кылчу жайыбыздын таза болуусу деген мааниге келген “Хадастан тазалык”, адам баласына жеке жана чөйрө тазалыгына болгон сезимин орундатат.

Ал эми азыр болсо, материладык тазалыктын эң маанилүү бөлүмү тууралуу кыскача кеп баштайлы:

Тулку Бойдун Тазалыгы

Тулку бойдун тазалыгы, адам баласынын күнүмдүк жашоосунда ден соолукта жана саламатта болушу үчүн абдан зарыл болгон тазалык болуп саналат. Ар дайым жуунуу, сакал-мурутту тегиздеп туруу, тырмак алуу сыяктуу тулку бойго тийиштүү болгон жактарды тазалап туруу, динибиздин адам баласынан талап кылган тазалык болуп саналат. Эң оболу намаз жана башка ибадаттарды аткарууда талап кылынган гүсүл жана даарат сыяктуу тазалануу, адам баласынын тулку бойунун тазалыгы үчүн адатка айлануусуна салым кошот.

“Эй, момундар! Намазга турган кезде жүзүңөрдү жана колуңарды чыканактарына чейин жуугула. Башыңарды (суу менен) сылагыла. Бутуңарды томуктарына чейин жуугула. Эгерде булганыч болуп калсаңар, толук тазалангыла (гүсүл алгыла).” (Маида, 5/6).

Тулку бойдун тазалыгынын негизинде ислам дининин абдан маанилүү деп эсептеген жана таза болуусун талап кылган мүчөлөр; ооз менен тиштин тазалыгы, тырмак алуу, чач жана сакал-муруттун тегизделип туруусу менен биргеликте ар убак денедеги айрым жерлерди таза алып жүрүү болуп саналат. Пайгамбар бизге өрнөк инсан

болгон. Анткени ал, тазалыкта, этикада жана дисциплинада эң жогорку даражадагы өрнөк эле. Ал, тырмактарын өз учурунда алып сакал-мурутун дагы ар дайым өз учурунда тагиздеп тураар эле. Жана дагы ошондой эле анын чачтары такай таралуу болуп тураар эле. Адамдардын арасына чыгаардан мурун, материалдык жана руханий тазалыгы менен чыгаар эле. Ал өзүнүн тазалыгына маани бергендей эле сахабалардын дагы таза болууларына абдан маани берген жана аларды тазалыкка үгүттөп турган. (Муватта, Шар 6, Абу Давут, Таражжул 3, Насаий, Зиинат 60).

Пайгамбарыбыз башка бир хадисте : “Чачы барлар, жакшы карап жүрсүн” деп айткан. (Абу Давут, Таражжул 3).

Пайгамбарыбыз жума жана айт күндөрү сыяктуу калайык калктын чогула турган өзгөчө күндөрүндө, тазалыкка көбүрөөк маани берүү менен биргеликте жуунуп тазаланып, таза кийинип, ага атыр (миск) сүйкөп алаар эле. (Ибнүл Каййум, Заадул Мааид, 1/364).

Пайгамбарыбыз айрыкча ооз менен тиштин тазалыгы бойунча: “Эгерде үммөтүмө оорчулук болбогон болсо, ар намазда мисвак колдонууларын буйрук кылаар элем.” (бухарий, Жума 8; Муслим, Тахарат 42-48). Башка бир хадисте болсо: “Мисвак, ооз тазалыгы үчүн тазалоочу курал жана Алла Тааланын ыраазычылыгын табуу үчүн бир себеп.” (Насаий, тахарат, 5.) деп айтып ооз менен тиштин саламаттыгына ишарат кылган.

Ибадат максатында кылынган тазалык, тулку бой тазалыгы менен жогорку деңгээлде байланышта болуп ага көптөгөн пайдалуу салымын кошот.

Ибадаттарды аткаруудагы биздин арзу кылган руханий байлыктын, сөзсүз түрдө материалдык тазалык аркылуу келээрин унутпообуз зарыл.

Биргеликте Талкуулайлы!

Пайгамбарыбыз эмне себептен ооз жана тиштин тазалыгына маани бергендигин бирге талкуулагыла.

Кийим-Кеченин Тазалыгы

Тулку бойдун тазалыгы кандай маанилүү болсо, кийим-кеченин тазалыгы дагы ошол деңгээлде маанилүү. Анткени дене канчалык таза болгону менен кийим-кече таза болбосо, бул тазалык анчалык деле мааниге ээ болойт. Алла Тааланын пайгамбарыбызга берген алгачкы буйруктарынын бирөөсү: “Киймиңди таза карма” деп айтылган. (Муддассир, 74/4). Алла Таала Куранда:

“Эй, Адамдын урпактары! Уяттуу жерлериңерди жана сулуулугуңарды жабуу үчүн кийим түшүрдүк. Бирок, такыбалыктын кийими – эң жакшы (кийим). Бул – Алланын белгилеринен. Мүмкүн түшүнөрсүңөр!” деп айткан. (Арааф 7/26).

Кийим-кеченин тазалыгы, адам баласынын өз ишенимдүүлүктө, элегантуулукта жана коомдо адамдар менен алака түзүүдө абдан зарыл нерсе. Анткени адам баласы

эң оболу өз үй-бүлөөсүнөн тартып кошуналары, кесиптештери жана коомдо бирге жашаган адамдарга чейин ар дайым бирге болот. Мындан улам чөйрөсүндөгү адамдарга карата жагымсыз жана аларга жакпаган терс көрүнүштөрдөн узак туруусу зарыл. Себеби, тер жытанып же болбосо буттун жагымсыз жыты менен элдин арасына чыгуу, аларды иренжитет жана өтө жагымсыз иш кылган болот. Кийим канчалык эски болсо дагы ал таза болууга тийиш. Бул туурасында ушундай кеп бар; “Тыкан кийинүү, эң мыкты насаат.” “Адамдар, кийинүү этикасына жараша мамиле көрөт жана жасаган эмгегине жараша урматталат.” Бул айтылган сөздөр, коомчулуктагы кийинүү этикасынын маанилүүлүгүн көрсөтүп турат. Ошондуктан пайгамбарыбыз бул жаатта, өзүнүн практикалык жашоосу менен эң мыкты өрнөк инсан болгон. Пайгамбарыбыздын кийинүү этикасын, таза, тыкан, көркөмдүү, жөнөкөй жана талапка ылайык деп айтууга болот.

Биз мусулмандар катары, пайгамбарыбыздын практикалык жүзүндө бизге көрсөтүп кеткен баалуулуктарын эске алуу менен биргеликте тазалыкка маани берүүбүз кажет. Ибадаттарды орундатуудагы талап кылынган нажасаттан болгон тазалык, күнүмдүк турмушта тазалыкты өзүбүзгө адат кылууда эбегейсиз салымын кошот.

Куранда кийинүү этикасына тийиштүү ушундай буйрук жана насааттар айтылган:

Жоромолдогула

“Эй, Адамдын урпактары! Ибадатка эң мыкты кийимиңерди кийгиле. Жегиле, ичкиле, бирок ысырапкорлук кылбагыла! Анткени Алла ысырапкорлорду жакшы көрбөйт.

“Алла өз пенделерине чыгарган Алланын кооз нерселерин (кийимдерин) жана Ал берген жакшы насиптерди (ырыскыларды) силерге ким арам кылды?” – деп айткын. “Бул жакшы нерселер, чындыгында, бул дүйнөдө ыйман келтиргендер үчүн (гана жаратылган, бирок башкалар да андан пайдаланышат). Акыретте болсо бул момундарга гана таандык” – деп айт. Билген коомго Биз аяттарыбызды ушинтип баяндайбыз.” (Араф, 7/31-32).

Төмөндөгү аяттарды ачыктагыла!

Жайдын Тазалыгы

Чөйрөнүн тазалыгы туурасында кеп кылган учурда, оболу адам баласынын жашап жаткан чөйрөсү эске келет. Эч күмөнсүз тазалыкты буйрук жана насаат кылган аяттар жана хадистердин мазмунунда пенденин жашап жаткан чөйрөсү дагы камтылган.

Ал эми турак жайлардын тазалыгы бойунча, пайгамбарыбыздын акыл-насаатарынын негизинде үйдү булгоочу же болбосо ал жерге жагымсыз жыт алып келүүчү буйумдарды жолотпоо туурасындагы бул насааттар абдан чоң мааниге ээ. Айрыкча мечиттердин таза кармалуусу туурасында айтылган кеп кеңештер дагы, чөйрө тазалыгына далалат кылат. Анткени мечиттер, жалпы мусулмандардын чөйрөсү болуп эсептелет.

Тема тууралуу жыйынтыктоо катарында айта кетчү сөз, турак жайлар менен иштөөчү жайлардын жана коомдук жайлардын таза кармалуусу, исламдын талабы болуп саналат.

“Биз Ибрахим менен Исмаилге келишим кылдык: Менин үйүмдү айлануучулар менен анда тургандар жана намаз окуучулар үчүн тазалагыла.” (Бакара, 2/125).

“Алла тообо кылуучуларды жана тазалануучуларды жакшы көрөт.” (Бакара, 2/222).

Чөйрөнүн Тазалыгы

Дене, кийим-кече, тамак-аш жана турак-жайдын тазалыгына берилген маани, айлана-чөйрөнүн тазалыгына дагы берилүүсү заыр. Анткени чөйрөнүн тазалыгына болгон кайдигерлик, түздөн түз башка адамдардын жана жан-жаныбарлардына акысын жегендикке барабар болуп эсептелет. Чөйрө, жалпыга тийиштүү болуп саналат. Таштандыны каалагандай ыргытып таштагандык, бир кана өзүнүн чөйрөсүн булгабастан, башкаларды иренжитүү менен кошо алардын акысын жеген болот. Ошондуктан эң оболу турак-жайлардын тазалыгынан тарта көчөөлөрдүн жана парктар сыяктуу коомдук жайлардын дагы таза кармалуусу, адамдык жана диний милдет

болуп саналат. Тазалыкка абдан маани берүүчү мусулмандар катары биз бул жагына да көбүрөөк көңүл буруубуз зарыл.

Пайгамбардын тазалыкка тийиштүү сансыз акыл-насааттары бар. Хадистерде адмдардын басып өтүүчү жолдорду, бак-дарактардын алдында көлөкөлөп олтуруучу жерлерди булгаган адамдарга карата кескин дүү түрдө эскертүү берүү керек экендигин жана ушуга окшогон ыпыластыкка себеп болгон адамдардын мойнунда абдан чоң жоопкерчиликтер бар экендигин көрсөтүп турат. (Муслим, Тахарат, 68).

Бул маселеге тийиштүү эки хадис:

«Ыйман жетимиш канча бөлүктөн турат. Эң жогоркусу “Ла иллаха иллалох” деп айтуу. Ал эми эң төмөнкү даражасы, жолдо жаткан зыяндуу нерселерди алып таштоо. Уялуу. Ыймандын жарымы.” (Бухарий, Иман, 3).

“Үмөтүмдүн жакшы жана жаман амалдары мага көрсөтүлдү. Жакшы амалдарынын арасында, жолдогу зыян берүүчү нерселерди алып таштоо экендигин көрдүм. Ал эми жаман амалдарынын арасында болсо, алдын карай түкүрүү экендигин көрдүм.” (Муслим, Масаажит, 57).

Биргеликте Талкуулайлы

Айлана чөйрөнүн тазалыгына тийиштүү аят жана хадистердин негизинде талкуу кылгыла.

Руханий Тазалык

Материалдык тазалык, көзгө көрөнүүчү кирлерди тазалоо деген мааниге келет. Материалдык тазалыкка абдан маани берген ислам дини, руханий тазалыкка дагы көп маани берет. Анткени дин, адам баласынын табиятына жана жаратылышына карама каршы болгон руханий ыпыластыктан арылууну буйрук кылат.

Тазалык, адам баласынын жаратылышынын түпкүрүндө орун алган нерсе. Ымыркай жашоого көз ачкан учурда эч кандай бир ыпыластыкка туш болбойт жана бул жашоого таза бойдон келет. Бирок убакыттын өтүшү менен бул перзент бойго жеткен учурда терс иш-аракеттерди аткаруу менен күнөөгө батууга аргасыз болот. Ошондуктан, адам баласынын дөйногө келген учурундагы жан-дүйнө тазалыгын сактап калуусу, динибиздин оболку максаттарынан болуп эсептелет. Динибиз, күнөө иштерди кылып жан-дүйнөсүн булгагандар үчүн кечирим жана ырайым эшигин ачуу менен биргеликте күнөө кылып булганычка баткандар үчүн бул жагдайдан чыгуунун жол-жобосун көрсөткөн.

Ислам дини, жан дүйнөөнү жаман иштерден арындыруу үчүн, терс жана күнөө иштерди толугу менен таштап, кайрадан бул иштерди кайталабоого мүмкүнчүлүк катары эсептелен “Тообо” эшигин ар дайым ачык койгон. Ошондуктан акылуулардын акылары кайтарылып, алардын ыраазычылыгынын алынуусу, жаман иштерди кайталабоого сөз берилүүсү жана аткарган күнөө иштери үчүн чын дилден Алла Таалага тообо келтирилүүсү өтө зарыл маселе.

Жан дүйнөнүн тазалыгы, жагымсыз жана жаман адаттарды таштап жакшы адеп ахлак менен жуурулуусу деп айтаск туура болот. Бул тазалануу, диндик термин катары “Тазкия”, деп аталат. Башкача айтканда “тазкия”, жан дүйнөөнүн тазалыгы үчүн аракет кылган адамдар, жан дүйнөөнүн өзөгүн түптөөчү ыкыластуулук, ишенимдүүлүк жана чынчылдык сыяктуу сапаттарды дагы ичине камтыйт.

Талкуулоо

Тообо кылуу менен жан дүйнөнүн тазалыгы ортосунда кандай байлануштар бар? Талкуулагыла!

Ал эми азыр болсо, маанилүү болгон жан дүйнөнүн тазалыгына бир канча мисал келтирели:

Көөдөндүн Тазалыгы

Көөдөндүн тазалыгы, диндин өзөгү болуп саналат. Кудум пайгамбарыбыздын хадисинде айтылгандай эле кылынган жаман иштерн жана күнөөлөр, темирди дат баскандай эле күнөөлөр дагы жүрөктү карартат. Канчалык күнөө кылынган сайын, жүрөктөгү даттар дагы арбый берет жана жыйынтыкта жүрөктө таза жер калбай калат. Мындан улам жан дүйнөнүн орду болгон жүрөктө тазаланууга багыт берүүчү эч кандай функция болбой калат.

Адам баласынын ак дилдүүлүгү, чынчылдык, ишенимдүүлүк жана ниетинин туура болуусу сыяктуу мыкты өзгөчөлүктөрдүн булагы, жүрөктүн тазалыгы болуп саналат. Анткени пайгамбарыбыздын өз колу менен жүрөгүнө ишарат кылып “Такыбаалык бул жакта” (Муслим, Бирр 32) деп айткандыгы, жамандыктардан сактануунун жана жакшы адеп-ахлакка ээ болуунун бирден бир жолу, жүрөктүн тазалыгы экендигине дагы бир ирээт ишарат кылган.

“Алла Таала силердин сырткы келбетиңерге жана көрүнүшүңергө карабайт, бирок, силердин жүрөгүңергө карайт”. (Муслим, Бирр 33. Ибн Мааж, Зүхд 9).

Дин, ак дилдүүлүк. Ислам дининин кескиндүү түрдө тыйуу салган терс адаттардын бири, ак дилдүүлүккө карама каршы болуп эсептелген эки жүздүүлүк. Ошондуктан ак дилден болбогон садака, ислам дининде эң жаман адаттардан болуп эсептелет.

Мусулман пенденин сырткы жана ички дүйнөөсүнүн жана ошондай эле айтканы менен аткарганы бирибирине шайкеш келүүсү зарыл. Мусулман пенде ишенимде, сүйлөгөн сөзүндө жана отуруп туруу этикасында ар дайыма ыкыластуу болот. Мусулман пенденин ниетинин оң болуусу, анын ыкыластуулугун жана ак дилдүүлүгүн чагылдырган өзгөчөлүк болуп саналат.

Паймагбарыбыз: “Дин, ак дилдүүлүк” деп айтканда, жанындагылар: “Кимге карата” деп сураган. Ошондо паймагбарыбыз: “Алла Таалага, Анын китебине (Куранга), паймагбарына, мусулмандардын башчыларына жана жалпы мусулмандарга” деп жооп берген. (Муслим, Иман 95).

Ошондуктан ыкыластуулук; ак дилдүүлүк, ибадат жана адеп ахлак Алла Тааланын алдындагы эң негизги айтылуусу кажет болгон өзгөчөлүктөр болуп саналат.

Ак дилдүүлүккө карама каршы келген, алдоо, жалган айтуу жана эки жүздүүлүк сыяктуу адаттар, Исламдагы ахлак менен эч качан шайкеш келбеген адаттар болуп

саналат. Кыскача айтканда ыкыластуулук жана ак дилдүүлүк, мусулманчылыктын өзөгү катары эсептелет. Анткени пайгамбарыбыз: “Амалдар бир кана ниеттерге жараша болот. Ар кимдин аткарган ишинин акибети, ниеттерине жараша кайтат” деп айтып баардык амалдарда ыкыластуулуктун жана ак дилдүүлүктүн манилүү экендигине ишарат кылган. (Бухарий, Бадааиул вахий 1Иман 41; Муслим, Имарат, 155).

Талкуу Жүргүзөлү

“Эгерде жүрөгүңөрдөгүнү жашырсаңар да, ачык айтсаңар да, (баары бир) Алла аны билет. Ал – асмандагыларды да, жердегилерди да (жакшы) билет. Алла – бардык нерсеге Кудуреттүү!” (Ал Имран, 3/29).

Пайгамбарыбыздан келген бир күдсий хадисте Алла Таала: “Кулумдун мага эң жаккан ибадаты, мага карата болгон ыкыластуулугу”. (Ахмет бин Ханбал, V/254).

Жогорудагы аят жана хадиске тийиштүү ыкыластуулуктун тегерегинде талкуу жүргүзүлө.

Ишенимдүү Болуу

“Аманатка жана сөзгө бек болбогон (пенденин), дининде пайда жок”. (Ахмет бин Ханбал, Муснад, III, 135, 154, 210, 251...)

“Момун” деп, Алла Тааланын бар жана жалгыз экендигине ыйман келтирген пендени айтабыз. Бул сөздүн дагы бир башка мааниси, ишенген жана башкаларга карата ишенимдүү болгон дегенди билдирет. Ошондуктан момун пенде, сөзгө бекем, ишенимдүү жана түз жүргөн адам болуп эсептелет. Куранда момундарга байланыштуу негизги өзгөчөлүктөр баяндалган. Момундар сүрөсүнүн алгачкы аяттарында, кутулунун мусулмандардын өзгөчөлүктөрү экендиги тууралуу төмөнкүчө баяндалган:

“..Алар аманатын сакташат жана убадаларын аткарышат” (Момундар, 23/8. Маариж, 22-35).

Изденип-Үйрөнгүлө

Пайгамбарыбызга “Ишенимдүү” сапатынын берилүүсүн изилдегиле.

Талкуу Жүргүзөлү

“Мусулман, башкалары анын колунан жана тилинен зыян көрбөгөн адам” (Тирмизий, Иман, 12; Насаий, Иман, 8).

Жогорудагы хадистин негизги мазмунунун айланасында талкуу кылгыла.

Ишенимдүүлүк үчүн эң маанилүү өзгөчөлүк, чынчылдык болуп саналат. Ошондуктан чынчылдыкка карама каршы болгон жалгандык, ислам дининде чоң күнөөлөрдүн катарына кирет. Бул негизде мусулман пенде үчүн ишенимдүүлүк, эч кайтарылгыс өзгөчөлүк. Бул сапат, ыймандын даражасын чагылдырп туруучу өзгөчөлүк. Пенденин ишенимдүүлүгү азайган сайын, анын ыйманынын өсүп өнүгүүсү дагы жабыркай баштайт.

Убадага Бек Болуу

“..Убадаңарды аткаргыла. Акыйкатта, убадаңарды аткарууңар тууралуу жооп бересиңер.” (Исра, 17/34).

Куран жана сүннөт, убадага бек болууну, момун мусулмандардын абдан маанилүү сапаттары катары эсептейт.

Ыйык китебибиз куранда, убадага бек болгондукту, Алла Тааланын алдында эң жаман сапаттардын катарында жада калса эң башында келээри айтылган:

Убадага бек болуу, Алла Тааланын буйругу жана мусулман пенденин бекем убадасы болуп саналат.

“Эй, момундар! Силер эмнеге өзүңөр кылбаган нерсени айтасыңар? Алланын алдында, өзүңөр кылбаган нерсени айтканыңар өтө жек көрөрлүк!” (Сафф, 61/2-3).

Ыйман келтирген пенде, берген убадасын орундатат жана убадага кыянаттык кылууну мунафыктыктын (эки жүздүүлүктүн) белгиси экендигин билет.

“Төрт сапат бар, бул сапаттар кимде болгон болсо, ал адам түздөн түз мунафык (эки жүздүү) болуп эсептелет жана ошондой эле ал адамда бул сапаттардын бирөө болсо ал адам бул сапаттардан арылганга чейин, анда мунафыктык алакат бар деген маанини түшүндөрөт. Калп сүйлөйт, сөзүнө турбайт, аманатка кыянат кылат жана душмандыкта чектен чыгат.” (Бухарий, Иман 24, Мазаалим 17, Жизя 17; Муслим, Иман 106).

Куран убадага бек болууну, бактылуулук жана тынчтыкка жетүү үчүн момундардын сапаты катары эсептейт:

Жыйынтыктап айта труган болсок, берген убадаларына жана кылган келишимдерине бекем болуулары, айткан сөзү менен аткарган ишинин бирибирине туура жана шайкеш келүүсү, мусулмандардын эң маанилүү сапаттары болуп эсептелет. Муслман пенденин айткан сөзү менен кылган иши бирибирине карама каршы болбош керек.

“Алар аманатын сакташат жана убадаларын аткарышат” (Момундар, 23/8).

4

Тазалык менен Ибадаттын Ортосундагы Байланыш

Ибадат, башкача айтканда Алла Тааланын алдына чыгуу дегенди билдирет. Алла Тааланын алдына чыга турган пенденин ички жана тышкы дүйнөөсүнүн таза болсуусу кажет. Ал эми мындай абал болсо, пенденин ар убак таза болуусу деген мааниге келет.

Жалпы мааниде тазалык менен биргеликте оболу намаз жана башка ибадаттар үчүн тазалык баштапкы шарт болуп саналат. Ибадаттарыбызды орундатуу үчүн тазалануу милдеттүү түрдө шарт. Бул негизде, ислам дининин материалдык жана руханий тазалыктын ортосундагы бекем байланышка маани бергендигин көрүүгө болот. Кээ бир материладык тазалыктарды аткаруу аркылуу башталган ибадаттардын максаты, пендени руханий жактан дагы азыктандыруу экенин эстен чыгарбоо зарыл.

5

Ибадаттарга Баштоо Ирээриндеги Тазалык

Эң оболу намаздан тартып айрым ибадаттарды аткаруудан мурда, ибадаттарга тийиштүү кээ бир тазалыктарды кылуу, милдеттүү болуп эсептелет. Жогоруда түшүндүрүлгөндөй сыяктуу тазалык, пенденин денесинин, кийим кечесинин жана намаз окуй турган жеринин материалдык кирлерден тазалануу маанисине келген “Нажасаттан тазалануу” жана шарияттык тазалануу маанисине келген “Хадастан тазалануу” болуп саналат.

Даарат

Даарат, колдорду чыканакка чейин жуу, башка масх тартуу, жана бутту кызыл ашыкка чейин жуу болуп эсептелет.

Намаз жана таваф кылуу сыяктуу кээ бир ибадаттарды аткаруу учун даарат алуу парз. Даараттын көптөгөн руханий пайдалары болгондой эле ден соолук жана саламаттык жактан дагы пайдалары абдан арбын.

Мусулман пенде, мажбур болбогон убактарда дагы даарат алса абзел болот жана сооптуу иш кылган болот. Даарат, пенденин жан дүйнөсүнүн тынчтыгына салым кошот.

Даараттын Пазилети (Артыкчылыгы)

Даарат, өз алдынча ибадат болуп эсептелбесе дагы бирок башка ибадаттарды аткарууга себеп болгондуктан, анын сообу абдан көп.

Пайгамбарыбыз мүмкүн болушунча даарат менен жүрүүпө аракет кылаар эле. Ошондуктан мусулмандарга, колдорунан келишинче дааратчан болууга жана даарат алып үктоолору сунушталат. Бул көрүнүш, мусулман пенденин ибадат аркылуу ээ болгон руханий абалын түрүктүү сактап калууга салымын кошот.

Пайгамбарыбыздын даарат туурасында айткан көптөгөн хадистери бар.

“Момундун нуру жана аппакайлыгы, даарат суусунун жеткен жерине чейин жетет.” (Муслим, Тахарат 40. Несаий, Тахарат 109).

“Кимде ким дааратын эң мыкты алса, ал пенденин денесиндеги тырмагынын алдына чейинки баардык күнөөлөрү тазаланат.” (Мусалим, Тахарат 33. Несаий, Тахарат 84; Ибн Маажжа, Тахарат 6).

Даараттын Парздары

Даараттын төрт парзы бар:

1. Бетти бир ирээт суу менен жуу.
2. Колдорду чыканактар менен бирге бир ирээт суу менен жуу.
3. Колду таза сууга малып баштын төрттө бир бөлүгүнө масх тартуу.
4. Буттарды кызыл ашык менен бирге бир ирээт суу менен жуу.

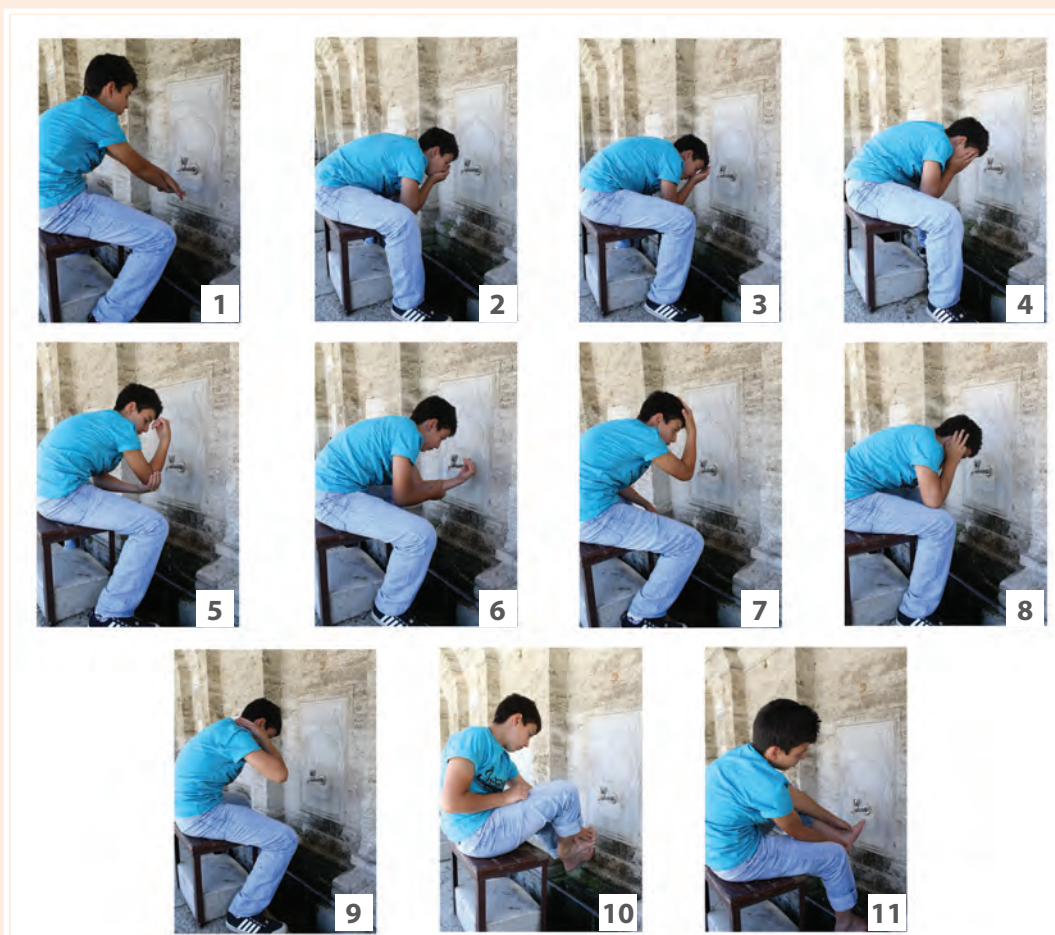
Бул парздардын бири эле кем аткарылган болсо, анда даарат туура алынган болуп эсептелбейт. Даараттын мыкты болуусу үчүн, сүннөттөргө жана адептерине маани берип аткаруу керек.

Беттерди, колдорду жана буттарды бир ирээт жуу парз, ал эми үч мерте жуу сүннөт болуп эсептелет.

Изденип-Үйрөнгүлө

Даараттын сүннөттөрү кайсылар? Тийиштүү булактардан карагыла!

Даарат Алуу

Даарат төмөндөгүчө алынат:

“Бисмиллах” деп даарат алууга ниет кылынып колдор билектерге чейин үч жолу жуулат. Манжалардын ортосуна суу жүгүртүлөт жана шакек бар болсо айландырылат. Оң кол менен оозго үч жолу суу алып чайкалат. Мисвак же болбосо тиш жуугуч менен тиштер тазаланат. Оң кол менен мурунга үч жолу суу жүгүртүп жуулат. Андан кийин беттин чач чыккан жерден баштап ээктин алдына чейинки болгон жерлер толугу менен үч жолу жуулат. Андан кийин оболу оң жана сол колдор чыканак менен биргелликте жуулат. Кийин башка масх тартылат. Бул учурда сөөмөйлөр менен кулактардын тешикчелери, баш бармак менен кулактардын арка бөлүгү жана манжалардын үстүнкү жагы менен моюнга масх тартылат. Эң аягында оболу оң бут жана сол бут кызыл ашык менен чогуу үч жолу жуулат жана бул учурда эки буттун манжаларынын арасы дагы толук жуулат. Даараттын алынышы ушундайча жыйынтыкталат.

Даарат, Төмөндөгү Абалдарда Бузулат

Дааратты бузуучу нерселер төмөнкүлөр:

1. Заң чыгуучу жерден заңдын чыгуусу жана алдыңкы жыныстык мүчөдөн келүүчү суйуктуктардын келүүсү. Мисалы; сийдик, уруктук жана мази сыяктуулар.
2. Дененин кайсыл бир жеринен чыгуучу, кан, ириң жана сары суулар.
3. Жел чыгаруу.
4. Жаткан абалда же болбосо бир нерсеге сүйөнүп уктоо.
5. Мукаллафтын намаз окуу учурунда, жанындагыларга үгүлгудай деңгээлде күлүүсү.

Изденип-Үйрөнгүлө

Дааратты бузуучу нерселерди тийиштүү булактардан карап үйрөнгүлө жана өз ара талкуулагыла.

Гусул

Ооз менен мурундун ичтерин жана дененин баардык жагын ийненин учундай кургак жер калтырбастан жуунуу, гусул деп айтылат.

Куранда: “Эгерде булганыч болуп калсаңар, толук тазалангыла.” (Мааида, 5/6). деп айтып, жунуптук абалдан арылуу үчүн гусул алуунун зарылдыгын буйрук кылган.

Гусулдун Артыкчылыгы (Пазилети)

Гусул, шарияттык негизде орундалуусу зарыл болгон тазалык болуусу менен биргеликте материалдык тазалык болуп дагы эсептелет. Гусул, пенденин ден соолугу жана саламаттыгы үчүн медицина тарабынан дагы тастыкталган. Денедеги кирди тазалагандыгы, пенденин чыйрак болуусуна жардам бергендиги жана денедеги кан агымын кубаттагандыгы айтылууда.

Гусулдун, буга окшогон пайдалары болгондой эле руханий жана психологиялык пайдалары бар. Ибадат максатында гусул алгандар, руханий жактан да өздөрүн ар дайым жеңил алып жүрүшөт.

Пайгамбарыбыз мусулмандарды жуунуп тазаланып жүрүүгө үндөгөн. Пайгамбарыбыздын жума күнү гусул алууга тийиштүү көптөгөн хадсистери бар:

“Араңардан кимдир бирөө жума намазына бараардан алдын, гусул алсын”. (Бухарий, Жума 2,5, 12; Насааий, Жума 7, 25; Ибн Мааж, Икаамат, 80).

“Кимде ким жума күнү даарат алган болсо, эң жакшы иш кылган болот. Ал эми гусул алган болсо андан дагы жакшыраак болот”. (Абу Давут, Тахарат 128; Тирмизий, Жума 5. Насааий, Жума 9).

Гусул Алууну Талап Кылган Жагдайлар

Жунуп болуу жана аялдарын этек кири токтогон учурда жуунуп тазалануу. Жунуп абалындагы мусулмандар, намаз окуурдан, каабаны таваф кылуудан, тилават саждасын кылуудан, куранды кармоодон же болбосо андагы аяттарды окуубастан мурда гусул алуулары парз болгондой эле аял кишилердин дагы этек кири токтогон учурда гусул алуулары парз.

Гусулдун Парздары

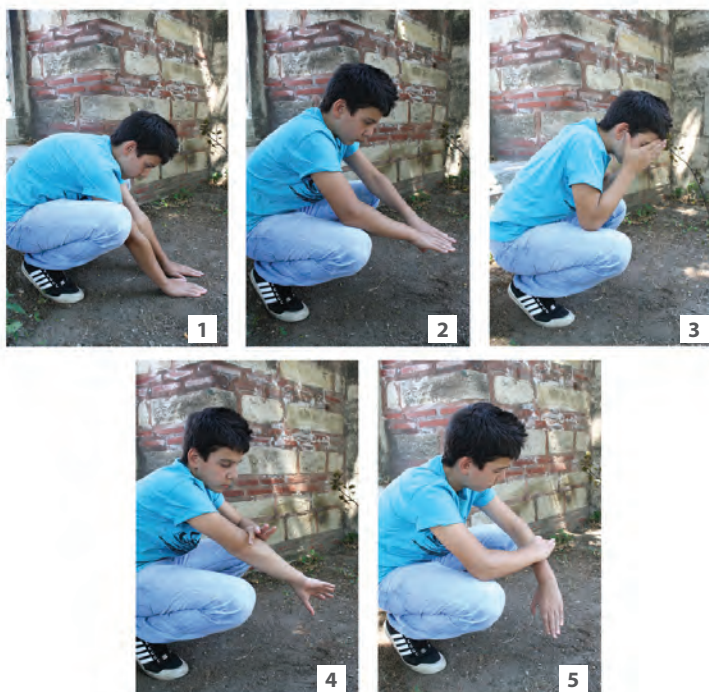
Гусулдун үч парзы бар:

1. Оозду жуу.
2. Мурунга суу жүгүртүп жуу.
3. Бүткөн бойду баштан аяк кургак жер калтырбай жуу.

Гусулдун Аткарылышы

Гусул ала турган адам, оболу “бисмилла” деп гусул алууга ниет кылат. Денедеги тазалануусу кажет болгон кир жана ыпылас нерселерди жууп тазалайт. Андан соң аврат жерлерин жуугандан кийин кадимкидей эле даарат алат. (Таштек, дагара же болбосо илеген сыяктуу суу топтолуучу нерселердин ичинде жуунуп жаткан болсо, анда буттарын эң аягында жууйт). Ал эми душ же болбосо мончо сыяктуу бут жакка суу топтолбоочу жерде жуунуп жаткан болсо, бүткөн бойун башынан аягына чейин жууп чыгат. Даарат алгандан кийин оболу башка үч жолу, кийин оң ийинине андан соң сол ийинине үч жолудан суу жүгүртүп денесинин баардык жагын жууп чыгат. Денеде кургак жер калбоосу үчүн киндиктин ичин сөөмөй менен жана кулактын сөйкө тагылуучу тешигин кылдаттык менен тазалоо кажет.

Таяммум

Таяммум, суу жок учурда же болбосо сыркоолукка байланыштуу сууну колдонууга болбой турган абалдарда даарат жана гусулдун ордуна аткарылчу амал. Таяммум алуу үчүн эң оболу ниет кылынып андан соң таза топуракка алаканды тийгизип бетке масх кылынат жана дагы бир ирээт алакандарды таза топуракка тийгизип колдор чыканакака чейин масх кылынат.

Мына ушунда ыкма аркылуу таяммум аткарылган болуп эсептелет. Таяммум, мусулмандар үчүн ибадаттарды аткарууга жеңилдик болуп саналат. Мусулмандар ар дайым таза абалда ибадат кылууга тийиш. Суу жок учурда, шрияттын негизинде булганыч деп эсептелегн абалда жаратканга ибадат кылуулары туура деп эсептелбейт.

Таяммум, топурак менен аткарылгандыктан, адам баласынын эмнеден жаралгандыгын кайрадан эске салып Алла Таалага ийилип таазим кылуусун кубаттайт.

Таяммумдун Парздары

Таяммумдун эки парзы бар:

1. Ниет кылуу.
2. Эки колдун алакандарын таза топуракка койуп, оболу бир ирээт бетти экинчи ирээт эки колду чыканактарга чейин масх кылуу.

Таяммумду аткаруу учурунда, бетти жана эки колду чыканакка чейин толук масх кылууга тоскоолдук жаратчуу кирлерди тазалоо зарыл.

Таяммумдун Шарттары

Таяммум, суу жок учурда, даарат жана гүсүлдун ордуна өтүүчү убактылуу тазалануу. Бул убактылуу тазалануунунун белгилүү шарттары бар.

Биргеликте Талкуулайлы

Таяммумдун шарттарын тийиштүү фыких китептеринен карап чыгып биргеликте талкуулагыла!

40

Таяммумдун Аткарылышы

Таяммум төмөнкүчө аткарылат: Дааратсыз же болбосо гүсүл алууга аргасыз болгон адам, таза топуракка же болбосо шарият бойунча таза деп эсептелген чаң нерсеге эки алаканы менен уруп, оболу бетине андан кийин дагы бир ирээт алакандары менен таза топуракка уруп колдорун чыканакка чейин масх кылат. Бул аткарылган таяммум, дааратсыздыкты жойуу же болбосо намаз кылуу сыяктуу даарат менен аткарылчу ибадаттар үчүн зарыл нерсе.

Таяммумду аткаруудан мурда “бисмилла”деп айтуу, алакандарды жайып топуракка сүртүп ар бери жылдыруу, колдорду топурактан алган учурда алаканга көбүрөөк чаң жуккан болсо, алакандарды бирибирине уруп чаңды түшүрүү, таяммум учурунда ар бир киймылды өз тартиби менен аткаруу жана ортодо көп убакытка токтоп калбастан аткаруу сүннөт болуп эсептелет.

Колдорду чыканак менен бирге масх кылып жаткан учурда, сол колдун ийген абалда башка манжалардын ички жагы менен оң колдун манжаларынан баштап колдун үстүнкү бөлүгү чыканакка чейин жеткирилип андан соң оң колдун ички бөлүгүнөн ылдый манжалардын учуна чейин масх тартылат. Сол колго дагы ушундай ыкма менен масх тартылат.

Масх

Масх, колдардун масх кылына турган жагына чейин сүрүү дегенди билдирет. Шарияттык тазалануу деп эсептелет. Ошондуктан таяммум, таза топуракка алакандар тийгизилип эки колду чыканакка чейин жана бетти масх кылуу менен аткарылат.

Даарат менен гүсүлдагы аткарылчу масх тартуулар, жеңилдик катары эсептелет. Бутка кийилчү маасылар жана жара болгон жерлердин үстүнө оролуучу чүпүрөктөрдүн үстүнө масх тардуу дагы бул негиздеги жеңилдиктерден.

Маасыга Масх Тартуу

Маасы, тери жана буга окшогон нерселерден жасалган, ичине суу өтпөгөн, буттарды кызыл ашыкка чейин жаап турган жана эч бир боо тагылбастан бутка кийилүүчү нерсе. Эки бутту кызыл ашыкка чейин жаап түрчү суу өтүк жана берца сыяктуу бут кийимдер канчалык нажас нерселерди өзү менен бирге алып жүрсө дагы, маасы өкүмүндө болуп эсептелет. Даарат алгандан кийин маасыны кийип анын үстүө масх тартууга шариятта уруксаат берилген. Бул көрүнүш, исламдын мусулмандарга карата болгон жеңилдиги болуп саналат.

Дааратты бузуучу нерселер, масхты дагы бузат. Мындан тышкары, масх тартылгандан кийин маасылардын буттан чыгуусу жана масх мөөнөтүнүн аяктоосу менен дагы даарат бузулат.

Окугула

Масх тууралуу тийиштүү фикх китептеринен кененирээк маалымат алгыла!

Бинт жана Оромолордун (Таңуу) Үстүнө Масх Тартуу

Даарат же болбосо гүсүл алып жаткан учурда, гипстелген жана жаранын үстүндөгү оромолго оролгон жерлерди суу менен жуу зыян келтире турган болсо, анда бул жерлерге жөн кана масх тартуу керек болот. Масх тартуунун дагы зыяны боло турган болсо анда жөн койулат. Сыныктын үстүндөгү гипс жана жарага байланган оромого гүсүл жана даарат алууда бир жолудан масх тартуу, ал жерлерди жуугандыктын өкүмүнө өтөт.

Оромолдун үстүнүн баардык жерине масх тартуу кажет эмес, төрттөн үч бөлүгүнө масх тартса жетиштүү болот.

Изденип-Үйрөнгүлө

Оромолдун үстүнө масх таруу бойунча, тийиштүү фикх китептеринен үйрөнгүлө!

7

Аялдарга Тийиштүү Өзгөчө Абалдар

Аялдарга тийиштүү өзгөчө абалдар бар. Шаряттын талаптарынын негизинде буга окшогон абалдардын өкүмдөрүн үйрөнүү зарыл.

Бойго жеткен аял затына үч абалда кан келет. Кээ бир аял затына белгилүү учрларда келүүчү кан “этек кири” деп аталат. Ал эми төрөттөн кийин келүүчү кан болсо “нафаас” деп аталат. Мындан тышкаркы келүүчү кан босло, орууга тийиштүү болот жана бул “изтихаза” деп айтылат. Аял затынын ибадаттары жана үй-бүлөөлүк жашоосу үчүн буларга тийиштүү диний өкүмдөрдү үйрөнүп билүү зарыл. Бул темаларга ирээти менен кеңири токтололу.

42

Этек Кири

Балагатка жетип бойунда болбостон жана кандайдыр бир себептер менен ооруга же болбосо төрөткө тийиштүү болбостон келген кан “этек кири” деп аталат. Күнүбүздөгү медицинанын изилдөөлөрүнө караганда, кандын келүүсү 11-13 жаштарында башталып 45-50 жаштарына келген учурда үзгүлтүккө учурагандыгы жана этек кири мөөнөтүнүн 3-6 күн айырма болоору айтылууда.

Мунун мөөнөтү, Ханафий мазхабында эң кем 3, ал эми эң көп 10 күн. Бул учурда кандын токтоосуз келүүсү маанилүү эмес. Кез кез токтоп кайрадан келүүсү ыктымал. Эки жолку этек киринин ортосундагы үзгүлтүккө учуроо “тазалык мезгили” болуп эсептелет. Тазалык мөөнөтүнүн эң эле аз мөөнөтү 15 күн. Этек кири келип жаткан учурдагы кандын өңү кандай өңдө болсо дагы, толгугу менен үзгүлтүккө учурамайын этек кири аяктаган болуп эсептелбейт. Бул учурдагы келип жаткан кандын өңү толугу менен ак болгон учурда, этек кири аяктаган болот.

Исалм дини этек кири келип жаткан аялдарга тийиштүү, күнүмдүк турмушта аларга карата жакшы мамиледе болууну насаат кылган жана бул учурда аларга күйөөлөрү

менен жыныстык катнашта болууларына тыйуу салган. Этек кири учурнда аларга намаздарды токтотуп туруу уруксаты берилген.

Нафаас

Төрөттөн кийин келүүчү кандын аз өлчөмү жок. 1, 2 күн же андан аз да дагы болушу мүмкүн. Ал эми эң көп 40 күнгө чейин уланат. 40 күн арагылыгында болуучу тазалык, нафаас болуп эсептелет. Мисалы; 10 күн бойу кан келип, андан соң 5 күн үзгүлтүккө учурап андан кийин дагы 10 күн улана турган босло, 25 күнсүн баардыгы нафаас мөөнөтү болот.

Колдору жана буттары байкалып калган ымыркайдын бойдон түшүүсү менен нафаас мөөнөтү башталган болуп эсептелет. Бирок мүчөөлөрү байкалбаган ымыркайдын бойдон түшүүсүнө тийиштүү келген кан нафаас болбойт. Мындайча бойдон түшүүдөгү келген кан эң аз 3 күн уланат. Бирок мындан мурун 15 күн тазалык доору болуп өткөн болсо, бул келген кан этек кири болуп саналат. Болбосо үзүр (ооруга байланыштуу) каны болот.

Этек Кири жана Нафааска Тийиштүү Кээ Бир Маселелер (Өкүмдөр)

Этек кири жана Нафаас каны келип жаткан аялдардан, намаз окуу мойундарынан түшөт. Бул учурда намаз окушпайт, орозо тутушпайт, каабаны таваф кылашпайт, тилаават сажадасын аткарышпайт, жана жыныстык катнашта боло алышпайт. Буларды аткаруу арам болот. Бул жагдай орозо айына туура келип калган болсо, анда ал орозону каза кылышат. Этек кири жана Нафаас каны токтогондон кийин, гүсүл алуу параз.

Этек кири жана Нафаас каны белгиленген мөөнөтүнөн өтүп кеткен болсо, жыныстык катнашка уруксат берилет (адал болот). Бирок, белгиленген мөөнөткө жетпестен токтогон болсо, анда бул учурда аял гүсүл алыш керек же болбосо бир намаздын убактысы өтүүсү зарыл. Ушундай шартта кана кошулууга болот.

Этек кири же болбосо нафаас каны келип жаткан аялдарга, Алла Тааланы зикир кылууга жана дуба аяттарын дуба ниетинде окууга болот. Жада калса кээ бир аалымдар, этек кири же болбосо нифаас каны келип жаткан аялдарга куран окуу уруксаат экендигин айтышкан.

Үзүрдүү Болгондордун Тазалануусу

Даараты үзгүлтүксүз бузулгандар “үзүрдүү” болуп эсептелет. Мисалы; Мурундун үзгүлтүксүз каноосу, заараны уламдан улам келүүсү, жара болгон жерден кандын токтобоосу жана аялдардын белгилегнен мөөнөттөн ашык кандын келүүсү. Бул абал, даарат алгандан кийин кеминде бир убакыт намаздын мөөнөтү чыкканга чейин улана турган болсо, анда пенде ибадат кылууда үзүрдүү болуп саналат. Абал жогоруда

айтылгандай уланып андан кийин ар бир намаз убактысы үчүн ошол эле көрүнүш боло турган болсо, үзүрдүүлүк мөөнөтү уланган болот.

Эске Тутуу

Ислам жеңилдиктин дини. Пенделердин мойнуна алы жетпеген жоопкерчиликтерди жүктөбөйт. Үзүрдүүлөргө жогоруда баяндалгандай кээ бир жеңилдиктерди берет. Аларга, ибадаттарын ыңгайлуу (оңой) орундатуулары үчүн, көптөгөн жеңилдиктер каралган.

Үзүрдүү пенде, ар бир намаз үчүн даарат алат. Бул учурда үзүрдүүлүктүн улануусу, дааратты бузбайт. Үзүрдүүлүктүн тышындагы башка себептерден улам даараты бузулбаган болсо, анда пенде бул даараты менен парз, важиб жана сүннөт намаздарын кааланшында окуса болот. Бирок, намаз убактысынын чыгуусу менен даараты бузулган болот. Кийинки намаз үчүн кайрадан даарат алууга тийиш. Үзүрдүүлүктүн тышындагы башка себептер аркылуу даарат бузулат.

Үзүрдүүлүк, бир намаз убактысы чыкканга чейин аяктаган болсо, анда бул пенде үзүрдүү болуудан чыккан болот.

Биргеликте Талкуулайлы

Үзүрдүү пенделерге тийиштүү мисалдарды берип бул маселенин айланасында талкуу жүргүзүлө!

44

Бөлүмдү Жыйынтыктоо

Ислам дини, тазалыкка абдан маани берет. Пайгамбарыбыздын “Тазалык ыймандын жарымы” деген хадиси, муну ачык айкын көрсөтүп турат.

Мусулман пенденин ар тараптуу таза болуусу, ислам дининин талабы. Мисалы; тамак-ашынын, отуруп турган жана ибадат кылган жерлеринин таза болуусу сыяктуу.

Тазалык материалдык, руханий жана материалдык-руханий болуп үч түргө бөлүнөт.

Нажасат, материалдык тазалануу. Мисалы; дененин, кийим-кеченин жана намаз кылчуу жердин таза болуусу дегенди билдирет. Буга, “Нажасаттан тазалануу” деп айтылат.

Руханий тазалык, адеп ахлакты оңдоо жана күнөөлөрдөн тазалануу болуп саналат. Негизи руханий тазалык, жаман жана терс адаттарды таштап, оң сапаттарга ээ болууну билдирет. Руханий тазалыкты сактай алган пенделер, адеп ахлактын өзөгү болгон ак дилдүүлүк, чынчылдык, ыкыластуулук жана ишенимдүүлүк сыяктуу сапаттарга ээ болушат.

Хадасаттан тазалануу деп, дааратсыздык, жунуп болуу жана аял затына тийиштүү өзгөчө абалдарды айтсак болот. Бул тазалануу, бир кана даарат жана гүсүл алуу аркылуу аткарылат. Бул тазаланууга “Хадасаттан тазалануу” деп айтылат.

Хадасаттан тазалануу, бир тараптан материалдык тазаланууга да өбөлгө түзөт. Мисалы; даарат менен гүсүл, ошол эле учурда материалдык тазалык болуп саналат.

Даарат, бети-колду чыканак менен биргеликте жуу, баштын төрттөн бир бөлүгүнө масх тартуу жана буттарды кызыл ашыкка чейин жуу болуп эсептелет.

Намаз жана таваф кылуу сыяктуу ибадаттарды аткаруу үчүн даарат алуу парз.

Ооз менен мурунду жуу жана денеде кургак жер калбагыдай бүткөн бойго суу жүгүртүү гүсүл болуп эсептелет.

Жунуп болуу жана аял затына тийиштүү өзгөчө абалдардан улам гүсүл алуу парз болот.

Суу жок учурларда же болбосо сууну колдонууга тоскоолдук жаратуучу абалдарда, ниет кылып таза топурак же болбосо таза топурак өкүмүндөгү нерселер менен таяммум алуу символикалык тазалык болуп саналат.

Аял затына тийиштүү кээ бир өзгөчө абалдар бар. Булар; этек кири, нафаас жана истихаза.

Балагатка жетип бойунда болбостон жана кандайдыр бир себептер менен ооруга же болбосо төрөткө тийиштүү болбостон, белгилүү учурларда келүүчү кан “этек кири” деп айтылат.

Төрөттөн кийин келүүчү кан “нафаас каны” болот. Бул кандын келүүсүнүн төмөнү жок. Бирок 1 же 2 күн же болбосо мындан дагы аз болуусу мүмкүн. Ал эми эң эле көп 40 күнгө чейин уланат.

Этек кири жана нафаас каны келген аялдарга, бул убакыттын аралыгында намаз окууга, орозо кармоого, каабаны таваф кылууга, тилават саждасын кылууга жана жыныстык катнашта болууга тыйуу салынган. Аялдар бул учурда намаз окушпайт жана орозо учуруна туура келип калган болсо, кан токтогондон кийи орозону каза кылышат. Каны токтогон аялдардын гүсүл алуулары парз.

Этек кири жана нафааска тийиштүү жатындан келген кандын калдыктары, үзүрдүүлүк каны болуп эсептелет. Бул калдыктар бир кана дааратты бузат бирок гүсүлду бузбайт.

Бөлүмдү Анализдөө

1. Тазалыктын жеке жана социалдык жашоого болгон мааниси кандай?
2. Тазалык канча түргө бүлүнөт?
3. Руханий тазалык менен шрияттык негиздеги тазалыктын мааниси кандай?
4. Айлана чүйрө тазалыгынын адам баласы жана баша жан-жаныбарлар менен кандай байланышы бар?
5. Ибадат, материалдык жана руханий тазалыкка кандай салым кошот?
6. Пайгамбарыбыздын “Дин, жан дилдүүлүк” деген хадиси эмнени түшүндүрөт?
7. Шарияттын, даарат жана гусул алуудагы жеңилдиктери эмнелер?
8. Намаз окуй турган адам жарага оролгон оромолго (таңуугп), даарат учурунда эмне кылат?
9. Зааранын тынымсыз келүүсү сыяктуу абалдарда намаз кандай окулат?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1. Төмөндөгүлүрдүн кайсынысы материалдык тазалыкка кирбейт?

- А) Дененин тазалыгы
- Б) Кийимдин тазалыгы
- В) Жүрөктүн тазалыгы
- Г) Жердин тазалыгы

2. Төмөндөгүлүрдүн кайсынысы материалдык жана руханий тазалыкты камтыган шарияттык тазалык эмес?

- А) Гусул
- Б) Даарат
- В) Таяммум
- Г) Кийимдин тазалыгы

3. Төмөндөгүлүрдүн кайсынысы туура?

- А) Этек кири келген аялдар, бул учурда намаздарды каза кылышат.
- Б) Намаздарды таштабастан окушат.
- В) Бул учурда намаздардан жоопту болушпайт.
- Г) Бул учурга туура келип калган рамазан орозосунан жоопту болушпайт.

4. Төмөндөгүлүрдүн кайсынысы гусулдун парздарынан эмес?

- А) Ниет
- Б) Оозду жуу
- В) Мурунду жуу
- Г) Дененин баардык жагын жуу

5. Төмөндөгүлүрдүн кайсынысы руханий тазалыкка кирбейт?

- А) Жүрөктүн тазалыгы
- Б) Убадага бек болуу
- В) Ишенимдүүлүк
- Г) Чөйрөөнүн тазалыгы

ибалат
ибадат

БӨЛҮМ

Намаз

1. Намаздын Маанилүүлүгү
2. Намаздын Түрлүрү
3. Намаздын Убакыттары
4. Намаздын Парздары
5. Намаздын Важиптиери
6. Намазды Бузган Нерселерлер
7. Намазга Тийиштүү Башка Өкүмдөр
8. Намаздын Окулушу
9. Жаңылуу жана Тилават Саждалары
10. Өзгаче Абалда Окулуучу Намаздар
11. Намаздардын Жаамы (Чогултулуп Окулуусу)
12. Мечит жана Намазды Жамаат менен Окуу
13. Мечиттердин Коомдогу Орду
14. Мечит Адеби
15. Жамаат менен Намаз Окуу
16. Намаздын Пайдалары

БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

Бул бөлүмдө;

Исламдын эң маанилүү деп эсептелген намаз ибадаты тууралуу сөз болмокчу.

- Намаздын исламдагы оорду жана мааниси,
- Намаздын парз болуусу, анын убакыттары, түрлөрү, окулушу, парздары, важиптери, сүннөттөрү жана намазды бузуучу нерселер сыяктуу намазга тийиштүү шарият өкүмдөрү,
- Жамаат менен намаз окуу жана мечиттердин коомдогу функциясы,
- Намаздын пайдалары.

ПЛАН

Бул бөлүмдүн соңунда;

1. Мусулман пенденин күнүмдүк ибадаты болгон намаз толугу менен түшүндүрүлөт,
2. Намаздын убакыттары, кылунуусу жана оорулуу адамдардын жана мусапырлардын намаздары түшүндүрүлөт,
3. Айт намаздар жана жаназа намазынын башка намаздардан болгон айырмачылыктары түшүндүрүлөт,
4. Жаңылуу жана тилават саждаларынын кандай мааниге келээри жана алардын аткарылуусу тууралуу баяндалат,
5. Жамаат менен намаз окуунун маанилүүлүгү жана ошондой эле мечиттердин коомдогу орду тууралуу баяндалат,
6. Намаздын жеке адамга болгон пайдалары тууралуу маалымат берилет, ушуларга жетишесиз.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Намаз тууралуу кеинири маалымат алуу үчүн тийиштүү фикх китептерин окугула.
2. Намаздын исламдагы негизги вазийпасы тууралуу ой жүгүрткүлө.
3. Эмне себептен намаз окуйбуз? Бул тууралуу ой жүгүрткүлө.
4. Пайгамбарыбыз намазды кандай окугандыгы тууралуу окуп үйрөнгүлө.
5. Пайгамбарыбыздын “Менин көңүлүм намаз окуган учурда абдан тынч алат” деген хадисинин айланасында ой жүгүрткүлө.
6. Коомчулукта намаз дегенде, жан дүйнөөнүн эс алуусу эске келеби же болбосо мойунга жүктөлгөн жүк катары эсептелеби? Бул тууралуу талкуу кылгыла.
8. Курандагы буйруктардын арасында намаз окуу буйругу эмне себептен эң алдыңкы катарда келген? Талкуулагыла.
9. Куранда намаздын жаман иштерден оолак тутат тургандыгы тууралуу баяндалууда, бирок намаз окуган кээ бир адамдар терс иштерди кылууда. Ойуңарды бөлүшүп, талкуулагыла.

1

Намаздын Маанилүүлүгү

Адам баласын дисциплина менен Алла Таалага жакындаткан намаз, исламдын негизги шарттарынан болуп эсептелет. Балагатка жеткен жана акылы ордунда болгон ар бир пенденин, күндө беш убак намаз окуусу парз. Куранда жана хадистерде намазга тийиштүү көптөгөн буйруктар жана тыйуулар бар. Алла Таала куранда:

“Аларга китептен сага кабар берилгендерди окуп бер да, намаз оку. Анткени намаз бузукулуктан жана күнөөдөн тыйат. Ал эми Алланы эскерүү андан да чоң. Алла силердин эмне кылып жатканыңарды билип турат.” деп айткан. (Анкабут, 29/45).

Ал эми башка аятта болсо:

“Намазга тургула жана зекет бергиле! Ошондо өзүңөр үчүн мурда жасаган жакшылыгыңарды Алланын алдынан табасыңар. Албетте, Алла силердин эмне кылганыңарды Көрүүчү.” деп айткан. (Бакара, 2/110).

Намаз, адам баласынын жүрөгүн нурга толтуруу жана жүрөктөгү бул нурдун көбөйүүсү каалаган пенделер үчүн абдан зарыл экендиги хадистерде ачык йкын баяндалган.

Пайгамбарыбыз мындай деп айткан:

“Бир Алладан башка Кудай жок жана Мухаммед анын элчиси деп күбөлүк берүү (Ла илаха илла-аллах Мухаммадун расулаллах) Намаз окуу, зекет берүү, ажыга баруу, орозо кармоо” (кимдин мүмкүнчүлүгү болсо). (Бухарий, Иман 1, 2, Тафсиру суура (2) 30; Муслим, Иман 19-22, Тирмизий, Иман 3, Насаий, Иман 13).

Алла Тааланын чексиз кудурети, ааламдагы кемчиликсиз тартипте жаратуусу, адам баласына берген сансыз нематтары, ой жүгүртүүчү пенделерин ага карата мактоо, сый урмат жана шүгүрчүлүк кылууга үндөйт. Намаз, Алла таалага болгон сүйүү жана сый урматтын ар дайым туруктуулугун бекемдейт. Пенденин буларды аткарууга муктаждыгы бар. Анткени адам баласы, башка макулуктардан айырмаланып акыл эске, инсандык сезимге жана өтө жогорку рухка ээ. Дененин муктаждыктары болгондой эле көөдөндүн дагы муктаждыктары бар. Намаз, Алла Таалага ыйман кылган пенденин күнүмдүк азыгы болуп эсептелет. Намаздан оолак калуу, көөдөндү азыксыз калтыруу болуп саналат. Ар дайым жана ар убак Алла Тааланын чексиз нематтарына ээ болуунун сезими менен жашаган пенде, ар дайым жараткандын ырайымын жан дүйнөөсү менен сезип жашайт жана жараткандан келген бул ырайымдын жана жакшылыктардын булагы болгон Алла Таала менен болгон байланышын бекемдөөгө аракет кылып жашайт. Намаз, Алла таала менен кулдун ортосундагы байланыштын бекемдөө болуп саналат.

2

Намаздын Түрлөрү

Намаздар, шарияттык өкүмдөр бойунча парз, важиб, сүннөт жана мустахап болуп төрткө бөлүнөт. Буларга ирээти менен кеңири токтололу:

Парз Намаздары

Парз намаздары; парз айн жана парз кифаая болуп экиге бөлүнөт. Парз айн намаздары, балагатка жеткен жана акыл эси ордунда болгон ар бир мусулманга парз болгон намаздар болуп саналат. Булар, беш маал жана эркектерге тийиштүү жума намаздары. Ал эми жаназа намазы парз кифаая болот. Бул парзды, кээ бир мусулмандардын орундатуусу менен башка мусулмандардын мойнунан түшөт.

Важиб Намаздары

Важиб намаздары, парз намаздары сыяктуу ар бир мусулмандын аткаруусу милдеттүү болуусу менен биргеликте даражалык жактан парз намаздарындай күчтүү эмес. Булар; витир важиб, айт, таваф, окулуп жатып ортодон бузулган напиле жана назр (убада) кылынган намаздар болуп эсептелет.

Напиле Намаздары

Парз жана важиб намаздарынан башка намаздар жалпы мааниде “Напиле намаздары” деп айтылат. Сүннөт, мустахап жана соопчулук ниетинде кылынган башка намаздар, бул түргө кирет. Беш маал намаздын парздарынын алдында жана аягында окулуучу сүннөттөр, тараба жана башка напиле намаздарынын баардыгы напиле намаздарынын катарына кирет. Бирок кээ бир аалымдардын пикиринде, напиле намаздары сүннөт намаздарынын катарына кирбейт. Бул пикирдин негизинде, сүннөт намаздары, көбүнчө беш маал намаздын парздарынын алдында жана аягында окулуучу сүннөт намаздары болот. Ал эми напиле намаздары болсо, сүннөт намаздарынан айырмаланып сооп табуу же болбосо Алла Таалага жакындоо максатында окулуучу намаздар. Мисалы, тахажжут, ишрак, истихаара, тахятул масжид (мечитке кирген учурда окулуучу напиле намазы), ай жана күн тутулганда окулчу намаздар.

“Кайсы бир мусулман, парз намаздарынан тышкары Алла Тааланын ыраазычылыгы үчүн күн сайын он эки ирекет намаз окуган болсо, Алла Таала ал пенде үчүн бейиште соонун жер даярдаган болот” (Муслим, Мусафүруун 103.Абу Давут, Татавву 1; Тирмизий, Салат 189; Насааий, Кыямул лайл 66, 67).

Намаздын Убакыттары

Парз, витир важиб, тараба жана айт намаздары белгилүү убакыттарда кана окулуучу намаздар. Бул намаздар үчүн убакыттын кирүүсү шарт. Парз намаздары беш убакыттын ичинде окулат. Бул убакыттар; багымдат, бешим, дигер, шам жана куптан. Жума намазы түштө, витир важиб менен тараба намаздары, куптан намазынын убактысы киргенде же андан кийин окулат.

Ар бир намаз өз убактысы киргенде кана окулуусу шарт. Убактысы кирбестен окулган намаз туура болуп эсептелбегендиктен ал намаздын кайрадан окулуусу шарт. Парз намаздары өз учурунда окулса, ал “адаа”, ал эми убагы чыккандан кийин окулса “каза” деп айтылат. Өз убагында окулбаган парз жана витир ваажип намаздары башка маалда каза кылынып окулат. Ал эми сүннөт, жума жана айт намаздары каза кылынып окулбайт. Бир кана багымдат намазы кандайдыр бир себептер менен казага калып калса, анда ошол күнү күн биртке көтөрүлгөндөн кийин түшкө чейин сүннөтү менен бирге каза кылынып окулат.

Күнүбүздө намаздын убакыттары, астрологиялык эсептөөлөрдүн негизинде белгиленүүдө. Буга байланыштуу намаздын убакыттары төмөнкүчө:

Изилденип-Үйрөнгүлө

Намаздарды өз убагында окубастан казага калтыруунун руханий жоопкерчилигин изилдегиле!

Багымдат намазынын убактысы, түндүн үчүнчү бөлүгүнөн кийин, күн чыгыштан көрүнүүчү агарган таңдан баштап күн чыкканга чейинки убакыт. Бул агарган таң “фажру саадык” деп айтылат. Бул таң, көктө ачык айкын көрүнүп баштаганда эле багымдатты окуса боло берет. Куптан намазынын эң акыркы убактысы, фажру садыкка чейин болот. Багымдат намазынын убактысы, күн чыкканга чейин уланат.

Бешим намазынын убактысы, күн так төбөгө келип түш оой баштаган учурда болот. Бир нерсенин көлөкөсү бир эсе болгон учурда, “Асрул аввал” алгачкы дигер. Ал эми бул көлөкө эки эсе болгон учурда “асру саани” деп айтылат. Бул биз билген дигер убактысы болуп саналат.

Жума менен бешим намаздарынын убактысы бир убакытта.

Дигер намазынын убактысы, бешим намазынын убагынан күн батканга жакынкы убакыт. Бирок, дигер намазын күн батаарга аз калгандагы макүрөө убакытка калтыруу макүрөө болот. Күн батаар алдындагы саргарган учур макүрөө болуп эсептелет.

Шам намазынын убактысы, күн баткандан башталып күндүн саргарган жарыгы тараганга чейин уланат. Шам убактысынын саргарган жарыгы, күн баткандан кийин пайда болуучу кызыл, андан кийин көрүлүүчү ак жарыктык. Убакыттын таар болгондугуна байланыштуу шамды алгачкы убакытта окуу, мустахап болуп эсептелет. Ошондуктан эч бир себеп болбостон кечиктирбөө зарыл.

Куптан намазынын убактысы, шам намазынын убактысынын аркасынан багымдат намазынын убактысы киргенге чейин болот. Тагыраак айтканда, күн баткандан кийинки кызарган жарыктын жоголуусунан баштап “фажру саадык” багымдаттын убактысына чейин болот. Фажру саадык пайда болгон учурда, куптан намазынын убагы чыккан болот.

Витир ваажип намазынын убактысы, куптан менен бирге башталат жана куптан намазынан кийин окулат.

Тараба намазынын убактысы, куптан намазынан кийин болот жана багымдат намазына чейин окулат. Бул намазды, витир жаажиптен мурун же болбосо андан кийин дагы окуса болот. Бирок куптан намазы окулбастан, тараба намазын окууга болбойт.

Айт намаздарынын убактысы, эртең менен күн бир найза бойу көтөрүлгөндөн баштап күн так төбөөгө келген учурга чейин уланат.

4

Намаздын Парздары

Намаздын он эки парзы бар, алардын алтоосу намаздын сыртында. Булар намаздын шарттары болуп эсептелет. Ал эми калган алтоо болсо намаздын ичинде парздар. Алар намаздын рукундары болуп эсептелет.

Намаздын Сыртындагы Шарттары:

- а. Хадасаттан тазалык. (Даарат же болбосо гүсүл алуу)
- б. Нажасаттан тазалык. (Намаз окуучу адамдын денесиде, кийиминде жана намаз окуй турган жериндеги ыпылас нерселерди тазалоосу)
- в. Сатру аврат. (Намазга баштоодон мурда, денедеги аврат-уяттуу жерлерди жабуу)
- г. Истикбалул кыбла. (Намаз учурунда каабага-кыбылага жүздөнүү)
- д. Убакыт. (Намаздарды убагы киргенде окуу)
- е. Ниет, (Окуй турган намазга ниет кылуу)

Рукундары (Намаздын Ичиндеги Шарттары:

- а. Ифтиитаах такбири. (Намазга “Аллаху Акбар” деп баштоо)
- б. Кыям. (Тик туруп окуу)
- в. Кыраат. (Курандан аят же сүрө окуу)
- г. Рүкү. (Эки кол тизелерге жете турган абалда алдыны көздөй ийилүү)
- д. Сажда. (Чеке менен мурунду бирдей абалда жерге тийгизүү жана колдор менен буттарды жерге койуу)
- е. Каадаи аахира. (Намаздын аягында “аттахиятту” дубасын окуганчалык убакытта каадага отуруу)

Намаздын Важиптери

Намаздын парздары болгондой эле важиптери дагы бар. Намаз окуу учурунда, намаздын парздарынын же болбосо важиптеринин бири кечиктирилгенде жана унутулуп аткарылбай калганда, “жаңылуу саждасын” аткаруу важип болот. Важипти билип туруп эле аткарбай койуу, намазды кайрадан орундатууну талап кылат. Намаздын жавиптери төмөнкүлөр:

- 1) Намазга баштоо учурунда, “Аллаху Акбар” деп айтуу,
- 2) Парз намаздарынын оболку эки рекетинде, важип жана напиле намаздарынын баардык рекеттеринде “Фатиха” сүрөсүн окуу,
- 3) Парз намаздарынын оболку эки рекетинде, важип жана сүннөт намаздарынын баардык рекеттеринде “Фатиха” сүрөсүнөн кийин бир заммы сүрө же болбосо узунураак бир аят окуу,
- 4) Саждага барган учурда, мурунду дагы жерге тийгизүү,
- 5) Үч жана төр рекеттүү намаздарда, экинчи рекеттен кийин каадага отуруу,
- 6) Намаздын аягында салам берүү.

55

Намазды Буза Турган Амалдар

Намаз окуучу пенде, намаздын парздарына, важиптерине, сүннөттөрүнө жана адебине көңүл буруусу зарыл. Буларга көңүл бурбоо, намаздын рухуна шайкеш келбей турган иш, Намазга туура келбеген иш аракеттер өз тартибине жараша макүрөө болот же болбосо намазды бузат. Эң оболу намазды бузуучу нерслерге токтололу.

Намаздын парздарынан бирөөнү кем аткаруунун өкүмү, фасит (бузулган) болот. Булардан тышкаркы намазды буза турган нерселер төмөнкүлөр:

1. Намазды окуу учурунда сүйлөө же болбосо сүйлөшүү,
2. Бир нерсе жеөө, ичүү жана сагыз чайноо,
3. Өзүнө угулгудай абалда күлүү. (жанындагы адамдарга угулгудай абалда күлүү, дааратты дагы бузат),
4. Салам берүү, саламга алик алуу, дүйнөгө тийиштүү нерселер себептүү ыйлоо, “ах, ай, ий” деп үн чыгаруу жана үшкүрүнүү

5. Намаз окуп жаткан бир адам, сырттан караган адамга намаз окубагандай жана намазга байланышы болбогон киймыл аракеттерди кылса, бул “амали касиир” (ашыкча киймыл) деп айтылат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

- Намазды бузуучу башка абалдарды, тийиштүү фикх китептеринен карагыла!
- “Амали касиир”, намазды эмне үчүн бузат? Буга токтолгула.

7

Намазга Байланыштуу Башка Өкүмдөр

Намаздын парздары жана важибтеринен сырткары дагы сүннөттөрү жана макүрөөлөрү бар. Намаздын ичиндеги сүннөттөрү төмөнкүлөр:

- 1) Аллаху Акбар деп ифтитах такбирин айткан учурда, колдорду жогору көтөрүү.
- 2) Аллаху Акбар деп ифтитах такбирин айтып колдорду байлагандан кийин ичинен “Субухаанака Аллахуумма” дубасын окуу. Андан соң Фатиха сүрөсүн алдын ичинен “Аузу-Бизмилла”ны толук окуу. Биринчи рекеттен тышкаркы рекеттерде болсо ичинен бир кана “Бисмиллахи рахманир рахим” деп жана ар бир рекеттин аягында “Ааамиин” деп айтуу.
- 3) Кыямдан рүкү жана саждаларга барган учурда “Аллаху Акбар”, рүкүдөн кыямга турган учурда “Самияллоху лиман хамидах” жана саждадан туруп кайра саждага барган учурда “Аллаху Акбар” деп айтуу.
- 4) Рүкүдө кеминде үч жолу “Субухаана Раббиял азиим” жана саждага барган учурда дагы кеминде “Субухаана Раббиял аала” деп айтуу.
- 5) Баардык намаздардын акыркы отурушундагы “салаваттар” окулуп бүткөндөн кийин эки жакка салам бербестен дуба кылуу.
- 6) Намазды аяктагандан кийин оболу оңго андан кийин солго салам берүү.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Намаздын булардан тышкары сүннөттөрүнө тийиштүү фикх китептеринен карагыла!

Намаздын макүрөөлөрү.

Намаз учурунда пенденин өзүн толук намазга берүүсүнө тоскоолдук жаратуучу кээ бир абалдар намаздын макүрөөлөрүнөн болуп саналат. Булар көбүнчө намаздын сүннөттөрүн аткарбай таштап койуудан жаралат. Пенденин ой пикирин жана жан дүйнөөсүн

алагды кылуучу сыяктуу нерселерден улам намаз окуу макүрөө болуп саналат. Мисалы; намаз окууга ылайык башка тынч жер турганда музуканын үнү чыгып турса, кандайдыр бир буйумдун урдалуусу көңүлүн ээлеп алса жана даараты кыстап турганда намазга туруусу. Буларга окшоп көңүлдү ар тарапка бурууу нерселердин баардыгы макүрөө болот.

Намазга тийиштүү баардык макүрөөлөрү тууралуу кеңири маалымат алуу үчүн, тийиштүү фикх китептеринен карап үйрөнүүгө мүмкүн.

Намаздын Окулушу

Мисал ирээтинде баардык шарттарына ылайык багымдат намазынын эки рекет сүннөтүнүн окулушу:

- Даарат алган абалда кыбылага карай жүздөнүү.
- “Ниет кылдам бир Алла ыраазычылыгы үчүн багымдаттын сүннөтүн окууга” деп ниет кылынат.
- Колдорду кулактарга чейин жогору көтөрүп “Аллаху Акбар” деп айтуу.
- Андан кийин оң кол менен сол колдун билегин кармап, киндиктин алды жагына койуу (аялдар оң колун сол колунун үстүнө койуп көкүрүккө койушат)
- Андан кийин “Суббахаанака” дубасы оклуп анын аркасынан “Ауузу-бисмилла” айтылып “Фатиха” сүрөсү жана заммы сүрө, узунураак аят же болбосо 3 аяттан турган кыска сүрө окулат. Кеминде 3 аят окулат, кааласа андан дагы узунураак окуса болот.
- Андан соң “Аллаху Акбар” деп рүкүгө барат. Рүкүгө барганда 3 жолу “Субахаана Роббиял азиим” деп айткандан кийин “Самияллоху лиман хамидах” деп бел түздөлөт жана “Раббана ва лакал хамд” деп айтат.
- Андан кийин “Аллаху Акбар” деп оболу тизелер анан колдор андан кийин чеке менен мурунду жерге койуп сажда кылынат. (Саждага барган учурда колдор менен буттардын манжалары кыбалага карайт) Эркектер саждада чыкатанкарын жерге тийгизишпейт)
- Саждада 3 жолу “Субахаана Роббиял алаа” деп айткандан кийин “Аллаху Акбар” деп “Субаханаллах” деген сөздү айтканчалык убакытка биртке отурат.
- Бир аз отургандан кийин кайра “Аллаху Акбар” деп саждага барат. Андан кийин дагы бир жолу “Аллаху Акбар” деп өйдө туруп адаттагыдай эле колдор байланат.
- Экинчи рекет биринчи рекеттей окулат. Бирок экинчи рекетте “Субахаанака” дубасы окулбастан бир кана “Бисмиллахи рахмаани рахиим” айтылып “Фатиха сүрөсү” окулат.

- Экинчи рекеттин саждаларынан кийин тизелеп сол буттун үстүнө отуруп оң буттун манжалары кыбыланы көздөй карап эки колду тизелердин үстүнө койуп “Аттахияту менен салават” окулат жана аягында биринчи оңго кийин солго салам берилет.
- Багымдат намзынын эки рекет парздары менен сүннөттөрү жана ушуга окшогон эки рекеттүү намаздар үшундайча окулат. Ал эми үч жана төрт рекеттүү намаздарда “Аттахиятту” дубасын окугандан кийин “Аллаху Акбар” деп кыямга (өйдө) туруп намаз аягына чейин көрсөтүлгөн ыкмада толукталат. Бирок үч жана төрт рекеттүү намаздардын парздарынын үчүнчү жана төртүнчү рекеттеринде фатихадан кийин заммы сүрө окулбайт.

Беш Маал Намаз

Күндө окулуучу беш убак парз намаз бар. Багымдат 2 рекет, бешим 4 рекет, дигер 4 рекет, шам 3 рекет, куптан 4 рекет. Куптандан кийин окулуучу витир жавип намазы 3 рекет. Бирок жогоруда айткандарыбызга кошумча ирээтинде парздардан алдын жана кийин окулуучу сүннөт намаздары бар. Булардын баарын кошуп эсептей турган болсок бир күндө 17 рекет парз, 3 рекет витир важип жана 20 рекет сүннөт болуп жалпы 40 рекет намаз болот. Булар ирээти менен төмөнкүчө көрсөтүлгөн.

Убакыттар	Алгачкы сүннөт	Парз	Акыркы сүннөт	Жалпы
Багымдат	2	2		4
Бешим	4	4	2	10
Дигер	4	4		8
Шам		3	2	5
Куптам	4	4	2	10
Витир важип (Куптандан кийин)			(важип 3)	3
Жалпы	14	17	9	40

Парз жана витир важип намаздарынан кийин сүннөт намаздарынын арасынан багымдаттын эки рекет сүннөтү “сүннөт муаккада”. Ал эми дигер жана куптан намаздарынын сүннөттөрү болсо “Сүннөт гайру муаккада” болуп саналат.

Багымдат Намазы

Багымдат намазына ниет кылуу. “Бүгүнкү багымдат намазынын парзын окууга” деп ниет кылынат. Белгилей кетүүчү нерсе, багымдаттын парзында фатихадан кийин биртке узунураак сүрө окуу сүннөт. Бул намазды жеке адам окуп жаткан болсо, баардык такбирлерди, “самияллаху лиман хамидах” деген дубаны, фатиха жана заммы сүрөлөрүн ачык (үнүн чыгарып) окуса болот.

Биргеликте Талкуулайлы

Багымдат намазынын парзынын окулушу тууралуу талкуулагыла!

Бешим Намазы

Бешим намазынын 4 рекет сүннөтүнүн алгачкы 2 рекет сүннөтү, так эле багымдат намазынын сүннөтүндөй окулат. Экөөнүн ортосундагы айырмачылык ниет кылууда. “Бүгүнкү бешим намазынын алгачкы сүннөтүн окууга” деп ниет кылынат. Бул намаздын экинчи рекетинен кийинки отуруш акыркы отуруш болбогондуктан, бул отурушта “Аттахиyyатту” дубасы кана окулуп кыямга үчүнчү рекетке туруп улантылат. Белгилей кетүүчү нерсе, үчүнчү рекетке турганда “Субахаанака” дубасы окулбайт.

Бешим намазынын 4 рекет парзынын акыркы эки рекетинде фатиха сүрөсүнөн кийин заммы сүрөө окулбайт. Калганынын баары эле 4 рекет сүннөт намазындай окулат.

Бешим намазынын акыркы эки рекет сүннөтү, багымдаттын эки рекет сүннөтүндөй эле окулат. Бир кана айырмачылык, ниет кылууда.

Дигер Намазы

Дигер намазынын төрт рекет сүннөтүнүн алгачкы эки рекетинин отурушунда “Аттахиyyатту” дубасына кошумча “салават” дагы окулат. Андан кийин үчүнчү рекетке туруп намаз улантылат. Буга окшогон төрт рекеттүү намаздардын ар бир эки рекети, өз алдынча эки рекет намаздай эле. Ошондуктан булардын ар бири багымдаттын эки рекет сүннөтүндөй эле окулат. Бирок бул алгачкы эки рекеттен кийин салам бербестен үчүнчү рекетке турулат. Дигер намазынын парзы, бешим намазынын парзындай эле окулат.

Шам Нмазы

Шам намазынын үч рекет парзы, бешим менен дигер намазынын алгачкы үч рекет парзы сыяктуу окулат. Акыркы рекетте олтуруп “Аттхиятту менен салават” жана “раб-бана аатина” дубасы окулгандан кийин эки жакка салам берилет. Убакттын таардыгына байлабыштуу, шам намазынын парзында кыска сүрөлөр окулат. Шам намазынын сүннөтү, багымдат намазынын сүннөтүндөй эле окулат. Бул сүннөттөрдү 6 рекетке чейин окуу мустахап.

Куптан Намазы

Куптан намазынын алгачкы төрт рекет сүннөтү, дигер намазынын сүннөтүндөй сыяктуу окулат. Ал эми төрт рекет сүннөтү, бешим жана дигер намаздарынын парзда-рынай эле окулат. Акыркы эки рекет сүннөтү, багымдат жана шам намаздарынын сүннөттөрүндөй эле окулат. Бул сүннөттөрдү, төрт рекет кылып окуса дагы болот. Ошондо куптандын алгачкы төрт рекет сүннөтүндөй эле окулат. Бул төрт рекеттүү сүннөттөрдү, эки рекетте бир салам берип окуса дагы болот.

Түнкүсүн окулуучу паниле намаздарын дагы эки рекетте бир салам берип окуса сооптуу-рак болот.

Витир Важип Намазы

Витир важип намазы үч рекет. Алгачкы эки рекети, багымдат намазынын сүннөтүндөй эле окулат. Экинчи рекеттин отурушунда “Аттахиатту” дубасын окулгандан кийин үчүнчү рекетке туруп “бисмиллахи рахмаанир рахиим” деп фатиха жана заммы сүрө окулгандан кийин колдорду өйдө көтөрүп такбир айтып кулак каккандан кийин колдорду байлап кыямда турган абалда “Кунут” дубасы окулат. Андан кийин “Аллаху Акбар” деп такбир айтып өз тартиби менен рүкү жана сажда кылып каадага отурат жана “Аттахиатту менен салават жана раббанаа аатина” дубалары окулуп бүткүндөн кийин эки жакка салам берилип намаз бүткөн болот.

Жума Намазы

Жума намазы эркек мусулмандар үчүн парз айн. Жума намазын окулгандар, ошол күндүн бешим намазын окушпайт.

Жума намазы милдеттүү түрдө мечитте жамаат менен окулуусу керек. Парздан мурда кутпа окулат. Жума намазынын парзы эки рекет. Ал эми парздын алдында жана аягында төрт рекеттен жалпы сегиз рекет сүннөттөрү окулат. Булар окулуп бүткүндөн кийин, каалаган адам “Зухрул ахиир” төрт рекет жана “Убакыт намазынын сүннөтү” эки рекет жалпы алты рекет сүннөт намаздарын окуйт.

Жума күнү мусулмандар үчүн абдан маанилүү күн. Бул күнү жуунуп тазалануу, таза кийимдерди кийүү жана сооптуу иштерди аткаруу, жуманын адеби болуп саналат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

- Жума намазынын туура болуусу үчүн керектүү шарттарды тийиштүү фикх китептеринен карап окугула.
- Кимдерге жума намазынын парз эмес экендиги жүнүндө тийиштүү фикх китептеринен карагыла.

Жаназа Намазы

Жаназа намазынын шарты ниет кылуу. Ниет кылуу аркылуу өлгөн адамдын эркек, аял, кичинекей бала жана кичинекей кыз экендиги аныкталат. Ниет, “Алла Таалааны ыраазычылыгы үчүн жаназа намазын окууга, уйдум имамга” деп ниет кылынат.

Бул намаздын алгачкы такбиринен кийин колдор камимки намаздагыдай эле байланат жана “Суббахаанака” дубасы окулат. Андан соң экинчи такбир айтылгандан кийин колдорду көтөрбөстөн имам менен бирге “Салават” окулуп бүткөндөн үчүнчү такбирден айтылат. Үчүнчү такбирде өлгөн адамга жана башка мусулмандарга дуба окулуп бүткөндөн кийи төртүнчү такбир айтылып оболу оң андан кийин сол жакка салам берилип намаз аяктайт.

Эгерде кечиктирүүгө себеп жаратуучу жагдай болбосо, өлгөн адамдын дароо жерге берилүүсү мустахап болот.

Айт Намаздары

Мусулманчылыкта жылына окулуучу эки айт намазы бар:

1. Рамазан майрамы: Рамазан айынан кийин келүүчү шаввал айынын биринчи, экинчи жана үчүнчү күндөрү.
2. Курман майрамы: Хижрий айларынын он экинчиси болгон “Зил жижжа” айынын ону, он бири, он экиси жана он үчүнчү күндөрү.

Бул эки майрам намаздарынын экөө тең эки рекеттен окулат. Айт күнү, күн чыгып макүрөө убагы чыкканга чейин жамаат менен окулат. (Намаздардын убакытарына карагыла)

Жума намазы парз болгон адамдарга, айт намазы дагы важиб.

Айт намазынын башка намаздардан айырмачылыгы, бул намазда алты такбирдин айтылуусу. Бул такбирлердин үчөө биринчи, ал эми калган үчөө болсо экинчи рекетте айтылат.

Айт намаздарынын окуу тартиби:

- Оболу, кайсы айт намазын окуларына ниет кылынат.
- Имамдын аркасынан такбир кылынат.
- “Суббахаанака” дубасы окулгандан кийин, имам менен чогуу колдорду кулактарга чейин көтөрүп үч жолу такбир айтылат. Бул такбирлердин алгачкы экөөсүндө колдор ылдый түшүрүлөт ал эми үчүнчүсүндө болсо колдор байланып фатиха жана заммы сүрө окулат.
- Кийин рүкү жана саждалар аткарылып биринчи рекет бүтөт.
- IЭкинчи рекетте имам фатиха жана заммы сүрө окугандан кийин рүкүгө барбастан дагы үч жолу такбир айтат. Ар бир айтылган такбирлерден кийин колдор байланбастан ылдый түшүрүлөт жана акыркы такбирден кийин имам рүкүгө жана саждаларды аткарып намазды бүтүрөт.

- Намаз бүткөндөн кийин имам минбарга чыгып кутба окуйт. (Кутба окуу, сүннөт) Кутба окулуп бүткөндөн кийин дуба кылынат.

Тараба Намазы

Тараба намазы, Рамазан айында куптан намазынан кийин окулуучу сүннөт намазы болуп эсептелет. Бул намаз, жеке жана жамаат менен дагы окулат. Тараба намазы орозо кармоого тийиштүү эмес, бир кана рамазан айына тийиштүү болгондуктан, бул намазды орозо кармай албагандар дагы окуса болот. Рамазан айында витир важипп намазы тараба намазынан кийин жамаат менен окулат. Тараба намазын эркек, аял, жаш бала жана жаш кыз, мусапыр жана мусапыр эмес баардык мусулмандар окушат.

Тараба намазын, эки рекетте бир салам берип окуу, багымдат намазынын сүннөтүндөй эле окулат. Эки рекетте бир салам берип окулгандай эле төрт рекетте бир салам берип окуса дагы болот. Бул учурда куптан намазынын алгачкы төрт рекет сүннөтүндөй эле окулат. Бирок эки рекетте бир салам берип окуу, башкаларына караганда дагы сооптураак болот.

“Кимде ким Рамазан айынын пазилетине (артыкчылыгына) ишенип жана сообун Алла Тааладан үмүт кылып тараба намазын окуган болсо, анда анын артта калтырган (кылган) күнөөлөрү кечирилет.” (Бухарий, Иман 37 ; Муслим, Мусаафирун 173, 174. Абу Давуд, Рамазан 1; Тирмизий, Савм 1; Несаий, Кыямул лайл 3, Савм 39, 40, Иман 31,32; Ибн Мааж, Икаамат 173, Сиям 3, 39, 40)

Сахв (Жаңылуу) жана Тилават Саждалары

Сахв; жаңылуу жана унутуу деген маанини түшүндөрөт. Ачыктап айтканда жаңылуу саждасы, жаңылып же болбосо унутуп намаздын парздарынын бирин кечиктиргенде жана важиптеринин бирин аткарылбай же болбосо унутулуп калган учур да кылынат. Парздарынын бирин кечиктирүү, натыйжада важиптерин аткарбагандык болуп саналат. Мындай учурда бул кемчиликтер, жаңылуу саждасы аркылуу толукталат. Сахв саждасынын өкүмү, важип болот.

Намаздын сүннүттөрү аткарылбаган учурда, сахв саждасын кылуу (важип) милдеттүү эмес.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Сахв саждасы, кандай абалдарда жана кандайча кылынаары тууралуу тийиштүү фикх китептеринен карап үйрөнгүлө!

Тилават Саждасы;

Курандын 14 жеринде сажда аяты бар. Булардын бирин окуган же болбосо уккан ар бир адам тилават саждасын кылуусу зарыл. Бул тилават саждасын дароо аткаруу милдеттүү болбосо дагы бирок ошол маалда аткаруу жакшыраак болот.

Тилават саждасын кылуучу адам, дааратчан, кийими таза жана аврат жерлеринин жабык болуусу шарт.

Сажда аяты окулган учурда, дароо сажда кылууга мүмкүнчүк болбогон жагдайларда, окуган жана уккан адамдардын “Самина ува атанаа гуфраанака Раббанаа ува илайкал масиир” деп айтуулары мустахап болот.

Намазды бузган нерселер, тилават саждасын дагы бузат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Курандагы сажда аяттары оорун алган сүрөөлөрдөгү аяттардын номурун карап чыккыла.

10

Өзгөчө Абалдарга Тийиштүү Намаз

Мусулман пенде кандай абалда болсо дагы Алла Таала менен байланышын үзбөстөн ар дайым аны эскерип туруусу зарыл. Ошондуктан кандай абалда болбосун күнүмдүк ибадатын аткарууга милдеттүү. Бирок пенденин жашоосундагы беттешкен кээ бир кыйынчылык жагдайларга тийиштүү намаздын жеңилдетилүүсү каралган. Бул, шари-

63

ятыбызда ибадаттарды аткарууда мусулмандарга сунулган жеңилдетүүлөр болуп саналат. Төмөндө булар мисалдары менен кеңири баяндалмакчы.

Мусапырдын (Жүргүнчү) Намазы

Жүргүнчү болуп сапарда жүргөн адам “мусапыр” болуп эсептелет. Ал эми туруктуу бир жерде болгон адам болсо “мукиим” болуп эсептелет. Шарияттык негизде “мукиим” өз айылында, кыштагында, шаарында же болбосо өз мекенинде жашаган адам болуп саналат. Жогоруда айтылгандай өзүнө тийиштүү аймактан чыгып (18 сааттык, орто эсеп бойунча 90 км) жол жүрө турган адамга “мусапыр” деп айтылат.

Сапарда көбүнчө адаттан тышкаркы машаккаттар жана кыйынчылыктар менен беттешүүгө мүмкүн. Ошондуктан мусапыр адамдарга Алла Таала тарабынан жеңилдетүү мүмкүнчүлүктөрү түзүлгөн.

Мусапыр, төрт рекеттүү намаздарды эки рекет кылып окуйт, ал эми үч жана эки рекеттүүлөрдү болсо болгонундай эле окуйт. Беш маал намаздын сүннөттөрүн аткарбоого уруксат берилсе деле бирок убакыт же болбосо мүмкүнчүлүк болуп калса окуса жакшыраак болот. Мусапыр, жума жана айт намаздарын окууга милдеттүү эмес, бирок соопчулук үчүн окуса болот. Бул абадалгы пендерлер жума намазын окубагандыктарынан улам, ошол убакыттын бешим намазын окуулары милдеттүү.

Сапарга аттанууга ниет кылып, жашап жаткан жеринен чыккан адам кайра ал жерге кайтаардан мурун барган жеринде 15 күндөн аз мөөнөткө чейин кала турган болсо, анда бул адамдын мусапырдык өкүмү уланган болот.

Окуп Чыккыла

Мусапырга тийиштүү өкүмдөрдү тийиштүү фикх китептеринен окуп чыккыла!

Оорукчан Адамдын Намазы

Адам баласынын бул жашоого кыйынчылыктарынын бири бул, сыркоолук жана буга окшогон өзгөчө абалдар. Кыйынчылыктар, оорулардын жеңил жана оордугуна байланыштуу өзгөрөт. Бирок адамдар бул абалдарга карабастан ибадатты аткаруулары зарыл. Оорукчан пенде болсо дагы ибадат кылууга муктаждыгы бар. Ошондуктан акыл ээси ордунда болгон оорукчан адамдар кээ бир ибадаттарды аткарууга мил-

деттүү. Шариятыбыз бул адамдарга көптөгөн жеңилдиктерди жараткан. Оурукчан адамдар үчүн өзгөчө, намазга байланыштуу жеңилдиктер каралган.

Оболу, ооруп жаткан адам өзүнүн күчүнө жараша намаз окууга милдеттүү. Бутуна турууга күчү жетпеген же болбосо оорунун айыгып кетишине тоскоолдук жаратуучу учурларда, бул адам отурган абалында намазын окуй алат. Ал эми отурууга дагы мүмкүнчүлүгү жетпей жатса, анда күчүнө жараша чалкасынан же болбосо капталдап жаткан абалда има (ишарат) менен намазын окуйт.

Има, (ишарат) руку жана саждага ишарат кылуу максатында башты ийүү дегенди билдирет. Бул ишаратты, кыямда жана отурган абалда дагы аткарса болот.

Има (ишарат) менен дагы намаз окууга алы келбеген адам, бир аз жакшы болгонго чейин намаздарын каза кылат. Кээ бир аалымдардын көз карашында бул оорунун себебинен, бир күн же андан көп убакытка чейин окулбай калган намаздар, пенденин жоопкерчилигинен түшөт. Бул абалдагы акыл эси ордунда болгон адамдар үчүн дагы бул өкүм өтөт.

11

Намаздарды Жам Кылып (Бириктирип) Окуу

Сапарда автобус сыяктуу коомчулукка тийиштүү транспорт менен узун жолдо жүргөндө, шарияттын негиздерине ылайык себеперге туура келген абалда бешим менен дигердин жана шам менен куптандын кошулуп окулуусу бирден бир жеңилдик болуп саналат.

Шарияттын негиздерине ылайык деп эсептелген себептерге байланыштуу бириктирилип окулуучу намаздар, тартиби менен бешим менен дигер жана шам менен куптан намаздары болуп саналат. Багымдат намазы, тартиби бойунча эч бир намазга жакын болбогондугу сыяктуу башим менен шам жана дигер менен куптан дагы кошулуп окулбайт.

Эске Түтүү

Шарияттын негиздерине ылайык себептерге туура келген абалда бешим менен дигердин бириктирилип окулуусуна “Жам такдиим” ал эми шам менен куптандын бириктирилип окулуусуна болсо “Жам тахиир” деп айтылат.

Шарияттын негиздерине ылайык себеперге туура келген абалда намаздарды бириктирип окуй турган адам, бул намаздарды өз тартиби менен удама уда окуйт; эки убакыттын парздарынын ортосундагы сүннөттөрдү окубайт. Мисалы; алыскы жолдо коомдук транспортто жүргөн адам, бешим намазынын убагында токтой турган болуп дигердин убагында токтобой турган болсо, анда бул адам бешимдин парзын окугандан кийин аркасынан дигердин парзына коомат айтып парзды окуйт.. Мына ушундай

ыкма менен дигерди бешимдин убактысында окуган болот. Бул “Жам такдиим” деп аталат. Ал эми коомдук транспорт, бешимдин эмес дигердин убактысында токтой турган болсо, анда бул адам дигердин убактысы киргенде бешимдин алгачкы сүннөтү менен парзын окугандан кийин дароо коомат айтып дигердин парзын окуйт. Бешимди дигердин убактысына жылдырып окуу “Жам тахиир” болуп айтылат.

12

Мечит жана Жамаат Менен Намаз Окуу

Алланын мечиттерин Аллага, акырет күнүнө ишенген, намазды толук аткарган, зекет берген жана Алладан гана корккон (адам) курат! Мүмкүн алар Туура Жолдо болушар (Тообо. 9/18).

Өзгөчө тоскоолдук жаратуучу себеп болбогон учурда, намаздарды мечиттерде жамаат менен окуу абзел. Пайгамбарыбыздын, намаздарды жамаат менен окууга үгүттөгөн жана жамаатка маани бербегендерге тийиштүү көптөгөн хадистери бар.

66

“Кимдир бирөө үйүндө тазаланып, андан кийин Алла Тааланын парз ибадаттарын орундатуу үчүн Алла Тааланын үйү болуп саналган (мечиттерге) барган болсо, таштаган ар бир кадамы үчүн бирден күнөөлөрү кечирилип бирден даражасы көтөрүлөт” (Муслим, Масаажид 282).

Жамаат менен намаз окууга бул деңгээлде маани берилүүсүнүн себеби, намаздын жамаат менен окуу биримдик жана мусулмандардын бирибирине жардамдашуусуна көптөгөн салымдарды кошот. Төмөндө бул темага тийиштүү кененирээк маалымат берилген.

13

Мечиттердин Коомдогу Орду

Мечиттин башка бир аты “Жаами”. Бул сөздүн мечиттер үчүн колдонулушу, мечиттердин коомдогу ордунун маанилүү экендигине ишарат кылат. Анткени “Жаами” деген сөз арап тилинде; “Топтоочу жана чогултуучу” деген маанини түшүндүрөт. Алгачкы доорлордон баштап эле мечиттер мусулмандардын оротсундагы мамилени чыңдаган, алардын бирибирине жардам берүүлөрүндө жана көмөк көрсөтүүлөрүндө абдан чоң ролу болуп келген.

Мечиттердин, Илсам коомунун түптөлүүсүндө чоң ролу болгон. Бул максатта Пайгамбаеыбыз Меккеден Мадинага көчүп бараар замат, дароо мечит салдырган. Исламдык мекемелерди түптөө мечиттерден башталган жана Исламдын алгачкы мекемеси мечиттер болгон. Анын, сахабалары менен бирге кылган кеңешүүлөрү жана көптөгөн жакшы иш амалдарынын тамыры мечитте башталган. Мечиттердин Исламдын үшундайча алгачкы доорунан баштап мусулмандардын жашоосунда абдан маанилүү орду болуп келген.

Пайгамбарыбыздын жашоосунан мисал берип караганда, мечиттердин ибадат кылуучу жай болсуусунан тышкары башка коомдук маселелер үчүн дагы колдонулуп келгендиги айдан ачык байкалып турат. Мисалы; коомчулукка тийиштүү кээ бир маселелерди талкулоо, үй-жайы жоктордун жашоочу жери жана буга окшогон көптөгөн жакшы амалдардын аткарылган орду катары мечит, жалпы маанидеги мекеме катары кабыл алынган. Жада калса мечиттер, коомдогу башка мекемелердин түптөлүшүнө багыт берип турган. Жаңы салына турган үй жана турак жайлардан мурда, оболу борбордук бөлүктө мечиттер курулуп андан кийин анын айланасына турак жайлар жана башка мекемелер курулган. Мечиттер, ибадат кылуудан тышкары мусулмандардын көйгөйлүү маселелерин чечүүдө, биримдиктин бекемделишинде, достуктун түптөлүүсүндө жана башка ушуларга окшогон ар тараптуу пайдалуу кызматтардын өзөгүн түптөөчү борбор катары эсетелген.

Талкуулоо

Күнүбүздө мечиттердин коомдогу орду тууралуу баяндагыла

14

Мечиттин Адеби

Биринчиси; Мечиттерди коомдук жай катары кабыл алып, андагы адамдардын ортосундагы бирибирине болгон мамилелери. Анткени мечиттер, пенделердин ибадат жана диний маселелерди чечүү максатында чогула турган жери катары эсептелет. Мусулмандарын көпчүлүгү бул жерге чогулушууда жана бул жер көптөгөн адамдар тарабынан колдонулууда. Ошондуктан ал жерге келген адамдар менен жакын мамиледе болуу жана ал жерди ортоктош колдонуу үчүн сый-урматка көңүл бурулуусу абдан зарыл. Башкаларга сый-урматта болуу, алардын тынчын алып иренжитпөө жана башка ушуларга окшогон коомдогу адамдар менен болгон этикага көңүл бурулуусу, исламдын пенделерден талап кылган вазийпасы катары эсептелет.

Пайгамбарыбыз, башка адамдарды иренжите турган жыт менен мечиттерге кирүүгө тыйуу салган. Ошондуктан адамдардын чогулуп ибадат кыла турган жери катары эсептелген мечиттерде эң оболу алардын тынчын ала турган кыймыл аракеттерден

узак туруу милдеттүү. Дагы айта кетүүчү маселе, буттагы жагымсыз (шыбоо) жыт жана башка ушуга окшогон жагымсыз терс көрүнүштөр менен ал жердеги мусулмандарды иренжитүү, мечиттин адебине ылайык келбеген көрүнүштөрдөн болуп эсептелет.

“Эй, Адамдын урпактары! Ибадатка эң мыкты кийимиңерди кийгиле.” (Араф, 7/31) Бул аят, бул акыйкатты ачык айкын баяндоодо. Пайгабарыбыз; “Араңардан бирөө жума намазына бараардан мурда гүсүл алсын.” (Бухарий, Жума 2,5, 12; Мүслим, Жума 3; Насаий, Жума, 7, 25; Ибн Мааж, Икаамат, 80).

Мечиттин адеби бойунча көңүл бурулуусу зарыл болгон экинчи маселе, мечиттердин таза жана ирээттүү болуусу. Ичинде ибадаттар аткарылган жана ар кандай диний иш аракеттердин аткарылуусу боло турган жердин таза жана ирээттүү болбогондугу, ал жерге келген ар бир адамды иренжитип койушу ыктымаал. Бул абал жай баракат ибадат кылууга дагы тоскоолдук жаратат. Ошондуктан мечиттердин тазалыгы жана ирээттүү болуусу, ал жерге келген жамааттын мойнундагы ыйык милдети болуп саналат.

Ал эми үчүнчүсү болсо, ибадака тийиштүү болуп саналат. Мечиттер кайма мааниде “Байтуллах” (Алла Тааланын үйү) болуп айтылгандыктан бул жерлер ыйык болуп саналат. Алла Таалага ибадат кылуу үчүн курулган бул ыйык жерлер, үрмат-сый жана баркталууга тийиш. Ошондуктан мечиттерге дааратчан кирген жакшы болот. Мечиттерге, намаз окуу ниети болбостон жөн эле өтүп баратып биртке олтуруп эс алып алуу максатында кирүү туура эмес. Ошондой эле мечиттердин ичинде тилемчилик жана соода-сатык кылуу адал эмес. Анткени мындай иш аракеттер мечиттин максатына шайкеш келбейт.

68

15

Намаздарды Жамаат Менен Окуу

Намаздарды жамаат менен окуу, абдан маанилүү сүннөттөрдөн жана Исламдын белгилүү өзгөчөлүктөрүнөн болуп саналат.

Эч себепсиз намаздарды жамаат менен окубай койуу туура эмес. Анткени Ислам дининин эң маанилүү символу аткарылбай калган болот. Жамаат, мусулмандардын ортосундагы биримдикти түптөгөн, мусулмандардын бирибирине болгон сүйүүлөрүн чыңдаган жана пайдалуу кеңештерди бөлүшүүдө абдан маанилүү көрүнүш болуп саналат. Айрыкча такыбаа адамар менен бирге намаз окуунун Алла Тааланын алдында сообу дагы да көбүрөөк болоору күтүлөт.

Пайгамбарыбыз:

“Жамаат менен окулган намаз, жалгыз башына окулган намаздан жыйырма жети эсе артык.” деп айткан. (Бухарий, Азан 30; Муслим, Масаажид 249. Насаайи, Имаамат 42; Ибн Мааж, Масаажид 6).

16

Намаздын Адмдарга Болгон Пайдалары

“Бир мусулман (момун) даарат алып жатып, бетин жууган учурда көздөрү менен кылган күнөөлөрү, даараттын суусунун акыркы тамчылары менен жуулуп кетет. Колдорун жууп жатканда, колдору менен кылган күнөөлөрү даараттын суусунун акыркы тамчылары менен жуулуп кетет. (Пендеде эч кандай бир да күнөө калбай калат). Буттарын жууган учурда, буттары менен кылган күнөөлөрү даараттын суусунун акыркы тамчылары менен агып жок болуп кетет. Натыйжада пенде баардык күнөөлөрүнөн тазаланган болуп эсептелет.” (Муслим, Тахарат 32 Тирмизий, Тахарат 2).

Намаз, пендеге абдан соонун сезимдерди алып келген жана руханий бактылуулукка жеткирген эң маанилүү ибадаттардан болуп саналат. Намаз, жүрөктү нурга бөлөйт, жан дүйнөнү тазалайт, пендени жамадыктардан алыстатат, пендеге жакшы ой-пикир салат жана эң мыкты адеп-ахлактуулукка багыттайт. Намаз, пенделерди күнөөлөрдөн алыстатып, Алла Тааланын ыраазычылыгына жакындатат.

Намаз момундун Миражы жана Алла Тааланын алдына чыгуу. Ошондуктан ыймандын балын тата алган мусулмандар үчүн намаз, эбегейсиз бактылуулуктун булагы болуп саналат. Анткени, ар бир мусулман үчүн эң жогорку кубаныч бул, Алла Тааланын алдына кабыл алынуусу. Мусулмандар намаздын урматына бул кубанучка жетүүдө. Ошондуктан чыныгы мусулмандар намаз окууну өздөрүнө эч качан жүк катары эсептебестен чыдамсыздык менен чын көңүлдөн аткарышат. Пайгамбарыбыз, жүрөктүрү мечиттерге жакын пенделери тууралу айтып жатып, акыретте (азаптуу күндөн) кутулуа тургандыктарын сүйүнчөлөгөн жети түрдөгү адамдардын бири жүрөгү мечиттерге байланган (жакын болгон) адамдар экендиги тууралуу баяндаган. Момун мусулман адам, намаз аркылуу Алла Тааланын руханий бакытына жетет жана Алла Таалага жакындаган болот.

Күндүн белгилүү убакыттарында окулуучу намаз, адам баласынын жашоосун ар тараптан курчоого алып анын күнүмдүк жашоосун тартипке салууда. Пенде, булардын жардамы аркылуу жамандыктардан алыс болууда. Намаздын пендеге алып келген пайдаларынын бири, аны жамандыктардан коргоочу калкан болуп бергендиги.

Намаз, пендеге чын дилдүүлүктү үйрөтөт. Намаз окуган пенде, анын жардамы менен ыкыластуулукту жана ишенимдүүлүктү үйрөнөт. Мусулман пенденин ыкыластуулугу, анын жашоосунун баардык жагына сиңгендиктен, жашоосунда ар дайым ар бир кылган иш аракетинде ыкыластуу болууга аракет кылат.

Намаз, руханий жашоодон тышкары материалдык жашообузга дагы энергия берет. Анткени ал, пенденин тазалыгына, денисак болуусуна жана убакытты туура пайдалануусуна чоң салым кошот.

Өз тартибине ылайык окулган намаз, пенденин ой пикирин Алла Таала жападан жалгыз күдурет ээси экендигин билүүсүн бышыктап турат жана Алла Тааланын ага тартуулаган орун басарылык милдетин эч качан унутпайт. Натыйжада өзүнө берилген аманатты чын дилинен сезип жүрөт.

Биргеликте Талкуулайлы

Намаздын адам баласына болгон пайдаларын ирээти менен жазып чыккыла

“Кыямат күнүндө пенденин жоопко тартылуучу биринчи амалы, намаз. Эгерде намазы толук болгон болсо, анда баары жакшы жана ийгиликтүү болот. Ал эми намазы толук болбосо, зыян тарткандардан жана жоготууга учурагандардан болот. Анткени, парздардан бирөө эле кем болгон болсо, Алла Таала;

- Кулумдун напиле намаздары барбы? деп сурайт жана перздарынын кемтиктери, бул напиле намаздары менен толукталат. Андан кийин башка амалдарынан дагы ушундайча жоопко тартылат.” (Тирмизий, Маваакиит 188. Абу Давуд, Салаат 149; Насааий, Салаат 9; Ибн Мааж, Икаамат 202).

Намаздын пендеге болгон дагы башка пайдасы, башка мусулмандар менен мамиле кылуусуна жана муктаждарга жардам берүүсүнө себеп болот. Намаз, пендени ичине бүрүнүүдөн узак тутуп коомчулук менен бирге болуусуна жардам берет жана кээ бир психологиялык туура эмес көрүнүштөрдөн алыс болуусуна салым кошот. Намаз, улут, тил, өң-түс жана бай-кедей деп бөлүүчүлүк кылбастан, баардык мусулмандарды бир сапка алып келет.

“Азап (болсун) намаз окуучуларга. Анткени алар намаздарын унутуп койушкан.” (Маун 107/4-5).

Бөлүмдө Жыйынтыктоо

Күндө окулуучу беш маал намаз менен жума намазы парз намаздардан болуп саналат. Витир важиб, айт намазы, аткарылуусуна сөз берилген (назир) жана окулуп башталып аягына чыкпай ортодон бузулган напиле намаздарынын казасын орундатуу важиб. Жума намазы аптасына бир жолу окулуучу ал эми айт намаздары болсо жылына эки жолу окулчу намаздар болуп саналат.

Намаздын туура жана так болуусу үчүн парздарына жана важибтерине көңүл койуп аткаруу зарыл. Ал эми абдан мыкты болуусу үчүн, сүннөттөрүнө жана адептерине көңүл койуу керек. Намаздын фасит болбоосу (бузулбоосу) үчүн, намазды бузуучу нерселерден узак болуу зарыл.

Оорукчан, мусапыр жана өзгөчө абалда болгон пенделер үчүн намаз окууда кээ бир жеңилдиктер каралган.

Парз кифаая өкүмүндөгү жаназа намазы, рүкүсүз жана саждасыз окулган намаз болуп эсептелет.

Жаңылуу саждалары, намаздын парздарынын бири унутулуп калып кечиктирилгенде же болбосо вежибтеринин бири унутулуп калып кечиктирилгенде жана аткарылбай калганда, милдеттүү болот.

Тилават саждасы, Курандагы сажда аяттарынын бирөөсү окулганда же болбосо үгүлганда, аткаруу милдеттүү болот.

Мечиттердин Ислам коомчулугундагы орду абдан чоң меениге ээ. Коомчулукта адамдар менен болгон мамиледе, мусулмандардын бирибирлеринин ал-акыбалын сурап кабар алуулары жана башкалардын көйгөйлөрүн чечүүдө, мечиттердин абдан чоң орду бар. Ошондуктан ислам дининде жамаат менен намаз окууга өтө маани берилген.

Намаз, пендени жамандыктардан алыс кылат, анын жакшы адеп ахлактуу болуусуна салым кошот жана Алла Таала менен болгон мамилесин ар дайым бекемдеп турат

Бөлүмдү Анализдөө

1. Намаз эмне себептен диндин тиреги деп айтыган?
2. Намаздын ичиндеги жана тышындагы шарттары кайсылар? Намаздын парздарын камтыган бул шарттардын ортосунда кандай айырмачылыктар бар?
3. Жаназа намазынын башка намаздардан кандай айырмачылыгы бар?
4. Намаздардын бириктирилип окуулусу деген эмне? Кайсы намаздарды бириктирүүгө болот? Намаздарды бириктирүүнүн шарттары барбы? Намаздардын бириктирилүүсү, намаздын парз болуусу үчүн убакыттын кирүүсүнө карама каршы болбойбу?
5. Мечиттердин коомдогу милдеттери кандай?
6. Намаз адамдарга эмне алып келет?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1. Төмөндөгүлөрдөн кайсынысы тилават саждасы?

- А) Унутулуп калып намаздын парздарынын бирөөсү кечиктирилгенде же болбосо важиптеринен бирөөсү аткарылбай калганда жана кечиктирилгенде кылынуучу сажда.
- Б) Курандагы сажда аяттарынан бирөө окулган учурда аткарылчу сажда.
- В) Эч бир себеп болбостон бир кана Алла Тааланын ыраазычылыгы үчүн шүгүр кылуу ниетинде кылынчу сажда.
- Г) Муктаждыгы болгон адамдын Алла Таалага жалбарып кылган саждасы.

2. Намаз үчүн убакыттын өкүмү эмне?

- А) Намаздын тышындагы шарттарынан.
- Б) Намаздын ичиндеги шарттарынан.
- В) Намаздын важиптеринен.
- Г) Намаздын сүннөттөрүнөн.

3. Курандагы сажда аяттарынын эсеби канча?

- А) 6666 Б) 111 В) 33 Г) 14

4. Жаназа намазы канча рекет?

- А) Төрт рекет
- Б) Эки рекет
- В) Жаназа намазында рекет болбойт
- Г) Бир рекет

5. Төмөндөгүлөрдүн кайсынысы намаздын парздарынан эмес?

- А) Кыям (Тике түрүү)
- Б) Ар бир рекетте фатиханы окуу
- В) Убакыт
- Г) Сажда

ибадат
ибадат

IV

БӨЛҮМ

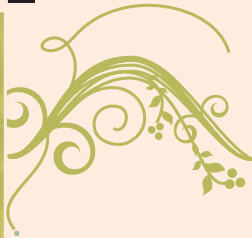

Орозо

- 1.Орозо Ибадатынын Мааниллүлүгү
- 2.Орозого Байланыштуу Негизги Терминдер
- 3.Орозонун Түрлөрү
- 4.Рамазан Айы жана Парз Болгон Орозо
- 5.Орозого Ниет Кылуу жана Убактысы
- 6.Орозо Кармабоонун Мубахтары
- 7.Орозону Бузган Абалдар
- 8.Орозонун Каффараты жана Каффаратты Талап Кылуучу Абалдар
- 9.Орозонун Казасы жана Казаны Талап Кылуучу Абалдар
- 10.Орозону Бузбаган Абалдар
11. Орозо Кармаган Адамга Макүрөө Болгон Нерселер
12. Орозо Ибадатынын Адамга Алып Келген Пайдалары

БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

Бул бөлүмдө;

- Орозо ибадаты ар тараптуу түшүндүрүлөт.
- Орозо ибадатынын маанилүүлүгү тууралуу баяндалат,
- Ооз бекитүү (сахур) жана ачуу (ифтар), куран окуу (мукаабала) сыяктуу орозо менен рамазан айына тийиштүү негизги маселелер түшүндөрөлмөкчү.
- Бул сабакта айрыкча орозого тийиштүү шарияттык өкүмдөр баяндалмакчы,
- Орозо ибадатынын адамга болгон пайдалары туурасында сөз кылынмакчы.

76

ПЛАН

Бул сабак аяктагандан кийин;

1. Орозого байланыштуу көптөгөн маселелер так үйрөнүлөт,
2. Коомчулуктагы мусулмандардын арасында көп колдонулган ооз бекитүү, ооз ачуу фидя жана питир садагасы сыяктуу шарияттык терминдердин маанилери толугу менен түшүндүрүлөт,
3. Орозого тийиштүү шарияттык өкүмдөр, орозо кармоого милдеттүү жана милдеттүү болбогон адамдар туурасында маалымат берилет,
4. Орозонун адамга болгон пайдалары тууралуу дагы кеп кылынмакчы.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Рамазан айы жана орозого тийиштүү кеңири маалымат алуу үчүн тийиштүү фикх китептерине баш баккыла.
2. Рамазан айы жана Курандын ортосундагы байланышын изилдегиле.
3. Орозонун адам баласына болгон материалдык жана руханий пайдаларын изилдегиле.
4. Рамазан айынын мусулмандарга алып келген пайдалары тууралуу ой жүгүртүп мунун айланасында талкуу кылгыла.

1**Орозо Ибадатынын Маанилүүлүгү**

Исламдагы негизги ибадаттардын бири болгон орозо, ниет кылуу менен биргеликте айкын таң убагынан баштап күн батканга чейин ичип-жегендиктен жана жыныстык катнаш сыяктуу орозону бузуучу иш аракеттерден узак туруу деп аныкталат. Орозо, балагатка жетен жана акыл эси ордунда болгон ар бир мусулман пендеге парз. Азыркы айтылган шарттардын негизинде шарияттын талаптарына туура келген абалда, орозо кармоо парз. Ошондуктан орозонун ибадат болуп эсептелүүсү үчүн ичип-жеөө жана жыныстык катнаш сыяктуу орозону бузуучу иш аракеттерден узак туруу керек.

Куранда орозонун такыбаалыкка жетүүгө себеп болуучу ибадат катары баяндалгандыгы, анын эң негизги максаттары катары эсептелет. Бул максат, оболу пенденин өзүнө, айланасындагыларга жана Алла Таалага болгон жоопкерчилигин дагы бир ирээт эске салат. Орозо, бул айтылгандарга жетүү үчүн буйрук кылынган. Орозо ибадаты, бул максатта кармалган учурда, пендени арзуу кылынган максаттарга жеткирүүсү эске алына турган болсо, анда орозонун максаттары орундалган болот.

Башка ибадаттар сыяктуу эле орозо дагы Алла Тааланын буйругу болгондуктан аны аткаруу парз. Муну менен биргеликте орозонун маани-маңызы изилденип үйрөнүлөт. Атүгүл орозо жана анын пайдалары тууралуу изилдөө салган илимпоздор, орозонун саламаттык жана көптөгөн социалдык пайдалары тууралуу бир нече ирээт кеп кылышкан.

Орозо кармаган адам кыйынчылыктарга карата сабыр кылууну, ачкалыкка көнүүгө, напсини тарбиялоону үйрөнөт жана жокчулук менен кедейликти туура баамдай алат. Мунун натыйжасында пенде, жумшактыкты, сылытыкты үйрөнөт жана башка адамдарга жардам берүү сыяктуу эң жашы сезимдерге ээ болот, ошондой эле колундагы нематтардын баркына жетип ысырап корчулуктан алыс болот.

77**2****Орозого Байланыштуу Негизги Терминдер**

Ооз Бекитүү (Сахур)

Ооз бекитер убагында желчү түнкү тамак сахур тамагы болуп айтылат. Куранда “Ак жип менен кара жип даана таанылган (айкын) таңга чейин тамактана бергиле. Орозону кечке чейин кармагыла!” деп айтылып бул убакытка ишарат кылынган. (Бакара, 2/187).

Сахур тамагы берекелүү болгондуктан, пайгамбарыбыз сахур тамагын ичип-жегенге үгүттөгөн. Ал өз сөзүндө “Сахур тамагына тургула. Себеби, анда берекет бар” деп айткан. (Муслим, Сиям, 45).

Имсак (Тутуу)

Арапчадагы “Имсак” деген сөздүн мааниси “кармоо, тутуу” дегенди билдирет. Ал эми шарияттык терминде болсо; Түнкү айкын таң кирген учурдан баштап күн батканга чейин ичип-жеөө жана жыныстык катнашта болуу сыяктуу орозону бузуучу нерселерден алыс болуу дегенди билдирет. Оозду жабуунун убактысы, айкын таңдан башталып күн батканга чейинки убакыт.

Ифтар (Ооз ачуу)

Ифтар, имсактын карама каршы маанисин түшүндүрөт. Бул ачыктап айтканда, таң аткандан баштап күн батканга чейин орозого тоскоол болуучу нерселерди аткаруу дегенди билдирет. Ал эми орозо маалында колдонулган мааниси, ооз ачаар маалы келгенде оозду ачуу дегенди билдирет.

Көңүл Бургула

Пайгамбарыбыз ооз ачар маалы келгенде, оозду кечиктирбей ачууну насаат кылган. Ооз ачар маалда дуба кылуу мустахап болот. Пайгамбарыбыз бул маалда дубалардын кабыл болоорун айткан жана өзү дагы бул маалда дуба кылган. Пайгамбарыбыз: “Аллахым! Бир кана сенин ыраазычылыгын үчүн орозо кармадык жана сенин берген ырыскаларың менен оозубузду ачтык. Сен кабыл кыл, анткени, сен баардык нерсени билүүчү жана угуучусуң.” деп дуба кылаар эле (Ибн Мааж, Сиям, 48; Дааркутний, II/185).

Мукаабала (Куран окуу)

Арапчадагы “мукаабала” деген сөздүн мааниси; беттешүү жана маңдай тескей болуу дегенди билдирет. Ал эми шарияттык үрп-адатта болсо; мусуландардан бирөө куран окуп жатканда, ал жердеги жамааттын бул окулуп жаткан куранга кулак салуусу болуп саналат. Негизи бул куран китебин карабастан жаттоодон окулат. Ал эми окулуп жаткан куранды ал жердеги жамаат курандан карап ээрчип окушат (же угат). Мына куранды ушундай ыкмада рамазан айында окуу, “мукаабала” болуп айтылат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Мукаабаланын таржымалын изилдегиле!

Куранды бул ыкма менен окуунун, башка мусулман бир туугандарды куранды окууга үгүттөө жана окулган курандын мусулмандардын жан дүйнөөсүн тынчтандыруу сыяктуу көптөгөн пайдалары бар.

Фидя

Фидя, рамазан айында орозо кармоого мүмкүнчүлүгү болбогон жана бул орозонун казасын дагы орундатууга күчү жетпеген пенденин орозонун ордуна кембагал жана бей-бечараларга тамак аш же болбосо акчалай берилүүчү нерсе болуп эсептелет.

Орозого тийиштүү фидя, каарылык же болбосо көп убакытка созулуучу дартка байланыштуу жана кармай албай калган орозонун казасын орундатуу мүмкүнчүлүгү болбогон жагдайлардын кесепетинен, айрым пенделердин кармай албай калган күндөрүн эсептеп, ар бир күнү үчүн бир кебагалды эртең менен жана кечке маал тойгузуу же болбосо анын ордун толуктоочу катарында акчалай кутулуусу болуп саналат. Куранда бул тууралуу: “Орозо тута албай турган адамдар жакырдын тамагын төлөйт.” деп айтылган (Бакара, 2/184)

Орозо кармоого алы келбеген алсыздар, каарыган адамдар жана айыгуусу узакка созулуучу оору менен ооруп жаткан адамдар, Рамазан айында кармай албай калган ар бир күнү үчүн фидя берет. Фидянын өлчөмү, бир питир садагасынын өлчөмүндөй болот. Бул фидя, рамазандын башында, ортосунда жана аягында дагы берилсе боло берет. Фидяны берүүчү адам, кааласа кармай албай калган күндөрүнүн фидяларын баарын бир кембагалга берсе болот, кааласа ар бир кембагалга бөлүп берсе болот. Ал эми фидя берүүгө дагы мүмкүнчүлүгү жетпеген адамдар, Алла Тааладан жан дилден кечирим суроолоруу кажет.

Питир Садакасы

Питир садакасы, рамазан айында берилүүчү садага болуп эсептелет. Башкача айтканда, жаратылуунун урматына жана Алла Таалага шүгүрчүлүк ирээтинде берилген садага.

Негизги муктаждыктарынан сырткары шарияттын белгилеген өлчөмдөгү мал-мүлккө ээ болгон адамдар, өздөрү жана ошол үй-бүлөөдөгү жашап жаткан ар бир баш үчүн питир садакасын берүүсү милдеттүү. Питир садакасынын өлчөмү, зекет темасында кеңири ачыкталган. Бирок питир садакасынын өлчөмү тууралуу кыскача айта кетүүчү маселе, пенденин эң негизги муктаждыктарынан жана карыздарынан тышкары эң аз 80, 18 грам алтындын өлчөмүндөгү акчага же болбосо байлыкка ээ болууга тийиш.

Рамазанда орозо кармай албагандар дагы питир садакасын беришет.

Питир садакасын берүүгө милдеттүү болгон пенделер, садаканы майрам күнү эртең менен берүүлөрү важиб болот. Ошондуктан ошол күнгө жетпестен кайтыш болгон же болбосо байлыгы колдон чыгып жакыр калган адамдар, питир садакасын берүүгө милдеттүү болбойт. Буга байланыштуу, майрам күнүнө караган түнү эртең менен күн чыкпастан мурда жарык дүйнөгө келген перзент үчүн дагы садака берүүгө милдеттүү, адамдын садака берүүсү важиб (милдеттүү).

Талкуулоо

Питир садакасы кимдерге жана кандай шарттарда берилээри тууралуу тийиштүү фикх китептеринен окуп бирге талкуулагыла!

Питир садакасынын өлчөмү, зекеттин өлчөмүнөн айырмаланып адамдын колундагы эң негизги муктаждыктарынан сырткаркы (шарияттык негизде айтканда), ар дайым колунда ашыкча болуп туруучу мал-мүлкүнүн үстүнөн бир жыл өтүүсү шарт эмес.

Питир садакасынын көлөмүнө берилүүчү өлчөм, бир кембагалдын бир күндүк тамак-ашы. Питир садакасын, наркына жараша (берилүүчү нерсенин баалулугуна салштырып башка нерсе) берсе дагы болот.

Орозонун Түрлөрү

Орозо; парз, важиб, напиле жана макүрөө болуп төрткө бөлүнөт. Буларга кеңири токтололу:

1. Парз болгон орозолор: Рамазан орозосу, кээ бир себептерге байнаыштуу кармалбай калган орозонун казалары жана каффарат болгон орозолор. Парз жана важиб болгон орозолор белгилүү убакытка тийиштүү жана тийиштүү эмес болуп эки түргө бөлүнөт. Буга ылайык, рамазан орозосу белгилүү бир убакытта тутулуучу орозо болуп бир кана рамазан айында тутулууга тийиш. Ал эми рамазан айында тутулбай калып каффарат катары тутулуучу орозолор, убактысы белгилүү болбогон орозолор. Бул орозолорду мүкүрөө убакыттарынан тышкаркы каалаган убакыттарда тутса боло берет.

2. Важиб болгон орозолор: Назир (өзүнө милдеттүү түрдө убада) кылынган орозолор менен напиле орозолордун тутулуусу важиб. Важиб болгон орозолор дагы убакыттары белгилүү жана белгилүү эмүс болуп экиге бөлүнөт. Ошондуктан белгилүү бир убакытта тутулууга убада кылынган орозонун өкүмү важиб болот. Ачыктап айтканда, кайсы күнгө тутулууга убада кылынган болсо, ошол күнү тутулуусу важиб. Ал эми убакыт белгилебестен тутууга убада кылынган орозо, убактысы белгисиз важибтерден болот. Бул орозону, макүрөө убакыттарынан тышкаркы убакыттарда тутса болот.

3. Напиле болгон орозолор: Напиле арапчада “артыкча” деген маанини билдирет. Ошондуктан парз жана важиб орозолорунан тышкары Алла Тааланын ыраазычылыгын табуу максатында тутулуучу орозолор, напиле орозолору болуп эсептелет. Мисалы; сүннөт, мустахап жана мандуп орозолор бул катардагы орозолордон.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Сүннөт, мустахап, мандуп жана напиле орозолору кайсы түрдөгү орозолор экендигин тийиштүү фикх итептеринен карап үйрөнгүлө

4. Макүрөө болгон орозолор: Рамазан майрамынын биринчи күнү жана курман айт майрамындагы төрт күнү орозо тутуу, тахрииман (арамга жакын) макүрөө болот. Антекки бул күндөр мусулмандардын бирибирин зыярат кылып көңүл ачып май-

рамдай турган күндөрү болуп саналат. Ошондунан бул күндөрдө орозо тутуу, мусулмандардын майрамдап көңүл ачууларына тоскоолдук жарата тургандыгынан жана бул майрамдар Алла Тааланын мусулман пенделерине берген бирден бир сүйүнүү жана кубануу күндөрүнөн ырактоо болуп эсептелгендиктен туура көрүлгөн эмес.

Ал эми бир кана жума жана ишемби күндөрү орозо тутуу же болбосо орозо тутуп жатып ооз ачар маал келген учурда оозду ачпастан орозону экинчи күнгө улап кетүү, танзихан (адалга жакын) макүрөө болуп саналат.

Напиле орозолордо болсо, аял күйөөсүнүн уруксааты жана башка бирөөнүн кол алдында иштеп жаткан адам кожойунунун уруксааты болбостон напиле орозолорду тутуулары танзихан (адалга жакын) макүрөө болуп саналат.

4

Рамазан Айы жана Парз Болгон Орозо

Рамазан айы орозо тутуунун айы. Алла Таала куранда рамазан айынын орозо айы жана мусулмандардын бул айда орозо кармоолоруу милдеттүү экендиги тууралуу, “Силерден ким үшүл айга күбө болсо(туш келсе) орозо тутсун!” деп айткан. (Бакара, 2/185).

Балагатка жетип акыл эси ордунда болгон ар бир мусулман пенде, эч бир тоскоолдук болбогон абалда рамазан орозосун тутуусу парз. Орозо тутууга тоскоолдук жаратуучу абалда ооруп жаткан болсо жана мусапыр болуп сапарда жүргөн болсо, анда, булар бул учурдагы орозону тутпай койууга үкүктүү (уруксаат берилет). Бирок ооруп жаткан адам айыкканда жана сапарда жүргөн мусапыр адам сапардан кайткандан кийин тутулбай калган орозонун казаларын рамазан айы чыккандан кийин орундатуулары милдеттүү болот. Оорусунун күчөп кеткендигине же болбосо айыгуу ыктымаалы болбогондугуна байланыштуу каза орозолорду орундатууга мүмкүнчүлүк жок болсо, анда, тутпай калган ар бир күнү үчүн кембагалга фидя берет. Бир кембагалдын бир күндүк тамак-ашын алып берет. Ал эми өзгөчө абалдагы аял кишилер, бул күндөрү орозо тутпастан рамазан айы чыккандан кийин казасын толукташат.

Рамазан орозосун билип туруп өз каалоосу менен бузган адам, бул орозонун казасы менен каффаратын (жазаасын) толуктайт. Орозонун каффараты, эки ай удаа удаа орозо тутуу, эгерде буга алы келбесе 60 кембагалды тойгузуу.

“Эй, ыймандуулар! Силерден мурдагыларга буйрулгандай эле, силерге да орозо кармоо буйрулду. Аллага каршы чыгуудан оолак болоорсуңар.” (Бакара, 2/183).

5

Орозого Ниет Кылуу жана Убактысы

Баардык ибадаттарда болгондой эле орозого дагы ниет кылынат. Орозого ниет кылбастан жөн эле ичип жебей койуу орозо туутту деп эсептелинбейт. Ошондуктан орозонун парз, важиб жана напиле сыяктуу баардык түрлөрү үчүн ниет кылуу шарт.

Ниет, пенденин жүрөгүнөн чыккан каалоо жана чечим. Пенде бир нерсе кылууга жана аткарууга толугу менен чечим жыгара турган болсо, бул толук ниет кылган болуп саналат. Бирок, жүрөктөн чыккан каалоону тил менен тастыктоо абзел болот.

Мисалы, орозо кармоо үчүн түндө туруу ниет болот. Орозого ниет кылуунун эң жакшы жолу, орозого баштабастан алдын ниет кылуусу болот. Муну менен биргеликте Ислам аалымдары орозо кармоо үчүн ниет кылууну жалпы мааниде карашкан. Аалымдардын бул көз караштарынын негизинде рамазан айындагы орозо, убактысы белгилүү убада кылынган (назир) орозо жана напиле орозолору үчүн ниет кылуунун убагы, күн баткандан баштап түшкө чейинки убакыт. Орозо тутууга бул убакка чейин ниет кылса болот. Бирок күн батаардан мурун, күн так ортого келип күн батканга чейинки убакыттарда эч бир орозого ниет кылынбайт. Белгилей кетүүчү жагдай, күн так төбөөгө келгенге чейин ниет кылуунун мааниси, таң аткандан күн төбөгө келгенге чейин эч нерсе жебеди деген жакш ниетте каралган.

Рамазан орозосунун ар бир күнү ибадат болуп эсептелгендиктен, ар бир күнү үчүн жеке ниет кылынат. Рамазан орозосу үчүн рамазандын биринчи күнү эле баардыгына бир ниет кылынбайт.

82

6

Орозо Кармоого Мубах Болгон Абалдар

Рамазан айында эч себепсиз орозо кармабай койуу чоң күнөө болот. Бирок, бул айда орозо кармабай койууга тийиштүү кээ бир жагдайлар бар. Бул себептерден улам рамазан орозосун кармабай койууга жана баштап койгон болсо токтоуп койууга уруксат берилет. Рамазан орозосун кармабай койууга жана баштап койгон болсо токтоуп койууга уруксат берилүүчү жагдайлар төмөнкүлөр:

- Сыркоолук, орозо кармай турган маалда оорунун күчөп кетишинен же болбосо оорулуунун кеч айыгышына тоскоолдук жарата турган болсо, анда орозо кармабай койо берсе болот. Айыккандан кийин ордун каза кылып толуктап кармап койот. Айыгуусу мүмкүн болбогон оору менен ооруп жаткан пенде, кармай албаган күндөрү үчүн фидя берген болсо, бирок убакыт өткөндөн кийин жакшы болуп айыгып кеткен болсо, анда ошол күндөрүн каза кылып толуктайт. Антеки ооруп жаткан учурундагы берген фидясы карзыды жокко чыгарбайт.

- Каарылык, өтө улгайып каарып орозо кармоого алы келбей калган адамдар, орозо кармабай койушса болот. Бирок кармай албай калган күндөрүнүн ордуна фидя беришет. Бул фидя рамазандын башында берилгендей эле аягында дагы берилсе болот. Жалгыз кедейге берирлүүсү мүмкүн болгондой эле көптөгөн кедейлерге берсе боло берет.
- Сапарга чыгуу, шарияттык негизде мусапыр болгон адам, рамазанда сапарга чыкканда орозо кармабай койсо боло берет. Кармай албай калган күндөрүнүн эсебине жараша бул күндөрдү кийин каза кылып толуктайт. Бирок мусапырга оор болбой турган болсо, анда ороzonу кармоосу артыгыраак болот. Ал эми сапарда кыйнала турган болсо же жанындагы сапардаш жолдоштору орозо кармабаган болуп аш азыгы ортоктош болсо, анда кармабай эле койгону оң.
- Бойунда болуу жана бала эмизүү, бойунда болгон же болбосо бала эмизген аялдар, орозо кармай турган болуп, бирок, анын залакасы өзүнө же болбосо ичиндеги балага тийүү коркунучу жарала турган болсо, анда алар орозо кармабастан кийин каза кылып кармашат.
- Өтө ачкачылык жана суусуздук, орозо кармаган адам, өтө эле ачкачылык же болбосо өтө эле суусуздуктун себебинен ден соолугуна зыян келүү коркунучу болгон адамдар, кармап жаткан орозосун токтоуп жашкы болгон убакка жылдырып каза кылып армашат.
- Оор жана абдан машаккаттуу жумушта иштөө, көмүр шахталары сыяктуу оор жумуштарда иштеген адамдардын, иштеп жаткан жумушу эч кандай жеңилдетүүгө мүмкүнчүлүгү болбостон, суу ичип кана иштөөгө мүмкүн болгон болсо, эгерде бул жумуштан чыгып кетсе үй-бүлөөсүн багууга башка жумуш таба албай турган абалда калатурган болсо анда, алар бул учурда орозо кармабай деле койушса боло берет. Кармай албай калган күндөрүн башка убакта каза кылып кармашат.
- Этек кири жана нифас келип жаткан маалда аял кишилер кескиндүү түрдө орозо кармашпайт. Кармабай калган күндөрүн башка убакта каза кылып кармашат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Кайсы учурларда орозо кармабай койууга болоорун окуп үйрөнгүлө!

7

Ороzonу Бузган Абалдар

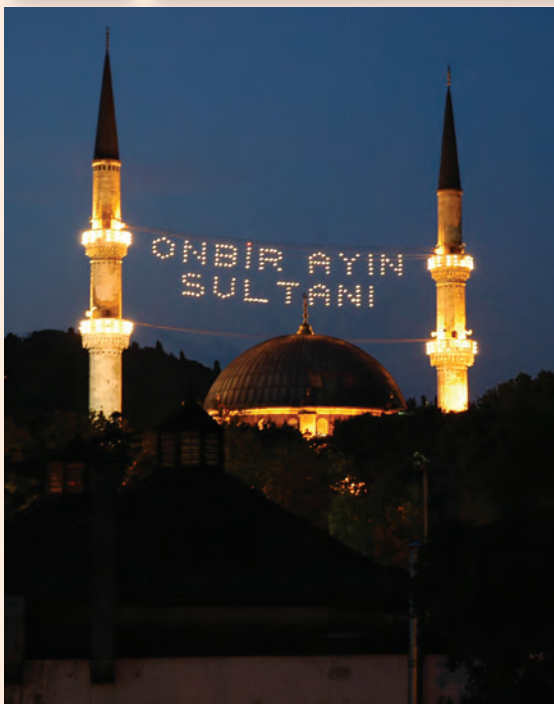
Ороzonу эч себепсиз бузуу, күнөө болот. Бузулган ар бир ороzonун казасы орундалууга тийиш. Айрыкча билип туруп бузган рамазан орозосу үчүн жазаа катары каффарат керек болот. Рамазан орозосу учурунда эч кандай себепсиз эле ичип-жеп, жыныстык

катнашта болуп, чылым жана башка ушуларга окшогон орозону бузуучу нерселер менен алек болуу каза менен биргеликте каффарат дагы талап кылынат.

Орозо кармоо ичип-жегендиктен жана жыныстык катнашта болуудан ыраак болууга негизделген. Ошондуктан булардын бирөөсүнүн эле кылынуусу орозону бузган болуп эсептелет.

Орозонун Каффараты жана Аны Талап Кылган Жагдайлар

Рамазан айынын орозосунан тышкаркы башка орозолордун бузулуусуна байланыштуу каффарат талап кылынбайт. Бирок каза талап кылынат. Рамазан орозосу учурунда орозонун бузулуусуна тийиштүү каффараттын талап кылынуусу үчүн, эч кандай себепсиз эле ичип-жеп, жыныстык катнашта болуп, чылым жана башка ушуларга окшогон нерселерди билип туруп аткарылан болуусу шарт.

Каффарат, орозо кармабоонун шылтоосу эмес, бирок билип туруп бузулган орозону толуктоо болуп саналат. Ошондуктан рамазан айынын орозосун башынан эле карманагандардан каффарат талап кылынбайт. Бирок

мусулман адам рамазанда эч себеби жок эле орозо кармабай койсо, чоң күнөө кылган болуп эсептелет. Буга окшогон адамдар, бул кылган туура эмес иши үчүн өкүнүп Алла Таалага тообо кылуулары зарыл.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Орозонун каффараттарын, тийиштүү фикх китептеринен карап үйрөнгүлө!

Орозонун Казасы жана Казаны Талап Кылган Жагдайлар

Орозо кармоонун максаты. Орозо үчүн белгиленген мөөнөттө напсинин кумардануусуна себеп болгон нерселерден ыраак болуп, орозодон күтүлгөн пайдалуу нерселерге жетүү. Ошондуктан унутпастан билип туруп орозону бузуучу нерселерди аткаруу орозону бузгандыктан ага каза жана каффарат талап кылынат. Бул көрүнүш күбүнчө, азыктануу, даам татуу максатында ичип жегенден жана сабырсыдактын айынан жыныстык катнашта болуудан пайда болот.

Бирок, азыктануу максатында ичилип желбеген, адам баласынын табияты үчүн тамак аш катары эсептелбеген нерселерди жеп алуу жана толук түрдө жыныстык катнаш деп эсептелбеген нерселердин себебинен каффарат талап кылынбастан бир кана каза талап кылынат.

Биргеликте Талкуулайлы

Орозонун казасын талап кылуучу нерселерди тизмеги менен жазып чыгып сабакта чогуу талкуулагыла!

85

Орозону Бузбаган Жагдайлар

Орозону бузбоочу нерселердин саны абдан көп. Бирок күнүбүздө көптөгөн адамдардын беттешип орозону бузабы же бузбайбы деген маанидеги кээ бир маселелерге токтоло кетели:

1. Унутуп калып ичип жэп алуу жана ошондой эле унутуп калып жыныстык катнашта болуу.
2. Кан алдыруу
3. Оозундагы түкүрүктү жутуу
4. Өз ыктыяры болбостон сырттан келген чаңдын оозго кирүүсү.
5. Жүнүп болгон учурда ооз жапкандан кийин гүсүл алуу

Изилденип-Үйрөнгүлө

Орозону бузбоочу башка себептерди изилдегиле!

11

Орозо Кармоочу Адамга Макүрөө Болгон Абалдар

Ороzonу бузбаса дагы бирок макүрөө болгон кээ бир нерселер бар. Алардын кээ бирлери төмөнкүлөр.

1. Жутпастан тили менен бир нерсени чайноо
2. Түкүрүгүн оозуна чогултуп жутуу
3. Оозунда ээрибеген, даамы, өңү чыкпаган жана бөлүнүп майдаланбаган нерселерди чайноо
4. Үй-бүлөөлү адамдардын бирин бири кумардана өбүүлөрү жана кучактоолору. (Бирок бул учурда жыныстык мүчөөдөн уруктук келсе же болбосо, биринин түкүрүгүн бири жутса, орозо бузулат).
5. Орозо учурунда алсыз абалга келгенге чейин оор жумуштарды жасоо. Буга окшогон абалдар, парз болгон орозонун талапка ылайык аткарылуусуна тосокоолдук жараткандыгы үчүн макүрөө болуп эсептелген.

86

12

Орозо Ибадатынын Адамдарга Алып Келген Пайдалары

Орозонун адам баласына тийгизген пайдаларынын эң маанилүүсү. Аны жаман иштерден оолак тутуусу. Анткени, динибизде орозонун максаты пендени ар тараптан курчоосуу болуп саналат. Оболу ал пендени жакышылыктарга үгүттөп, туура эмес жана терс иш аракеттерден алыстат жана күнөөлөрүнүн кечирилишине себеп болот.

Анткени куранда: “Эй, ыймандуулар! Силерден мурдагыларга буйрулгандай эле, силерге да орозо кармоо буйрулду. Бул орозо силердин такыба болууңар үчүн” (Бакара,2/183) деп баяндалып орозонун эң негизги максаттарынын бири мусулмандарды такыбалыкка багыттоосу болуп саналат.

Орозо кармаган пенде орозонун жардамы аркылуу напсине көз каранды болуудан, ага багынуудан жана анын жүрөгүн карартуучу жаман иштерден оолак кармайт. Натыйжада пенде жаман иштерден алыстап өз напсине ээ болот жана адам баласынын жаратылышына терс келген адаттардан кутулуп жан дүйнөөсү тазаланат. Бул жашоодогу кумарданууга негизделген өмүр, адам баласын төмөнкү даражага түшүрүп койот. Ал эми орозо болсо пенденин папсисин бул жашоодо белгилүү бир убакытка чейин тизгиндеп жашоого бир кана дүйнөлүк кумардануу үчүн эмес, жан дүйнөнү азыктандыруу үчүн келгендигин эске салат.

Пенденин ачууланып каардануусуна бөгөт койот.

Орозо, пенденин жыныстык кумардануусун алсыздат жана анын өзүн башкарууга жардам берет. Натыйжада пенде напсисине алдырбай аны тизгиндеп тура алгандыктан күнөө иштерди кылууга тоскоолдук жаралат жана ал өзүнүн кадыр баркын сактай алат.

Орозо, пенденин кыйынчылыктарга жана машаккаттарга сабыр кылып аларга туруштук берүүсүнө жардам берет.

Пенде колунда бар нематтардын баркын колунан чыгарган учурда кана баалайт. Белгилүү бир убакытка чейин нематтардан кол үзүп калган пенде, Алла Тааланын ага берген чексиз нематтардын баркын дароо түшүнүүгө аргасыз болуп ага шүгүрчүлүк кылат. Ошондуктан орозо бул нематтардын баркына жетүүгө абдан чоң салым кошот жана пенде бул нематтардын баркына жетип, аны туура колдонууну үйрөнөт.

Орозонун пенделерге тийгизген эң маанилүү пайдаларынын бири дагы Алла Тааланын ага берген нематтары үчүн пенделердин ага тынымсыз шүгүрчүлүк кылуу сезимдерин ойготот. Пенделерде бул сезим ойгондондо, алар колундагы байлыктын муктаждар менен бөлүшүү түшүнүгү пайда болот.

Орозо аркылуу пенденин ырайымдуулук сезими ойгонуп муктаж болгондорго жана кембагалдарга жардам берип, көмөк көрсөтөт. Ооруп жаткандардын жана ачка болгондордун абалын сезип баштайт. Мына ошентип пенденин мээримдүүлүк жана ырайымдуулук сезими ойгонот. Анткени оорукчандын абалын оорукчан, ачка адамдын абалын бир кана ошол абалдагы адам түшүнөт.

Орозо кармаган адам эртеден кечке чейин ибадат кылган болуп саналат жана Алла Таалага ибадат кылган сайын жан дүйнөөсү рахат алат. Орозо кармаган пенденин жан дүйнөсү, эртеден кечке чейин үзгүлтүксүз бейпилдикте болот. Бул абал пенденин руханий жашоосу үчүн абдан маанилүү болуп саналат.

Орозонун пендеге алып келген эң маанилүү жана эбегейсиз пайдалары, Алла Тааланын ыраазычылыгын табуу жана жан дүйнөнү азыктандырып, аны таза абалда сактап калуу болуп саналат.

“Таңкы тамакты (сахурду) жегиле. Анткени анда берекет бар”. (Бухарий, Савм 20).

“Орозо кармаган адамдын оозун ачырган пенде, орозо кармаган адамдын сообунан эч нерсе кечибибестен, берки адамга да тийет” (Тирмизий, Савм 82; ибн Мааж, Сиям 45).

“Кимдир бирөө орозо кармап жаткандыгын унутуп калып ичип жэп алса, орозосун (бузпастан) уалнтсын. Анткени ага ичирип жэдирген Алла” (Бухарий, Савм, 7).

Эске Тутуу

- Орозо адам баласын жаман иштерден оолак кармайт.
- Орозо адам баласынын жаратылыш максатына терс ой пикир жана аракеттерден алыс кармайт.
- Орозо адам баласына напсисин тизгиндөөнү үйрөтөт.
- Орозо адам баласына кыйынчылыктарда сабыр кылууну үйрөтөт.
- Орозо ачуулукка алдырбоону үйрөтөт.
- Орозо сабырдын өзөгү.
- Орозо колдогу нематтардын баркына жетүүнү үйрөтөт.
- Орозо адам баласындагы мээримдүүлүк жана ырайымдуулук сезимин ойготот.
- Орозо адам баласынын жан дүйөөнсүн жогорулатат.

Бөлүмдү Анализдөө

88

1. Сахур деген эмне жана сахур тамагын жебестен орозо кармоого болобу?
2. Имсак деген эмне жана имсак убактысы качан болот?
3. Мукаабаала деген эмне?
4. Фидя жана питир садакасы деген эмне?
5. Орозо кармабоону мубах кылган абалдар кайсылар?
6. Орозонун каффараты деген эмне?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1. Төмөнкүлөрдөн кайсынысы рамазан орозосун кармабоого мубах болгон себептерден болуп эсептелбейт?

- А) Бойунда бар же болбосо бала эмизген аял.
- Б) Орозо кармоого алы келбегидей абалдагы жумушта иштөө.
- В) Итикафта болуу.
- Г) Орозо кармайтурган болсо дарттын күчөп кетүүсү.

2. Төмөнкүлөрдөн кайсынысы рамазан айында орозо кармоого күчү жетпегенчелик каары болгон адамдардын аткара турган иши?

- А) Мүмкүнчүлүгү болсо, кармай албай калган ар бир күндүн орозосу үчүн фидя берет.
- Б) Фидя берүүгө кажет жок, анткени ансыз деле орозо кармоого алы жок.
- В) Анын ордуна башка бирөө орозо кармайт.
- Г) Орозо кармоодо эч кандай шарияттык жоопкерчилиги жок.

3. Орозо маалында унутуп калып ичип жэп алган адам, төмөнкүлөрдүн кайсынысын аткарат?

- А) Орозону каза кылат.
- Б) Ошол замат ичип жэгенди дароо токтоуп орозону улантуусу керек.
- В) Кармап жаткан орозосу рамазан орозосу болсо, анда каза кылуу милдеттүү. Ал эми напиле болсо, каза кылууга милдеттүү эмес.
- Г) Ошол күндүн ордуна бир фидя берет.

4. Төмөнкүлөрдөн кайсынысы орозо кармаган адамга мустахап эмес?

- А) Сахурга туруп аны имсак убактысына чейин кечиктирүү.
- Б) Ифтарды кечиктирбөө.
- В) Ифтар убагында дуба кылуу.
- Г) Орозо учурунда сүйлөбөстөн үнчүкпай жүрүү.

5. Күн бата электен мурда күн батты деген ой менен ооз ачып алган адам төмөнкүлөрдөн кайсынысын аткарат?

- А) Орозону каза менен биргеликте каффаратты өтөйт.
- Б) Орозону каза кылып кармайт.
- В) Күн батты деген ой менен ооз ачып алгандыктан эч нерсе кылбайт. Себеби билип туруп кылган жок.
- Г) Ошол бузган орозосу үчүн фидя төлөйт.

ибалат
ибадат

БӨЛҮМ

Исламда Жардамдашуу жана Жоомарттык Зекет жана Садака

1. Инсандын Жоомарттык Жана Жардамдашуу Тууралуу Түшүнүгү.
2. Жоомарттык менен Жардамдашуунун Ислам Дининдеги Мааниси.
3. Садака (Битир Садага).
4. Жоомарттык Жана Жардамдашуу Катары Зекет Ибадаты.
5. Зекетке Байланыштуу Негизги Терминдер.
6. Кандай Адамдарга Зекет Берүү Парз Кылынган?
7. Зекет Кимдерге Берилиши Керек?
8. Зекети Берилиши Керек Болгон Мал-Мүлк.
9. Зекеттин Адамда Тийгизген Пайдалары.
10. Зекеттин Коомго Тийгизген Пайдалары.
11. Кубанычты Бөлүшүү.
12. Кайгы-Капаны Бөлүшүү.
13. Жалпы Ислам маданиятындагы жоомарттык жана жардамдашуу уюмдары.

БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

Бул Бөлүмдө;

- Исламдагы материалдык ибадаттардын бири, зекет берүү жана зекетке байланышы болгон садака (битир садагасы) берүү тууралуу маалымат бар.
- Зекеттин жеке адамга жана коомго тийгизген пайдалары ошондой эле зекеттин шарияттагы өкүмдөрү тууралуу маалымат берилет.
- Зекет жана садаканын, Исламдагы “бөлүшүү түшүнүгүн” өркүндөткөн объективдүү мисал экени жана бул ибадаттардын жашоодогу практикасы тууралуу сөз кылынмакчы.
- Бөлүшүү - Аллах Тааланын кулдарына берген ырыскысы менен чектелип калбайт. Кубаныч менен кайгы-капачылыктарды да бөлүшүү абдан чоң мааниге ээ. Ошондуктан бул бөлүмдө, ооруп жаткан адамдардын кайгы-капасын бөлүшүү туурасында сөз кылынмакчы.
- Кубанычтарды бөлүшүүдө, абдан чоң орду болгон диний майрамдар жана күндөр тууралуу дагы сөз кылынмакчы.

ПЛАН

Бул бөлүмдүн соңунда;

1. Зекет жана садакага тийиштүү негизги маалыматтарды билүүгө,
2. Ислам коомчулугунда маанилүү роль ойногон садака, нисап (өлчөм), фидя жана битир сыяктуу терминдердин маанилерин жана айырмачылыктарын айтып берүүгө,
3. Зекет кимдерге парз экенин, кайсы түрдөгү байлыктан берилиши керектигин жана анын өлчөмүн үйрөнүүгө,
4. Исламдын - “жоомарттыкка” берген маанисин билүүгө,
5. Кубанычтарды бөлүшүүгө себеп болгон диний майрам жана ыйык күндөрдү билүүгө,
6. Кыйынчылык учурларда ооруп жаткан мусулман бир туугандарды зыярат кылуу сыяктуу кайгы капаны бөлүшүүгө байланыштуу мусулмандык милдеттерди айтып берүүгө жетишеиз.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Зекет берүү жөнүндө зекет берүүгө күчү жеткен туугандарыңар менен кеңешиңиз.
2. Битир садагасын бербеген болсоңор, бул күнгө чейин сиздин атыңызга садака берилди бекен? Үй-бүлөңүз менен сүйлөшүп, такташтырыңыз.
3. Куранда зекет жана садака сыяктуу мал-мүлктү сарптоого тийиштүү аяттар тууралуу маалымат алып, эмне себептен буга көңүл буруу керектигин үйрөнгүлө.
4. Ислам тарыхында жардам берүү жана көмөк көрсөтүү максатында мусулмандар курган жардам фонддору тууралуу маалымат алгыла.
5. Пайгамбарыбыз Меккеден Мадинага көчүп баргандан кийин мухажирлер менен ансардын ортосундагы бир туугандык келишимдерин түзгөн. Бул тууралуу тарых китептерин карап маалымат алгыла.

1**Инсандын Жоомарттык жана Жардамдашуу
Тууралуу Түшүнүгү.**

Адам баласынын жаратылышындагы өзгөчөлүктөрүнүн бири, жардамдашуу жана жоомарттык сезими болуп саналат. Адам баласынын табиятындагы бул сезим жандандырылып практикалык түрдө иш жүзүнө ашырылуусу кажет. Зекет адам баласынын ичиндеги бул сезимди ортого чыгарып жандандырган күч болуп саналат. Зекеттин эң негизги максаты, адам баласындагы сараңдык жана ачкөздүк сапатын, жардамдашуу жана жоомарттык сезими аркылуу жоготуу менен андагы берешендик сапатын өкркүндөтүү. Сараңдыкка көз каранды болгон өзүмчүлдүктүн ордуна, берешендикти орнотуу, адамдык сапаттарынын эң эле маанилүүсү болуп саналат. Социалдык жардамдашуунун негизги өзөгү бул түшүнүккө барып такалат. Зекет, бул түшүнүктү орнотуу менен эле тим болбостон, жардамдашууну жана көмөк көрсөтүүнү систематикалык абалга алып келет. Аллах Таала берген ырыскылардын тийиштүү бөлүгүн муктаж болгон адамдарга берүү түшүнүгүн эске салган бул сезим, Исламдагы жардамдашуу жана көмөк көрсөтүүнүн эң негизги өзөгү деп айтууга болот.

Зекет, диний жоопкерчилик болгондуктан, адам аны чын дилинен чыгарып берет. Ар бир жакшы ишти чын көңүлдөн жана өз каалосу менен аткаруу, адам баласына бул ишти аткарууну көнүмүш адатка айлантат. Натыйжада зекет берүүчү адам, зекет берген сайын ырахат ала баштайт.

Курандын дээрлик бардык сүрөсүндө, чын көңүлдөн зекет, нифак жана битир садага берүүгө үндөгөн аят бар. Бул аяттарда айтылган нерсе ишке аша турган болсо, башкалардын көзү күйө турганчалык даржада жардамдашуу пайда болот.

93

2**Жоомарттык менен Жардамдашуунун
Ислам Дининдеги Мааниси**

Аллах Таала куранда абдан маанилүү деп белгилеген жана аны аткарууга үгүттөгөн өзгөчөлүктөрдүн маңызы, Анын кулдарына берген нематтарын башкалар менен бөлүшүүдө жатат.

Пайгамбарыбыздын доорунда аны менен бирге жашаган жанан анын тарбиясын адган сахабалар, жардамдашуу жана көмөк көрсөтүүдө эң мыкты үлгү көрсөтүшкөн. Куранда Аллах Таала сахабалардын кылган иштерин мактаган.

Мындан кийинки доордо, мусулмандар Куранда айтылган жардамдашуу, көмөк көрсөтүүнү ар убак аткарып келишкен. Алардан калган жардамдашуу түшүнүгү, гуманитардык кызматташтыктын түптөлүшүнө жол ачкан. Бул кызматташтыкка күнүбүздөгү кайрымдуулук фонддору мисал боло алат.

Исламдын, жардамдашуу жана көмөк көрсөтүүгө берген мааниси, куру эле айтылган сөз эмес. Буга мисал катары, Меккеден Мадинага көчүп барган Мухажирлер менен Мадинадагы Ансарлардын ортосундагы бир туугандык мамилени жана жардамдашууларды айтсак болот. Алардын ортосундагы бул жардамдашуу, тарыхта көрүлбөгөн үлгүлөрдөн болуп саналат. Мадиначы сахабалар, бары-жогун таштап Меккеден көчүп келген мусулман бир туугандары менен колдорунда бар баардык мал мүлктөрүн бөлүшкөндүктөн, “Ансар” (Жардам кылуучу) деп аталып калышкан. Чын көңүлдөрүнөн жардам кылган бул Мадиначы мусулмандар, бай болгондугунан эмес, балким Куранда баяндалгандай алар өздөрүнөн дагы көбүрөөк Меккелик мусулмандарга жакшылык каалагандыгынан улам колунан келген жакшылыгын кылышкан. Жардамдашуу түшүнүгүнүн өзөгү, мал-мүлктүн кеңирчилигинде эмес, көңүлдүн кең-пейилдүүлүгүндө десек болот. Биз Исламдагы жардамдашуу жана көмөк көрсөтүүнүн түпкүрүн, тарыхта болгон мисалдардан көрө алабыз

Курандагы көптөгөн аяттардан, жардамдашуу буйрук экенин көрүүгө мүмкүн. Жада калса Аллах Таала, колунда жок болуп турса дагы кыйын абалдагы бирөөнүн көңүлүн алуу максатында жылмаюу тартуулса, ал адамга көмөк көрсөтөрүн айткан.

Бул буйруктардын бири Курандагы Ибра сүрөсүндө баяндалган. Бул сүрөдө, жардамдашуу жана көмөк көрсөтүүгө үгүттөгөн аяттар, жоомарттыкка тийиштүү тен салмактуулукту белгилөө менен биргеликте ашкереликке дагы ишарат кылган. Берүүчү Аллах Таала экендигин эстен чыгарбоо, жардам берүүнү эң оболу өз жакындарынан баштоо, ысырапкорчулукка барбоо эскертилген. Кедей-кембагал, жакыр жана муктаждардын арасында кээ бирлеринин тартынчаактыгына байланыштуу, ачык айкын сурай албагандыгын эске алып, аларга жардам берүүдө аша чаап кетүүдөн алыс болуу жагдайлары каралган. Сүрөдөгү негизги максат, туура негизде тең салмактуулукту сактоого үмүтүлүү болуп саналат.

“Намазды туура оку, зекетти бер. Өзүңөр үчүн кандай жакшылык кылган болсоңор, анын үзүрүн Аллах Тааладан көрөсүңөр. Аллах эч күмөнсүз кылып жаткан (жана кылган) баардык амалдарыңарды көрүүчү” (Ибра, 17/28).

3

Садака (Битир Садага)

Коомчулукта көбүнчө Аллах Тааланын ыразычылыгына ээ болуу үчүн башкалардан пайда күтпөй эле муктаж болгондорго жардам кылуу ирээтинде берилген садака абдан кеңири маанини камтыйт. Себеби, садака – парз, важиб жана нафил (кошумча) ибадат болуп бөлүнөт.

Садаканын парз кылынганы – зекет болуп эсептелет. Мусулман пенденин садака берүүсү милдеттүү (парз) болгон учурлар бар. Анын үстүнө колунда бар адам өз

байлыгын сактап калууну жана анын берекелүү болуусун кааласа, анда ал кишиге садака берүү важиб болот. Ал эми парз жана важиб болгон садакалардан тышкаркы садакалар “нафиле” болуп эсептелет. Нафиле садакасы, ээсине сооп алып келүүчү садака болот.

“Акыйкатта, садакалар — Аллах жүктөгөн парз: Колу жука кедейлерге, колунда жок жакырларга, аны жыйноочуларга, көңүлдөрүн алуу керек болгондорго, (мусулман) кулдарды бошотууга, карыздууларга, Аллахнын жолундагыга жана (мусулман) мусапырларга берилет. Аллах — ар нерсени Билүүчү, Даанышман!” (Тообо, 9/60).

Зекет менен важиб битир садакасы, өлчөмдөрү белгилүү болгон садакалардын катарына кирет. Зекет берүү үчүн колдогу мүлктүн тегерегинен толук бир жыл өтүүсү шарт, ал эми питир садака үчүн бул шарт эмес. Битир садакасы үчүн бир кана колдогу байлыктын өлчөмү толук болсуусу шарт. Ал эми кыйынчылык жана муктаждык абалындагы пенделерге жардам катарында берилүүчү садаканын өлчөмү, күнүмдүк турмушта сарпталган мүлктүн эң азы болуусу керек.

Садаканы бир кана материалдык жардам катарында эсептебөө керек, анткени садака жалпы мааниде ар бир кылынган жакшы амал болуп эсептелет. Ошондуктан пенденин башка адамдар, жан жаныбарлар жана жаратылыш үчүн кылган баардык жакшылыктары жана сооптуу амалдары бул катарга кирет. Пайгамбарыбыз, адамдарга карап бир жылмайып коюунун дагы садака болоорун айткан.

Садака, пендеге колундагы байлык Аллах Таала тарабынан ырыскы катары берилгендигин эсине салат. Бул абалдагы пенде, Аллах Тааланын ага берген ырыскыларынын тийиштүү бөлүгүн муктаж болгондорго берүүгө умтулат жана ошондой эле коомчулукта бирге жашаган бирок, колунда жок адамдарга Аллах Тааланын ага берген бул нематтардан жардам ирээтинде берүү аркылуу, адамдардын арасындагы бирибирине болгон көмөк көрсөтүү жана жардамдашуу түшүнүгүнүн бекемделээрине дагы бир ирэт күбө болот. Пенде бул кылган аракети жана жардамдашуу түшүнүгү аркылуу сараңдык жана өзүмчүлдүктөн кутулат жана жардамдашуу сезими күчөйт. Садака берүү түшүнүгү сиңген чөйрөдө, жашоонун машакаты аз да болсо жойулуп ал жерде бейпилдик жана достук пайда болот.

“Жүзүн Чыгышка, же Батышка буруу эле жакшылык эмес. Жакшылык бул — Аллахка, Кыямат Күнүнө, периштелерге, Китептерге, пайгамбарларга ыйман келтирүү. Жакындарына, жетимдерге, кедейлерге, жолоочуга, тилемчилерге, күң-кулдарга жакшы көргөнүнө карабай мал-дүнүйөсүн бергендер, намаздарды толук окугандар, садака бергендер; эгер убада берсе убадасына тургандар; кедейликте, кырсыкта жана согушта сабырдуу болгондор. Ушулар — чынчылдар, мына ушулар — такыбалар” (Бакара, 2/177).

Эске Тутуу

Кээ бир садакалардын сообу, пенде дүйнөдөн кайткандан кийин дагы улана берет. Бул “садака жаария” деп аталат жана “эч үзгүлтүккө учурабастан уланып туруучу” деген маанини билдирет.

Бир хадисте, ар дайым сооп табуунун булагы болгон амалдар туурасында ушундайча баяндалат: “Адам баласы өлгөндөн кийин үч түрдүү адамдын амал барактары жабылат. Булар; Садака жария кылуучулар, коомчулукка пайдалуу илим калтыргандар (элге пайдасы тйген амалдар; туура жолго үгүттөөчү китептерди жазуу, көпүрө салуу сыяктуу.) жана өзү дүйнөдө кайтпастан аркасынын дуба кылып, эскерип туруучу (ислам жолундагы) перзент.” (*Muslim, Vasiyye, 14; Ebû Davud, Vesâyâ, 14; Tirmizî, Ahkâm, 36*).

Бирге Талкуулайлы

“Садака жаария” катары эсептелген амалдардан мисал келтирип, анын айланасында кеп салып, садака чогултуучу кутучалар деген эмне экендигин талкуулагыла.

Ой-Жүгүрткүлө

Ооруп жаткан бир пендеге барган болсоң
Бир урттам суу берген болсоң
Бир учур келгенде
Жараткандын суусун ичээрсиң!

Юнус Эмре

Бул акындын жогорудагы ыр саптарынын тегерегинде ой жүгүртүп, талкуулагыла!

Талкуулоо

“Шариятка ылайык аткарылган ар бир амал, садака болуп саналат” [Бухарий, Адеп 33; Муслим, Зекет 53].

“Өлгөн адамды кабырга чейин үч нерсе ээрчип барат. Бала бакырасы, мал-мүлкү жана кылган амалдары. Булардын экөөсү (бала бакырасы жана мал мүлкү) кайра кайтып келет, бирөөсү (кылган амалы өзү менен чогуу) калат” [Бухарий, Рикаак 42; Муслим, Зухд 5].

“Мусулман бир тууганыңарга бир карап жылмайып коюуну төмөн көрбөгүлө” [Муслим, Бирр 144].

“Мусулман пенде бир дарак отургузуп, анын мөмөсүнөн башка адамдар жана канаттуулар жеген болсо, кыямат күнүнө чейин ал адам үчүн садака болот” [Муслим, Мусаакат 10].

“Бир пенде, Аллах Тааланын ыразычылыгы үчүн үй-бүлөөсүн бага турган болсо, анын бул кылган иши өзү үчүн садака болот” [Бухарий, Иман 41, Магаазий 12, Нафакаат 1; Муслим, Зекет 49, Насааий, Зекет 60].

“Берген кол алган колдон жакшыраак. Жардам кылууда оболу өзүңдүн үй-бүлөөңдөн башта. Садаканын жакшысы, өзүңдөн артканын берүү. Кимде ким пенделерден бир нерсе суроодон алыс боло турган болсо, Аллах аны эч кимге муктаж кылбайт. Ал эми кимде ким каниет кылса, Аллах аны бай кылат” [(Бухарий, Зекет 18, Нафакаат 2; Муслим, Зекет 94-97, 106, 124].

“Садака берүү байлыкты азайтпайт. Пенде башка адамдардын каталарын кечирсе, Аллах Таала аны шарапаттуу кылат. Кимде ким Аллах Таала үчүн кичи пейил болсо, Аллах Таала ал адамдын кадыр баркын көтөрөт” [Муслим, Бирр 69].

Жогорудагы айтылган хадистердин тегерегинде, садаканын маанилүүлүгүн талкуулагыла!

4

Жоомарттык Жана Жардамдашуу Катары Зекет Ибадаты.

Зекет хижраттын экинчи жылында Мадина шаарында парз кылынган. Куранда: “Намаз окугула, зекет бергиле...” (Бакара, 2/43, Хажж, 22/78; Нур, 24/56; Мужаадала, 58/13, Муззаммил, 73/2) деген буйрук, зекеттин парз болгонун кабарлайт.

Ислам, тең бөлүшүүнү ыйман менен толуктап зекет берүүнү болсо исламдын эң негизги шарттарынын бири катары эсептеген.

Ислам түшүнүгүндө, адам баласынын колундагы мал-мүлктүн чыныгы ээси Аллах Таала. Адам өзүнө аманат катары берилген нематтарынан башкаларга садака ирээтинде берүүгө тийиш. Курандагы көптөгөн аяттарда бул маселе ачык айкын баяндалган. Мисалы Нур сүрөөсү (24, 33). Куранда Аллах Таалага карата жоопкерчиликтерин сезе алган пенделеринин өзгөчөлүктөрү айтылган учурда, садака ирээтинде жардамдашуу дагы баяндалган. (Бакара, 2/2-3). Айрыкча колунда бар мусулмандардын колундагы байлыктарда, кембаалдардын дагы акысы бар экендиги айтылып, байлардын жакырлар жана муктаждарга жардам берүүлөрү, инсандык милдет жана жоопкерчилик экендиги баяндалган (Зарият, 51/19; Маариж, 70/24-25).

Зекет, шарияттык негизде бай болуп эсептелген мукАллахф мусулмандардын, жыл сайын колундагы байлыгын шарияттын белгилеген өлчөмүндөгү бөлүгүн муктаж болгон мусулмандарга берүүлөрү болуп эсептелет.

Ислам, колунда жокторго жардам берүүнү ар кимдин өз эркине койбостон милдетке айландырган. Анткени, зекет Аллахтын байларга берген байлыктарында, кембагалдардын дагы акысы бар экендигин билдирет.

Зекеттин, дүйнө жана акыратке тийиштүү көптөгөн пайдалары бар. Зекет брген адамга дүйнөдө, ишенимдүүлүк жана байлыгында берекет болот. Ал эми акиретте болсо бейишке кирет.

Куранда “Алардын мал-мүлкүнөн садака ал да, ошол аркылуу аларды тазартып, жакшылыгын арттыр. Аларга (Аллахдан ыйман сурап) дуба кыл. Анткени, сенин дубаң – аларга Ырайым. Аллах –Угуучу, Билүүчү!” деген аятта зекет берүүчүлөрдүн ийгиликке жетээри айтылган (Тообо, 9/103). Ал эми “Алтын, күмүштү жыйнап, Аллах жолунда сарптабагандарга сыздатуучу азапты сүйүнчүлө”) деп айтып зекет берүүдөн баш тартуучуларга суук кабар берүүдө (Тообо, 9/34).

Талкуулоо

Зекет катары берилген байлыктын берекелүү болоору кандай мааниге келээрин ачыктап, сабакта биреликте талкуу жүргүзгүлө!

Зекет тууралуу жеткиликтүү түшүнүк алуу үчүн, ага байланыштуу кээ бир терминдерди үйрөнүүгө кажет бар. Төмөндө буларга токтоло кетели.

Нисап (Өлчөм)

“Нисаптын” сөздүк мааниси; ар бир нерсенин асылы, өзөгү жана тамыры, эң аз өлчөмү жана сан дегенди билдирет. Ал эми шарияттык негиздеги мааниси; зекет, питир садакасы жана курмандык сыяктуу ибадаттар үчүн колдонулуучу байлыктын өлчөмү болуп саналат. Карыздарынан жана күнүмдүк жашоодогу муктаждыктарынан арткан байлыкка ээ болгон адам, шарияттын назарында бай болуп эсептелет.

Шарияттын назарында бай болуп эсептелген жана зекеттин өлчөмүндөгү байлыкка ээ болгон бай адамдар, зекет жана садака алууга укуктары жок. Бул абалдагы бай адамдар, курман майрамында курмандык чалуулары жана рамазан майрамында питир садакасын берүүлөрү важиб.

Шарият бойунча бай деп эсептелген адамдардын бере турган зекеттеринин өлчөмү, пайгамбарыбыздын доорунда эле белгиленип такталган. Бул өлчөм, ошол доордогу жашаган мусулмандардын жашоо шарттарын жана байлыктарынын орто эсебин көрсөтүүдө. Ошол маалдагы зекеттин өлчөмүн белгилөөдө колдонулган кээ бир байлыктардын эмнелер экендигин байкоого болот. Зекеттин өлчөмү, бул байлыктар аркылуу белгиленүүсү, социалдык жана экеномикалык абалдын көп деле өзгөрбөгөндүгүн көрсөтүп турат.

Эске Тутуу

Өлчөм, милдеттүү түрдө зекет берүүдөгү норма болуп саналат. Ошондуктан, карыздарынан жана күнүмдүк жашоодогу муктаждыктарынан тышкаркы мал-мүлккө ээ болгон адам, шарияттын нормасында бай болуп эсептелет жана колундагы бул байлыктардын үстүнөн туура бир жыл өткөндөн кийин зекет берүүсү парз. Ал эми байлыгынын өлчөмү шарияттын талабы баойунча толук болбогон учурда же болбосо толук болуп туруп, анын үстүнөн бир жыл өтпөгөн болсо, анда бул адамдын зекет берүүсү (убактылуу) парз эмес.

Эң Негизги Зарыл Болгон Муктаждыктар

Жашоодогу эң негизги зарыл болгон муктаждыктар, зекет, битир садагасын берүү жана курмандык чалуу милдеттүүлүгүн тактоодо, булардын катарына кирбеген муктаждыктар болуп эсептелет.

Бул муктаждыктарга мисалы; Турак жай, ат, эшек, бир үй-бүлөөдөгү мүчөлөрдүн бир жылдык азыгы, зарыл болгон буйумдар, жеке өзүнө таандык китептер, кесибине байланыштуу жана күнүмдүк турмушта колдонулуучу буюмдар.

Зарыл болгон негизги муктаждыктар, учурдун жана жагдайдын талабына ылайык өзгөрүүсү мүмкүн. Мисалы; көчмөн калк үчүн турак жай өтө деле зарыл эмес болсо, ал эми бир жерде туруктуу жашоочу калк үчүн бул зарыл нерсе. Ошондуктан абдан зарыл болгон негизги муктаждыктарды эске алып, адам баласынын жашап жаткан чөйрөсүнүн шарттарына ылайык өзүнүн жана үй-бүлөөсүнүн тамак-ашы, кийим-кечеси, жашай турган жери жана балдарын мектепке жөнөтүүсү сыяктуу негизги муктаждыктарын камсыз кылууга жете тургандай муктаждыктар болуп саналат. Зекет, садака

берүүдө жана курмнадык чалууда шарияттын койгон өлчөмү такталган учурда, мына бул жогоруда айтылган муктаждыктардан тышкары көбүрөөк байлыкка ээ болуу зарыл. Анткени, пенденин күнүмдүк жашоосуна сарптоого колдонулган байлыгы, анын жашоосундагы негизги муктаждыгы болуп саналат.

99

6

Кандай Адамдарга Зекет Берүү Парз Кылынган?

Зекет берүүгө милдеттүү болгондор, балагатка жеткендер, акыл эси ордунда жана шарияттык нормада бай болуп эсептелген адамдар болуп саналат. Ошондуктан зекет берүүгө милдеттүү болгон адамдардын ээ болуусу зарыл болгон шарттар төмөнкүлөр:

1. Мусулман болуу.
2. Акыл эси ордунда болуу.
3. Карызы жок болуу.

Мусулман эместер, балагатка жете электер жана акыл эси ордунда болбогондор, айрыкча колунда шарияттын белгилеген өлчөмүндөгү байлыгы болуп бирок муну менен биргеликте карыздары да болсо, анда зекет берүүгө милдеттүү эмес.

7

Зекет Кимдерге Берилиши Керек?

“Акыйкатта, садакалар Аллах жүктөгөн парз: Колу жука кедейлерге, колунда жок жакырларга, аны жыйноочуларга, көңүлдөрүн алуу керек болгондорго, (мусулман) кулдарды бошотууга, карыздууларга, Аллахнын жолундагыга жана (мусулман) мусапырларга берилет. Аллах – ар нерсени Билүүчү, Даанышман!” (Тообо, 9/60).

Зекет алуучу адамдар төмөнкүлөр:

- Кембагалдар
- Жакырлар.
- Карызга батып калгандар.
- Сапарда жүргөндөр.
- Аллах Тааланын жолунда жихат жана даават кылгандар.
- Жүрөктөрү исламга багындырылууга тийиштүү адамдар.
- Зекет топтоочу кызматкерлер.
- Эркиндикке чыгарылуучу кулдар.

Кедейлерге зекет берүүдө, жогорудагы тартипке маани берүү жакшыраак болот. Бир туугандар, бир туугандардын балдары, ата-эненин бир туугандары жана алардын балдары, башка жакын адамдар, кошуналар, кесиптештер жана зекет берүүчү адамдын жашап жаткан аймагындагы кедейлер. Зекет берүүчү адам, оболу өзүнө жакыныраак жашап жаткан кедейлерге жардам бериши керек.

Зекет, ата-эне, чоң-ата, чоң-эне, уул-кыздарына, неберелерине, жубайына, мусулман эместерге жана бай адамдарга берилбейт. Мусулман эместерге бир кана садака берилсе болот.

“Мал-мүлкүн Аллах жолунда сарптагандар – ар сабагында жүздөн дан (урук) алган, жети баш өндүргөн бир даана данга окшош. Аллах кимге кааласа көбөйтүп берет. Аллах – Жоомарт, Билүүчү.

Мал-мүлкүн Аллах жолунда сарптагандарын кийин колко (милдет) кылууну, жагымсыздыкты эрчитпегендердин сооптору Эгелеринин алдында. Аларга коркунуч да, кайгы да жок.

Жакшы сөз жана кечиримдүүлүк, ыза ээрчитип келген садакадан жакшы. Аллах – Бай жана Жумшак.

Эй, ыйман келтиргендер! Мал-мүлкүн элдер көрсүн үчүн сарптаган, Аллах менен Акырет күнүнө ишенбеген (адамга) окшоп, садакаңарды колко кылып, же ыза менен бузуп албагыла. Ал – үстүндө топурагы бар жылма ташка окшош. Ага катуу жамгыр жааса, аны (түшүмүн жууп кетип) таш боюнча калтырат. Алар өздөрү кылган иштин эч бирине ээ боло алышпайт. Аллах – каапыр элдерди туура жолго салбайт” (Бакара, 2/261-264).

Чогуу Талкуулагыла

Жогорудагы аяттар тууралуу биргеликте талкуу жүргүзгүлө!

Зекети Берилиши Керек Болгон Мал-Мүлк.

Колдогу байлыктардын зекет ирээтинде берилүүсү үчүн, бул байлыктардын зарыл болгон негизги муктаждыктардан сырткаркы байлык болуп, шарияттык өлчөмдө болуусу, бул байлыктын үстүнөн туура бир жыл өтүүсү жана практикалык түрдө көбөйүп турууга тийиштүү байлык болушу керектигине мурунку сабактарда токтолгон элек. Талаада өсүп бышуучу эгиндер, мал жандыктар жана соодадан түшкөн байлыктар, көбөйүп туруучу байлыктардын катарында эсептелет. Алтын, күмүш жана акча теориялык жактан караганда, көбөйүү ыктымалы болгон байлыктар болуп эсептелет. Анткени булар, капитал катары эсептелгендиктен, үстүнө кошуп көбөйтүү ыктымалы бар. Бул жаатта зекет берүүгө туура келген мал-мүлк туурасында кыскача маалымат бере кетели.

Соодадан Түшкөн Байлык, Алтын, Күмүш жана Акчалардын Зекети

Соодадан түшкөн мүлктөрдүн бардык түрү, алтын, күмүш жана колдогу акчалар зекет берүүгө ылайык болот. Зекет берүүчү адам буларга ээ болгон болсо, зекет берээрдөн мурун баардыгын өз наркына жараша эсептеп чыгуусу зарыл.

Алтын жана Күмүш

Жогоруда айтылгандай, алтындын эң эле аз өлчөмү 80,18 грам, ал эми күмүштүкү болсо 561 грам болуш керек. Исламдын алгачкы доорунда 80, 18 грам алтын, 561 грамм күмүшкө барабар болгон. Бирок учурда күмүштүн наркы алтындыкынан кыйла төмөн бааланууда. Ошондуктан күнүбүздө акча жана бизнестин мүлкү сыяктуу зекетке ылайык болгон мүлктөргө тийиштүү өлчөмдүн эсеби такталган учурда, алтындын өлчөмү эсепке алынууда. Бирок колунда шарияттык өлчөмгө туура келген же андан көп күмүшү бар бай адам, зекетин колундагы күмүшүнүн өлчөмүнө жараша берет.

Акча

Колдогу акчалардын наркы алтындын өлчөмү менен бирдей болгон учурда, зекет берүүгө туура келет. Ал эми колдогу акчалар жалгыз өзү бул өлчөмгө жетпей турган болсо, анда бул акчаларды мүмкүнчүлүгү болсо алтын жана бизнестен түшкөн акчаларга кошкондон кийин зекеттин өлчөмүнө жете турган болсо гана зекет берүү парз болот.

Ар кандай фирма жана уюмдар тарабынан кыймылдуу мүлк катары баалуу кагаздар рынокторунда (биржа) алынып-сатылган бизнес мүлкү сыяктуу болгондуктан, булардын наркына жараша зекет берилет. Ал эми кандайдыр бир фирманын пайда жана зыянына ортоктош болууга тийиштүү үлүштөрдүн зекети тууралуу айта турган болсок, эгерде фирма товар алып-сатып бизнес кылып жаткан босло, анда бул фирманын үлүшүнө ээ болгон адам, ошол үлүштүн наркына жараша зекет берет. Фирма, өнөр жай же болбосо бизнести башкаруу тармагында иштеп жаткан болуп, анын капиталы ар кандай станок, техника жана тетиктерге жумшала турган босло, анда буга окшогон фирма жана уюмдарга ортоктош болгон адам, зекетин колундагы үлүшүнүн наркына жараша эмес, жылдык кирешесинен тапкан үлүшүнүн наркына жараша берет.

Төрт Түлүк Малдан Берилчү Зекет

Зекет берүүгө туура келген айбандар; кой, эчки, бука, топос, төө жана жылкы. Төлдөтүү, сүт же болбосо жүнүн пайдалануу максатында багылган жана бир жылдын көбүн талаада өткөргөн кой, эчки, бука, топос жана төөлөр, зекеттин өлчөмүнө жеткен учурда булардан зекет берүү милдеттүү болот.

Жер Түшүмдөрүнүн Зекети

Жамгыр жана арыктан аккан суулар менен суугарылган жерден чыккан түшүмдүн ондон бири, ал эми кожойундун өзүнүн эмгеги менен аракет кылып суугарылган жерден чыккан түшүмдүн зекети жыйырмадан бири болот.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Зекет берүүнүн тартибин окуп үйрөнгүлө!

Зекеттин Адамда Тийгизген Пайдалары

“Алардын мал-мүлкүнөн садака ал да, ошол аркылуу аларды тазартып, жакшылыгын арттыр. Аларга (Аллахтан ыйман сурап) дуба кыл. Анткени, сенин дубаң – аларга Ырайым. Аллах Угуучу, Билүүчү!” (Тообо, 9/103).

Бул аятта, момун мусулмандардын зекет берүү аркылуу тазаланууларын, жеке жана коомдук мааниде кароого мүмкүн. Анткени зекет, жеке адам үчүн анын жан дүйнөсүн сараңдыктан, ачкөздүктөн, өзгөлөрдүн мал мүлкүнө көз артуудан жана көрө албастык сыяктуу жаман сапаттардан оолак кылат. Мына ошентип коомчулукта дагы жаман адаттарга ээ болгон адамдардан сактайт. Анткени, бул жаман адаттар коомчулуктагы душмандык жана башкалардын мал мүлктөрүнө көз артуу сыяктуу терс адаттардын өзөгү болуп саналат.

Курандын көптөгөн аяттарында зекет менен намаздын бирге келиши, пенденин жан дүйнөсүнүн тазалануусунда зекеттин абдан чоң мааниге ээ экендигин билдирет. Анткени, намаз пендени Аллах Таалага жакындоого жана жакшы адеп-ахлакка ээ болууга салым кошсо, зекет дагы пендени дүйнө корлукка жана байлыкка болгон кызыгуусуна чек коюп, башкаларга көмөк көрсөтүү жана жардамдашуу сезимин ойготот.

Исламдык көз карашта, зекети берилбеген мал мүлк таза эмес болуп каралат. Мал мүлк, зекет берилген учурда кана таза болуп эсептелет. Зекетин берген мусулман, зекет берүү менен байлыгын, мал мүлкүн жана өзүнүн жан дүйнөсүн тазалап кубанычка жетет.

Пенде, зекеттин урматына дүйнө корлукка жана байлыкка болгон кызыгуудан кутулган болот. Эгерде бул дүйнөгө болгон ач көздүк тизгинделбесе, анда колунда бар байлар байлыктарын шариятка туура келбеген жолдор менен көбөйтүүлөрү мүмкүн. Натыйжада кирешеден тапкан байлыгынан зекет берүүгө тийиштүү өлчөмүнөн кедейлерге жардам берүүдөн узак калат. Ал эми зекет, пендени бул көрүнүштөрдөн сактап турат.

Зекет берген адамдар, Аллах Тааланын буйругун аткаруу менен биргеликте кедей кембагал жана муктаж болгондордун көңүлүн алып, бул кылган аракеттери үчүн өздөрү дагы кубанычка батышат. Буга кошумча ирээтинде алар зекет берүү аркылуу кедей кембагал жана муктаж болгондордун дубасын алуудагы кубаныч, мусулман пенде үчүн абдан чоң жетишкендик жана бактылуулуктун көчөтү болуп саналат.

Айрыкча зекетин берген мусулманды сүйүндүрүүчү башка бир жагдай. Аллах Тааланын ага берген нематтарына шүгүрчүлүк кылуу кубанычы болуп саналат. Анткени, нематтарга шүгүрчүлүк кылуу, ар бир нематтын өзүнүн түрүнө жараша болот. Аллах Тааланын пенделерине немат катары берген байлыктарына шүгүр кылуу, аны кедей-

лерге жардам катары берүү аркылуу кана болот. Зекетин берген адам, бул нематтарга карата шүгүр кылуу кубанычы менен жашайт.

Зекет берүүнүн, кедейлерге болгон таасири абдан чоң. Анткени, байлардын колундагы байлыктарга көз артуу жана көрө албастыкка бөгөт болот.

10

Зекеттин Коомго Тийгизген Пайдалары

Тең бөлүшүү, коомдун тазалыгы жана саламаттыгы үчүн абдан маанилүү. Тең бөлүшүү түшүнүгү болбогон коомдо ач көздүк көп болот. Ал эми ач көздүк көп болгон коомдо көбүн эсе атандашуулар, көрө албастыктар жана бузукуулук башталат. Бул абал тынчсызданууларга жол ачат. Буларга карата амлекеттик денгээлде мыйзамдын чегиндеги көзөмөлдөр канчалык бекем сакталса дагы, алыскы аймактарда бул түр көрүнүштөр улана берет жана буга тоскоол болуу абдан кыйынга турат. Ошондуктан зекеттин коомдогу эң маанилүү вазыйпасы, ач көздүк жана көрө албастык түшүнүгүн жойуп, анын ордуна жоомарттыкты жана тең бөлүшүү түшүнүгүн орнотуп, коомдо пайда болуучу терс көрүнүштөргө бөгөт койуу болуп саналат.

Зекет түшүнүгү сиңген коомдо, жоомарттык түшүнүгүнүн абдан кенен таргалганы байкалат. Зекет, коомдо жардамдашуу түшүнүгүн уламдан улам кубаттап турат, байлыкка болгон ачкөздүк азаят, адамдардын бирибирине болгон ишеними орун алат жана алар бирин бири сыйлап, урматтоону үйрөнө башташат. Натыйжада коомдо тынчтык жана бейпилдик жаралат.

Ушундай жол менен жардамдашуунун жана көмөк көрсөтүүнүн, кубануу жана кайгы-капаны бөлүшүүдөгү оорду абдан чоң. Зекет, бай адамдардын кедейлерге карата көрсөткөн мээримдүүлүгүн жана кедейлердин байларга болгон сый урматын чыңдап турат.

11

Кубанычтарды Тең Бөлүшүү

“Көп түкүрсө көл болот, кеңешип кескен бармак оорубайт” демекчи башкалар менен бөлүшүү кубанычтарды арттырат жана көөдөндөгү кайгы-муңду жойот. Коомдогу буга окшогон көрүнүштөр, Исламдын жашоо түшүнүгүнө дал келүүчү көрүнүш. Адамдардын кубанычтарын жана кайгы-муңдарын тең бөлүшүүсү, мусулмандардын бири-бирине болгон адамдык вазыйпасы катары эсептелет. Мисалы; ооруп жаткан адамды зыярат кылуу, чакырылган жерге баруу, жаназага катышып, маркумдун жакындарына көңүл айтуу сыяктуу амалдар. Булардын кээ бирөөсү кубанычтар-

ды бөлүшүүнү камтыса, кээ бири кайгы-муңду жоюуну камтыйт. Пайгамбарыбыз, жогорудагы мисалдарда айтылгандарды жашоосунда аткарып башка мусулмандарга өрнөк болгон.

Майрамдар (Айт жана Жума Майрамдары)

Мусулмандардын жылына белгилөөчү Курман жана Рамазан майрамдары болуп эки диний майрамы бар. Ислам дини, Рамазан майрамынын шарапаты үчүн бай адамдардын садака берүүлөрүн жана курман майрамынын шарапаты үчүн дагы курмандык чалууларын важиб кылган. Бул дагы босло Ислам дининин майрамдардык жакшы маанайды башкалары менен бөлүшүүгө берген маанисин чагылдырып турат.

Майрамдар мусулмандар үчүн кубануу жана сүйүнүү күндөрү болуп саналат. Рамазанда орозо кармап, курман айтта курмандык чалып Аллах Тааланын буйругун орундаткан жана анын жолунда берешендик кылган пенделер, Аллах Тааланын буйруктарын аткаргандыктарынан жан дүйнөлөрүндө кубануу пайда болот.

Майрам күндөрүндө жакын аймакта жашаган мусулмандар, ата-эне, бир туугандарын зыярат кылышып бири-бирин куттуктап майрамдашышат. Ал эми алыскы аймактарда жашагандар болсо, телефон чалып же болбосо смс аркылуу бири-бирин куттукташат. Бул майрамда, таарынычтар жазылып, бири-бирине белек берүүлөр көбөйөт жана майрамды кубанычтуу өткөрүү уланат. Натыйжада коомчулуктагы мусулмандардын ортосунда бейпилдик жана сый урмат пайда болот.

Ыйык Кечелер (Түндөр)

Кадыр түн, Курандын Аллах Таладан келип баштаган айы болгондуктан, анын миң айдан артыгыраак экендиги баяндалып, бул түнгө өзгөчө маани берилген. Динибизде мындан тышкары пайгамбарыбыздын жарык дүйнөгө келген күнү жана Мираж кечесинин сыйкырдуу (мужиза) болгон түнү сыяктуу ыйык кечелер бар.

Өзгөчө мааниге ээ болгон бул кечелер, мусулмандардын ортосундагы биримдик менен бир туугандыкты бекемдеген жана Аллах Тааланын кечиримдүүлүгүнө себеп болуучу күндөр болгондуктан, мусулмандар үчүн абдан кубанычтуу жана сүйүнүүчү күндөр болуп эсептелет. Ошондуктан бул кечелер, мусулмандардын кубанычтарын тең бөлүшүүсүнө күбөө болуучу күндөр болот.

Бул кечелерде мусулмандар өздөрүнүн артта калган күндөрүн эскерип андагы кылган туура эмес иштерди кайталабоону эске алып, жакшы ой максаттар менен алдыга карай багыт алышат.

Бул кечелер аркылуу жаратканга, үй-бүлөөсүнө, балдарына, коомчулукка, баардык мусулман бир туугандарга карата өз милдетин жана вазыйпасын сезип, жалпыга өзүнүн берешендигин жана кең пейилдүүлүгүн тартуулай алган пенде, өзүнүн пенделик вазыйпасын бул кечелердин талабына татыктуу өткөргөн болуп эсептелет.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Ыйык кечелердин убагы жана анда кандай иш аракеттердин аткарылаары тууралу окуп үйрөнүп, билгениңерди жакындарыңар менен талкуулагыла.

Жума

Жума, мусулмандрын биримдиги жана бирибирине жакындашуусу үчүн абдан маанилүү күн болуп саналат. Бул күн куудум жумалык майрам катары эсепелет. Жума намазы жамаат менен окулгандыктан, бир аймакта жашаган мусулмандардын аптада бир ирээт бир жерге топтолуусуна себебп болот. Бул намаз, абдан маанилүү парздардын катарында эсептелгендиктен, ага маани бербестен аны окубай койуунун Ислам дининдеги жазаасы абдан оор. Мисалы; жума намазын окууга милдеттүү болгондор, аны эч себепсиз эле калтырып койуп соода сатык менен алек болуулары шариятта тыйуу салынган жана арам болуп эсептелген. Бул абал, жума наназынын абдан чоң мааниге ээ экендигин көрсөтүп турат.

“Кимдир бирөө жума күнү гүсүл алып, мүмкүн болушунча тазаланып, чачын жана сакалын жууп-тарап, жагымдуу жыт (миск) себинип алып мечитке барган учурда, ал жердеги сапта тургандардын ортосуна тыгылбай, Аллах Тааланын ага буйруганчалык намаз окугандан кийин тынч олтуруп кутбаны тыңшаса, ошол жумадан кийинки жумага чейинки күнөөлөрү күчирилет” (Бухарий, Жума 6, 19).

“Жума күнүндө бир убакыт бар. Кайсы бир мусулман намаз окуп жатканда ошол убакытка туура келип Аллах таалага дуба кылып бир нерсе сураса, Аллах Таала анын суранычын оорундатат” (Бухарий, Жума 37, Талак 24, Даават 61; Муслим, Мусаафириин 166, 167, Жума 13-15).

Кайсы бир аймактагы жашап жаткан мусулмандардын бири-биринен ажырабоолору, бири-бирлеринин ал-акыбалын сурап билип туруулары, бири-бирлеринин көйгөйлөрүнө чара көрүүлөрү жана кубанычтарын бири-бири менен тең бөлүшүүлөрү үчүн жума намазы абдан маанилүү мүмкүнчүлүк болуп эсептелет.

Жума күнү тууралуу пайгамбарыбыз, “Балагакта жеткен ар бир пенде жума күнү гүсүл алуулары зарыл” - деп айткан. ((Бухарий, Азан 161, Жума 2,3, 12; Муслим, Жума 5,7; Абу Давуд, Тахарат 127; Насаий, Жума 2,6,8, 11; Ибн Маажа, Икаамат 80) Бул хадис, коомчулуктун арасына чыга турган адамдардын, алардын тынчын алып ирээнжете турган абалдан узак болууларына ишарат кылынган. Ошондуктан коомчулуктагы адамдарга карата сый урматта болуу үчүн, тазалыктын негизги принциптерине көңүл бурууга тийиш.

Рамазан Айы

Рамазан айы, мусулмандардын ортосундагы жардамдашуулардын эң жогорку деңгээлде болоорун көрсөткөн ибадат мезгили болуп саналат. Ооз бекитүү жана ооз ачуу, тараба намазын окуу менен биргеликте бул айда болуп туруучу кээ бир коомдук иш чаралар, бул ыйык айдын Ислам ааламындагы ордун көрсөтүп турат.

Рамазан айы, мусулмандардын жашоосуна кубанычты жана бейкуттукту алып келет. Кылымдар бойу мусулмандардын жашоосунда, коомчулуктагы элдердин маданияттык салымы менен улам өнүгүп бара жаткан бул ай, ар жыл сайын мусулмандар тарабынан чыдамсыздык менен күтүлүүдө.

Бул айда мусулмандардын жардамдашуу жана көмөк көрсүтүү сезими жанданып, коомчулуктун төбөсүндө бул жагдай желпип турат. Зекет жана садака сыяктуу милдеттүү болгон ибадаттардын катарында сооп табуу иээртинде аткарылган амалдар дагы уламдан улам күч алып турат. Рамазан айынын кубанычына, баардыгы бирдей деңгээлде бөлөнүүлөрү үчүн адамдар жакшы амалдарды аткарууга аттанышып, бул сүйүнүчтүн жалпы журтчулукка тегиз жетүүсү максат кылынат. Бул абал, рамазан айында чексиз кубанычты өзү менен бирге алып келет.

Кубанычтарды Тең Бөлүшүүгө Тийиштүү Мисалдар

Кубанычтарды тең бөлүшүүнүн алкагында бир мусулмандын башка бир мусулман бир тууганынын чакыруусуна жооп кайтаруусу жана кандайдыр бир ийгиликтери үчүн аны куттуктоосу инсандык жана Исламдык вазыйпаларынын катарында эсептелет. Исламдын, бир мусулман пенденин айланасындагы кошуналары, тааныштары жана достору менен кубанычтарын тең бөлүшүүлөрүнө берген маанисин толук түшүнүү үчүн, шарият китептерибиздеги өкүмдөргө бир ирээт көз иремесек жетиштүү болоор. Мисалы; эгерде напиле орозосуна ниет кылган бир пендени, жакын досу меймандыкка чакырган учурда ал барбай койсо, конок ээсинин капа болуп каларын ойлосо, анда бул пенде чакырылган жакка баруу үчүн кармап жаткан орозосун ачат. Бирок андан кийин бул орозону каза кылып кармайт. Буга тийиштүү пайгамбарыбыздын, мусулмандын чакыруусуна жооп кайтаруу, мусулмандык вазыйпа деген маанидеги хадисин жогоруда айтып өткөн элек. Бул жана буга окшогон хадистерде, Исламдын кубанычтарды тең бөлүшүүгө берген маанисин көрсөк болот.

12

Кайгы-Капачылыктарды Тең Бөлүшүү

Адам баласы бул жашоодо ар дайым эле жакшы нерселер менен беттеше бербейт. Кээ бир учурларда мүшкүл жана кайгы-капалар менен дагы бетешүүгө аргасыз болот. Ошол маалдагы кайгы-капалар абдан эле оор болот. Мисалы; абдан жакын адамын жоготуусу, оор дартка чалдыгуусу жана мал мүлкүнөн ажырап калуусу сыяктуу жагдайлар. Бул абалда пенде, башкалардын жардамына жана анын көңүлүн алуучу адамдарга муктаж болот. Буга окшогон адамдардын айланасында ага көңүл буруучу жубайы, курбу-курдаштары, кошунасы жана башка тааныган адамдары бар болсо, анда бул кыйынчылыктар жеңилірээк өтүп кетет. Ошондуктан кайгы-муңдарды тең бөлүшүү, коомдук жашоодо абдан зор мааниге ээ. Ал эми Ислам бул жаатта абдан маанилүү жакындашуу түшүнүгүн түптөгөн. Адамдар кыйынчылыктар менен беттешкен учурда Исламдын ортого койгон бул түшүгүнүн жардамы менен жеңилдете алышат. Азыр болсо Исламдын темага тийиштүү кээ бир көз караштарынан мисал бере кетели.

Ооруп Жаткан Адамды Зыярат Кылуу

Айланабызда жашап жаткан адамдардын көйгөйлөрү менен алек болуу, муктаждар менен алсыздарга жардам берүү, чакырылган жерге баруу, жаназаларга барып диний вазыйпаларды аткаруу жана ооруп жаткан адамдары зыярат кылуу, пенденин абдан маанилүү милдети болуп саналат. Ислам дини, диний жана инсандык вазыйпаларды аткарууну, диндин буйругу катары эсептеген. Ооруп жаткан адамды зыярат кылуу инсандык вазыйпа болгондой эле диний вазыйпа болуп дагы саналат. Ошондуктан Ислам, бул вазыйпанын аткарылуусуна абдан чоң маани берген.

“Ооруп жаткан адамды зыярат кылгыла, ачка болгондордун карынын тойгузгула жана туткунду куткаргыла” (Бухарий, Жихад 1, Атима 1, Никах 71, Марза 4).

Пайгамбарыбыз ооруп жаткан адамды зыярат кылууга абдан маани берээр эле. Ал “Мусулмандын мусулманга карата беш акысы бар, алар; Саламга алик алуу, ооруп жаткан адамды зыярат кылуу, жаназага баруу, чакырылган жерге баруу жана чүчкүргөн адамга “Ярхамукаллох” (Аллах сага ырайым кылган болсун) деп дуба кылуу” деп айткан (Бухарий, Жанааиз 2; Муслим, Салам 4, Ибн Маажжа, Жанааиз) Бул хадис, мусулмандардын бири-бирине болгон инсандык вазыйпаларын эске салууда. Башка бир хадисте бул акылардын алтоо экендиги айтылган. Бул да болсо алардын бири-бирине болгон укуктарынын беш же алты менен чектелбестен андан дагы көп экендигин көрсөтүп турат.

Пайгамбарыбыз өз жакындарынан жана айланасындагы бирге жашаган адамдар ооруп калган маалда өзү зыяратына барып, аларга шыпаа тилеп дуба кылаар эле. Мунун көптөгөн мисалдары бар. Айша энебиздин риваят кылганына караганда, пайгамбарыбыз өз үй-бүлөөсүнөн бирөө ооруп калган маалда оң колу менен сылап; *“Баардык адамдардын жаратуучусу болгон Аллахым! Сенин шыпааңдан башка эчкимдин шыпаасы жок. Бул пенедеңе мындан ары эч оорубагыдай кылып шыпаа бер”* деп дуба кылаар эле.

Исламда эч бир өзгөчөлүгүнө карабастан ооруп жаткан адамды зыярат кылуу, жан-жаныбар, адам баласы деп бөлбөстөн ачкаларды тойгузуу, үйү жокту калкалоо жана душмандын колуна түшүп калган туткунду куткаруу, диндик вазыйпалардан болуп эсептелет. Пайгамбарыбыз коомдогу муктаж болгондорго мээримин төгүп башка мусулмандарга дагы өзүнүн кылганын аткарууларын насаат кылган.

Ооруп жаткан адамды зыярат кылган учурда көпкө созбоо, бул учурда анын маанайын түшүрүүчү сөз жана кыймыл аракеттерден алыс болуу жана чыгып жатканда “Аллах Таала ооруңа дабаа берип шыпаасын жүгүзсүн” деп кыска тилек кылуу, зыяраттын адаби болуп эсептелет.

Кыйналып Тургандарга Жардам Берүү

Кыйналып тургандарга жана муктаждарга жардам берүү, исламда баса белгиленген жана абдан маанилүү абалдардын бири болот. Бул абалдагы адамдардын ар бир кыйынчылыгынын өз деңгээлине жараша жардам көрсөтүү, абдан жакшы сапат болуу менен бирге адамдык милдет болуп саналат. Дегинкиси бирөөгө жардам берүү, сооп табуу максатында эмес, милдеттүү түрдө аткарылышы керек болгон адатка айла-

нышы керек. Жардамдан алыс калган жана эч кимдин көмөгү болбой, дабасы болбогон ооруга чалдыккан адамдарга кол узатып жардам берүү, мүмкүнчүлүгү болгон пенденин мойнунда “парз кифая” (милдеттүү) болуп эсептелет. Кайсы динде жана кандай ишенимде болбосун, коомчулуктагы мындай оор абалдагы жардамга муктаж болгондорго, мүмкүнчүлүгү болуп турса дагы жардам берилбесе, анда шарияттын алкагында баардык мусулмандар жоопко тартылат.

Кыйынчылыкта жана оор абалда болгондорго жардам көрсөтүү, Исламдагы бир туугандык жоопкерчилиги болуп саналат. Мусулмандардын эң эле маанилүү өзгөчөлүктөрүнүн бири, камкордук болуп саналат. Ал эми айланасындагы адамдардын көйгөйлөрү менен алек болбогондор, Исламдын максатын толук түшүнө албагандардын катарына кирет. Пайгамбарыбыз бул тууралуу ушундай дейт:

“Мусулман мусулмандын бир тууганы. Ага зулум кылбайт, аны жалгыз таштабайт. Кимдир бирөө мусулман бир тууганынын муктаждыгын камсыз кылса, Аллах ал адамга жардам берет. Кимдир бирөө бир мусулмандын кыйынчылыгын жойсо, Аллах дагы кыямат күнүндө ал адамдын кыйынчылактарынан бирөөнү жойот. Ал эми кимде ким диндеш бир тууганынын айыбын жапса, Аллах дагы кыяматта анын айыбын жашырат” (Тажриид Сарих: 7/360; Риязус Салихиин:1/284).

Ислам дини коомдук жашоого маани берүү менен өзгөчөлөнүп турат. Исламга жаккан чөйрөнү түптөөчү адамдар, жөн кана катардагы адамдар эмес, алар башкалардын абалын эң жакшы түшүнгөн адамдардан болуп эсептелишет (Бухаарий, Адеп: 27). Буга окшогон коомду түптөөчү адамдар бир тууган (Хужурат, 49/10).

Пайгамбарыбыз айткандай, Ислам коомчулугунда мусулмандардын бири-бирине болгон жакындыктарынын бекемдиги, пайдубалы бекем имарат сымал болот (Тажриид Сариин; 12/134).

Буга окшогон коомчулукта жашаган адамдын жардамсыз калуусу мүмкүн эмес. Мисалы; карызга баткан адамга карызынан күтүлүүсүнө убакыт берүүгө тийиштүү бир аятта: “Ал эми эгер ким кедейчиликтин кыйынчылыгында болсо, ал байыганга чейин күткүлө. Ал эми билсеңер: кайрымдуулук кылууңар – өзүңөр үчүн жакшыраак” деп айтылган (Бакара, 2/280).

Оор абалда болгон адамдарга материалдык жактан жардам берүү менен бирге жөлөк-таяк болуп, көмөк көрсөтүү зарыл. Анткени жардамдашуулар, Ислам укугунда садака ирээтинде айтылган. Пайгамбарыбыз жардамдардын сообу тууралуу: “Карап көз болуучу жакындары жокторго чуркап (жардам бергендер), Аллах Тааланын жолунда жихаддын сообуна ээ болушат” - деп айткан (Нававий, Риязус Салихин; 1/310).

“Силер өзүңөр жакшы көргөн нерсени (Аллах жолунда) сарптамайынча жакшылыкка жете албайсыңар. Силер эмнеден кайрымдуулук кылган болсоңор, чындыгында аны Аллах Билүүчү!” (Аали Имран, 3/92).

Исламда маанилүү деп эсептелген жана Аллахка абдан жаккан жакшы амалдардын бири “карз хасан” болуп эсептелет. Маани жагынан “кыйынчылыкта калгандарга карыз берүү” дегенди билдирет.

Жаназага Катышуу жана Көңүл Айтуу

“Силер кутулуу үчүн качып жаткан өлүм силерге жолугат. Андан соң силер жашыруунарды да жана ачыктарды да Билүүчүгө кайра кайтарыласыңар, ошондо Ал кылыгыңарды өзүңөргө кабарлайт” (Жума, 62/28).

Динибиз, көз жумган адамдын чөйрөсүндөгүлөргө, ал ооруп жаткан убагынан баштап өлгөн учурга чейин кээ бир жоопкерчиликтерди жүктөгөн. Бул жоопкерчиликтер: өлгөн адамды жууп кепиндөө, жаназа намазын окутуу, жерге берүү жана жерге берүүдөгү айрым милдеттердин аткарылуу болуп саналат жана бул милдеттер мусулмандардын мойнундагы “парз кифая” болуп эсептелет. Бул жоопкерчиликтерди ошол жердеги мусулмандар аткарган учурда, башка мусулмандардын мойнунан түшөт. Бирок, ул милдеттерди эч кимиси аткарбай койсо, анда баардыгы жоопко тартылат. Өлгөн адамды кабырга чейин жеткирип баруу, Ислам дининде абдан маанилүү адамдык милдет болуп саналат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Көз жумган адам, ооруп жаткан убагынан баштап жерге берилгенге чейин аткарылуучу милдеттер кайсылар? Изилдеп үйрөнгүлө!

Өлгөн адамдын жакындарына барып көңүл айтып, аларды сабырдуулукка чакыруу жана Аллах Таалага өлгөн адамдын, күнөөлөрүн кечирүүсү үчүн дуба кылуу –мустахап болот. Пайгамбарыбыз; “Башына мүшкүл иш түшкөн адам үчүн көңүл айткан адамга, башына мүшкүл иш түшкөн адамга берилчү соопчолук сооп жазылат” деп айткан (Ибн Мааж, Жанааиз, 56; Тирмизий, Жанааиз, 71).

Жакыны көз жумган адамдарга, урук-тууганынын жана кошуналарынын тамак берүүсү мустахап болот. Пайгамбарыбыз, Жафар шейит болгондо: “Жафардын үй-бүлөөсүнө тамак даярдагыла. Анткени, алардын башына мүшкүл иш түштү” деп айткан (Абу Давуд, Жанааиз, 30).Бирок, өлүк ээлеринин башкаларга түтүн чыгарып тамак берүүлөрү, макүрөө болот, анткени “өлүк узатуу” майрам эмес.

Булардын баары, жакын адамдарын жоготкон үй-бүлөөнүн оор абалда болгондуктарына байланыштуу аларга көңүл айтуу ирээтиндеги кызматтар болуп саналат. Ал эми Ислам босло бул инсандык вазыйпалардын баарын, ар бир мусулмандын мойнундагы диний жоопкерчилик катары эсептейт.

Талкуу Жүргүзөлү

“Өлгөн адамды кабырга чейин үч нерсе ээрчип барат. Бала бакырасы, мал-мүлкү жана кылган амалдары. Булардын экөөсү кайра кайтып келет, бирөөсү (өзү менен чогу) калат. Бала бакырасы, мал-мүлкү кайтып келет, кылган амалдары (өзү менен бирге) калат” (Муслим, Зухд 1).

“Кайсы бир пенде кыйынчылыкка дуушар болгондо; “Биз Аллахдан келдик кайра Аллахка кайтабыз. Аллаххым! Башыма түшкөн кыйынчылыктардын сообун бере көр жана мага андан жакшыраагын тартуула” деп дуба кылган болсо, Аллах Таала анын башына түшкөн бул кыйынчылактардан улам ага сыйлыгын берет жана жоготкон нерсесинен дагы жакшыраагын тартуулайт”” (Муслим, Жанааиз 4).

Талкуу Жүргүзөлү

Жогорудагы хадистерди кайгы-капачылыктарды тең бөлүшүүнүн негизинде ачыктап, өз пикириңерди жаныңардагылар менен бөлүшкүлө!

Кабырларды Зыярат Кылуу жана Өтмүштү Эске Салуу

Мазар” деген сөздүн “зыярат кылынуучу жай” деген мааниси бар. Шариятта кабырларды зыярат кылуу, Ислам көрсөткөн тартипте гана аткарылышы керек. Зыярат кылуу учурунда кабырларды тебелеп тепсөөгө, үстүнө жана ар тарабына заара кылып, заң чыгарууга, үстүнө оторууга, жөлөнүүгө жана уктоого болбойт. Булардын баардыгы, кабырларда жаткан маркумдарга сый-урматсыздык болгондуктан макүрөө болуп эсептелет.

Кабыр зыяратынын төмөнкүдөй пайдалары бар: пенде өзүнүн өлөрүн жана акыретин унутпай эстеп жүрөт, жашоо кызыкчылыктарына азгырылып башка адамдардын акысын жегенден алыс болот, көзү өтүп кеткен жакшы адамдардын жакшылыктарын эстейт жана жакшы жака умтулат, жаман адамдар кылган туура эмес иштерди эске алып, булардан оолак болот. Ислам дининде кабырларды зыярат кылуу мустахап болуп эсептелет. Анткени, кабырларды зыярат кылуу пендеге акыретти эстетет.

Зыярат кылуу учурунда кабырларды тебелеп тепсебестен жана үстүнө отурбастан ал жердеги жаткан мусулман маркумдарга жана жашоодогу тирүү мусулман пенделерге дуба кылуу сунушталган. Кабырдагы зыярат кылынган маркумдар, тирүү мусулман пенделердин бул кылган зыяраттарына жана алар үчүн кылган дубаларына абдан кубанат.

Кайгы-Муңдарды Тең Бөлүшүүгө Тийиштүү Кээ Бир Мисалдар

Адам баласы жашоосунда ар кандай кыйынчылыктарга туш келүүсү мүмкүн. Мисалы; кырсыкка учурап майып болуусу же болбосо жакындарынан бири бул абалга туш болуусу, жашоосунда байлыгынан айрылып калуусу жана жада калса бул мал-мүлкүнүн баардыгын жоготуп койуусу ыктымал. Баардык мисалдар, пенденин бул жашоодогу сыноо ирээтинде башына түшсө, беттешүүгө аргасыз болгон оор абалдар болуп саналат.

“Биз силерди коркунуч жана ачкачылык сыяктуу нерсе менен, ошондой эле мал-мүлкүңөрдү, жаныңарды, түшүмүңөрдү кемитүү аркылуу сынайбыз. Сабыр кылгандарга сүйүнчүлө! Аларга кайгы-балээ келгенде алар: “Чындыгында биз Аллахга таандыкпыз жана Ага кайтуучубуз” - деп айтышат. Аларга Эгесинен ырайым, ыраазылык (бар) жана алар туура жолдогулар” (Бакара, 2/155-157).

Адам баласынын дуушар болгон бул жагдайлары кээ бир учурларда абдан оор болот. Мына бул учурда бул абалдагы пенде, жакындарынын жана досторунун жардамына абдан муктаж болот. Бул маалда кайгы-муңдардын тең бөлүшүүсү, башына мүшкүл келген пенденин үстүндөгү кыйынчылыктарды жеңилдетет. Натыйжада бул пенде өзүнүн жалгыз эмес экендигин сезет жана аз да болсо көңүлү жай алып бул оор абалга сабыр кылат.

111

Мусулман пенденин сезгичтиги, айланасындагы адамдардын мүшкүлдөрүнө жана көйгөйлөрүнө кулак салбоого шайкеш келбей турган сапаттардан бири болуп саналат. Адам баласы кандай ишенимде жана кандай түшүнүктө болсо болсун, айлана-быздагы мүшкүлдөрү болгон адамдардын кубанычтарын жана кайгы-капаларын тең бөлүшүү, исалмдык жана инсандык милдет болуп саналат.

13

Жалпы Ислам маданиятындагы Тең Бөлүшүү жана Жардамдашуу Түшүнүгү.

Куран менен сүннөттүн, жардамдашууга жана көмөк көрсөтүүгө үгүттөөсү менен бир катар Исламдын алгачкы доорундагы сахабалардын бул иштерди өтө жогорку деңгээлде аткаргандыктары, мусулмандарды бири-бирлерине жардамдашууга үндөгөн эң маанилүү мисалдардан болуп саналат. Кошунасы ачка болуп турса, карыны ток жаткан пенденин толук мусулман болуп эсептелебегендиги коомчулукта кеңири таркалган түшүнүк.

Исламдын алгачкы доорундагы сахабалар, жардамдашуу сыяктуу жакшы сапаттарды эң жогорку деңгээлде иш жүзүндө аткарып келишкен. Булардын арасында эң маанилүүсү, Меккеден Мадинага көчүп барган мусулмандар менен Мадиналык мусулмандардын ортосундагы бир туугандык көмөктөшүү жана колдоолорду айтсак болот. Алар, Меккеден Мадинага барган учурда Мадиналиктер колдорундагы болгон байлыктарын Меккеликтерге жардам катары беришкен.

“Пенде, өзү үчүн каалаган нерсени башкалары үчүн каалабаса, толук ыйман кылган болуп эсептелбейт” (Бухарий, Иман 6).

Мына бул мисалдарда жана хадистерде айтылгандай эле мусулмандар алгачкы доордон баштап эле жардамдашуу жана бирин-бири колдоону көнүмүш адатка айланып келишкен. Бул жагдай, Ислам ааламында кылымдан кылымга уланып туруучу кайрымдуулук фонддордун жана уйумдардын курулуусуна себеп болгон.

Жакшылык кылууда жарышуу, Аллах Тааланын жолунда сарптоо, коомдогу эч кимиси жок муктаждарга, кедейлерге жана бей-бечараларга жардам берүү, Аллах Тааланын Куранда баса белгилеп, абдан маани берген амалдардан болуп саналат. Көптөгөн аяттар менен хадистерде, буга окшогон амалдардын пайдалуу жана сиңимдүү болоорун айтылган. Куранда: “Силер өзүңөр жакшы көргөн нерсени (Аллах жолунда) сарптамайынча жакшылыкка жете албайсыңар. Силер эмнеден кайрымдуулук кылган болсоңор, чындыгында аны Аллах Билүүчү!” деп айтылган. (Ал Имраан, 3/92). Башка аяттарда болсо: “Жакшылыкта жарышкыла” деп айтылат. (Бакара, 2/148; Маида, 5/48; Муминуун, 23/61).

“Ал эми дагы бирөөлөрү Аллахнын буйругуна ылайык жакшылыктарда алга озуучулардан болушат. Мына ушул, улуу ырайым.” (Фатир, 35/32). Бул айтылган аятта, Аллах

Таала жакшылык кылууда жарышкан мусумандардын акыбеттеринин ийгиликтүү жана берекелүү болоорун кабар берүүдө.

Пайгамбарыбыз Мадинада жети башка бөлүктөн турган мал-мүлкүн фонддоштургандай эле сахабалардын эң алдыңкылары дагы бул нерсени аткарган. Бул көрүнүш мусулмандардын арасында; “Адамдардын эң жакшысы, башкаларга пайдалуу болгондору. Байлыктын эң жакшысы, Аллахтын жолунда сарпталганы. Аллахтын жолунда сарпталгандын эң жакшысы, адамдардын эң көп муктаж болгон нерселери” деген сөздөн пайда болгон түшүнүктү жайылткан.

“Садака жаария”, эч үзгүлтүксүз сообу уланып туруучу амал деген мааниге келет. Пайгамбарыбыз буга байланыштуу: “Адам баласы өлгөндөн кийин. Үч түрдүү адамдардыкынан башкаларынын амал барактары жабылат. Булар; Садака жария кылуучулар, коомчулукка пайдалуу илим калтыргандар (элге пайдасы тйген амалдар; туура жолго үгүттөөчү китептерди жазуу, көпүрө салуу сыяктуу.) жана өзү дүйнөдө кайтпастан аркасынын дуба кылып, эскерип туруучу (Ислам жолундагы) перзент” (*Муслим, Васийя, 14; Абу Давуд, Васая, 14; Тирмизий, Ахкам, 36*).

Хадистеги “Садака жаария” деген сөз, фонддорду дагы камтыйт. Ошондуктан бул сөз; жол, көпүрө, кудук, мечит, кароосыздар үчүн жашоочу жай, бейтапкана жана мектеп сыяктуу жалпы кайрымдуулуктардын камтыйт. Адамдар буга окшогон жерлерден пайдаланып, кубанычка баткан сайын, буларды аткаргандар, аткарылуусуна себеп болгондор жана багыт берип колдоо көрсөткөндөр, тирүү учурларунда жана өлгөндөн кийин дагы алар үчүн бул кайрымдуулуктарынын сообу уланып турат.

Өтмүштө курулган фонддор, ааламдын жети бурчуна жетип турган. Түрмушка чыгуучу кедей кыз-келиндердин оокаттарын даярдоодогу жардамынан тартып, жүк ташуучу жаныбарларды кароо, жолдогу кербендердин эс алуучу жерлерин камсыздоо жана көчмөн куштардын калкалануучу уяларына чейин жашоодогу баардык коомдук кызматтарды аткарууда, фонддордун орду абдан чоң болгон.

Ислам тарыхында “Ахиилик” (Бир туугандык) жана “Футувват” (Жигиттик) деген кайрымдуулук уйумдары курулган. Ахиилик, өзүнөн мурда курулган футувват уйумунун изи жана ыкмалары менен жылып олтуруп исламдагы бир туугандык түшүнүгүн бекемдеп, өнөр адамдары жана соодагерлердин арасында шарапаты жогорулаган. Натыйжада коомчулукта чынчыл соодагерлер жана ишенимдүү өнөр адамдары көбөйө баштаган.

“Ахиилик” уймуна мүчө болуучу адам, оболу анын негиздерин, адеп-ахлактык жана соода этикасын чын көңүлдөн жактырып диний мыйзамдарга баш ийүүсү зарыл болгон. Буга мүчө болуучу адамдарда бар болуусу зарыл болгон айрым өзгөчөлүктөр; Чынчылдык, убадага бек болуу, ишенимдүүлүк, жоомарттык, кичипейилдүүлүк, жанындагылардын жакшылыгын тилеп иштөө жана аларды туура жолго багыттоо, кечиримдүү жана ар адйым тообо кылып туруу. Ал эми ичкилик ичүү, жалган айтуу, зынаа кылуу, ушак айтуу, аманатка кыянат кылуу жана арам ой

менен башкаларга тузак куруу сыяктуу терс көрүнүштөр, уйумдан четтеп калууга себеп болгон көрүнүштөр болуп саналган.

“Ахиилик” уюмунун эң негизги принциптеринен бири, кесипке маани берүү болгон. Шаарларда, айылдарда жана өлкөнүн ар тарабында өз төртиби менен ишин жана кызматын жүргүзүп турган бул уйум, Бул аймактардын Монголдор тарабынан курчоого алынган учурда, бул жерде жашаган мусулмандардын биримдиктерин жана бир туугандык алакасын ар дайым туруктуу сактап калууларына бул уюмдун оорду абдан чоң болгон.

Бөлүмдө Жыйынтыктоо

Адам баласынын жаратылышы менен чогу келе жаткан жардамдашуу жана көмөк көрсөтүү сезими бар. Зекет бул сезимди ачыкка чыгарып ач көздүк жана сараңдыкка бөгөт болуучу ибадат болуп саналат.

Аллах Таала берген неметтарын муктаждарга жана кедейлер менен тең бөлүшүү, мусулманддардын эң маанилүү сыпаттарынын бири болуп саналат. Аллах Таала Курандын көптөгөн жеринде баса белгилеген өзгөчөлүктөрдүн бири, анын берген неметтарын башкалар менен тең бөлүшүү. Садака, исламдагы жардамдашуунун иш жүзүндө аткарылган бир көрүнүшү катары каралат. Жалпы мааниде, аткарылган баардык жакшы амалдарды камтыйт. Ошондуктан Куранда зекет дагы садака ирээтинде айтылган.

Зекет берүүгө милдеттүү болуунун шарты, пенденин шарияттын өлчөгөн мал-мүлккө ээ болуусу болот. Карыздары жана жашоодогу зарыл муктажыктарынын сырткаркы мал-мүлккө ээ болгон адам, шарияттык нормада бай болуп эсептелет жана колундагы бул мал-мүлктүн тегерегинен туура бир жыл өткөндөн кийин бул адамдын зекет берүүсү парз болот.

Ал эми бул шарттар оорундалбаган адамдын зекет берүүсү парз болбойт. “Хавааиж аслийя” негизги муктаждыктар, деген маанини билдирет. “Хавааиж Аслия” зекет, питири садакасы жана курмандык чалуунун милдеттүүлүгү такталып жаткан учурда, булардан тышкары колдогу эң аз мал-мүлк болуп эсептелген муктаждыктар болуп саналат. Булар; Турак жай, ат, эшек, бир үй-бүлөөдөгү мүчөлөрдүн бир жылдык азыгы, зарыл болгон буюмдар, жеке өзүнө таандык китептер, кесибине байланыштуу жана күнүмдүк турмушта колдонулуучу буюмдар.

Зекет берүүгө милдеттүү болгондор; акыл эси ордунда, балагатка жеткен жана шарияттык нормада бай болуп эсептелгендер адамдар. Зекет алууга ылайык болгон адамдар: кедейлер, жакырлар, карызы барлар, сапарда жүргөндөр, Аллах Тааланын жолунда жихат жана даават кылгандар, жүрөктөрү исламга багындырылууга тийиштүү адамдар, зекет топтоочу кызматкерлер, азаттыкка чыгарылуучу кулдар.

Байлыкка зекеттин түшүүсү үчүн, жашоодогу зарыл болгон негизги муктаждыктардан тышкары шарияттын алкагындагы өлчөмгө туура келип тегерегинен туура бир жыл өтүүсү жана бул байлыктын практикалык түрдө көбөйүп туруусу зарыл. Мисалы; соодадан, мал-жандыктан жана айдоолордон түшкөн киреше бул түргө кирет. Ал эми алтын менен күмүш, теориялык жактан көбөйүп туруучу байлыктардан болуп саналат. Зекет, адам баласынын байлыкка болгон кызыгуусун азайтып ага тең салмактуулукту сактоосуна жардам берет.

Ислам, коомдогу жардамдашууга жана көмөк карсөтүүгө абдан маани берет. Адам баласынын кубанычтарын жана кайгы-капачылыктарын тең бөлүшүүсү, Исламдын талабы. Бул негизде чакырылган жерге баруу, оорукчандарды зыярат кылуу жана жаназаларга барып көңүл айтуу буга бирден бир мисал болот. Булардын кээ бирлери кубанычтарды тең-бөлүшүүгө тийиштүү болсо ал эми кээ бирлери кайгы-капачылыктарды тең-бөлүшүүгө тийиштүү. Пайгамбарыбыз булардын баарын баардык мусулмандарга иш жүзүндө көрсөткөн өрнөк инсан болгон.

Адам баласы бул жашоодо ар дайым эле жакшы нерселер менен беттеше бербейт. Кээ бир учурларда башына мүшкүл жана кайгы-капалар менен дагы бетешүүгө аргасыз болот. Мисалы; абдан жакын адамын жоготуусу, оор дартка чалдыгуусу жана мал мүлкүнөн ажырап калуусу сыяктуу жагдайлар. Буга окшогон адамдардын айланасында ага көңүл буруучу жубайы, күрбү-курдаштары, кошунасы жана башка тааныган адамдары бар болсо, анда бул кыйынчылыктар жеңилерээк өтүп кетет. Ошондуктан кайгы-муңдарды тең бөлүшүү, коомдук жашоодо абдан зор мааниге ээ. Ал эми Ислам бул жаатта, абдан маанилүү жакындашуу түшүнүгүн түптөгөн. Адамдар кыйынчылыктар менен беттешкен учурда исламдын ортого койгон бул түшүнүгүн жардамы менен жеңилдей алышат.

Бөлүмдү Анализдөө

1. Тең-бөлүшүүдө зекеттин кандай вазыйпасы бар?
2. Садака кандай түшүнүктөрдү камтыйт?
3. Өлчөм деген эмне? Зекет менен питир садакасынын өлчөмдөрүнүн ортосундагы айырмачылыктар эмнелер?
4. “Хавааиж аслия” Негизги муктаждыктар кайсылар?
5. Кимдерге зекет берилет?
6. Кайсы байлыктардан зекет берилет?
7. Зекеттин жеке адамга тийгизген пайдалары кайсылар?
8. Зекеттин коомчулукка тийгизген пайдалары кайсылар?
9. Тең-бөлүшүүнүн негизинде “Ахиилик” менен фонддор кандай вазыйпаларды аткарышкан?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1. Төмөндөгүлөрдүн кайсынысы “битир садагасы” берүүгө милдеттүү?

- А) Рамазан майрамында таңгамаал шарияттын алкагында бай болуп эсептелген мусулмандар, өздөрү жана үй-бүлөөсү үчүн беришет.
- Б) Шарияттын алкагында бай болуп эсептелген жана эсептелбеген баардык мусулмандар.
- В) Рамазан айында белгилүү себептерден улам орозо кармай албай калгандар, ар бир күнү үчүн садака беришет.
- Г) Рамазанда, орозо кармап баштап кайра билип туруп бузгандар.

2. Жашап жаткан үйүнөн тышкары дагы бир үйү болгондор зекет берүүдө эмне кылышат?

- А) Жашап жаткан үйүнүн наркына жараша зекет берет.
- Б) Башка кирешеси бар болсо, андан түшкөн кирешени үйдүн акчасына кошкондо жетиштүү өлчөм чыкса, ошондот берет.
- В) Бул үйүн ижарага берген болсо андан түшкөн кирешенин наркынан берет, болбосо бербейт.
- Г) Бул үйүн дача катары колдонуп жаткан болсо, анда зекет бербейт.

3. Зекет берүүгө ылайык өлчөмдөн көбүрөөк акчасы болгон адам эмне кылат?

- А) Бул ашкан акчасын кемитип койуп, калганынан зекет катары берет.
- Б) Зекеттин өлчөмүнөн төмөн болгон сумманы кошуп зекет берет.
- В) Булакча, зекеттин өлчөмүнөн өткөндөн кийин негизги муктаждыктарына кошуп зекет берет.
- Г) Акчада, өлчөмгө каралбайт. Ал аз болсо же көп болсо дагы зекет берет.

4. Төмөндөгүлөрдөн кайсынысы зекетке тийиштүү терминдерден эмес?

- А) Өлчөм.
- Б) Вакфа (Арафат тоосунда туруу).
- В) “Хавааиж Аслия” Негизги муктаждыктар.
- Г) Садака.

5. Төмөндөгүлөрдөн кайсынысы майрам кечелеринен эмес?

- А) Рагааиб.
- Б) Кадыр.
- В) Ашура.
- Г) Бараат.

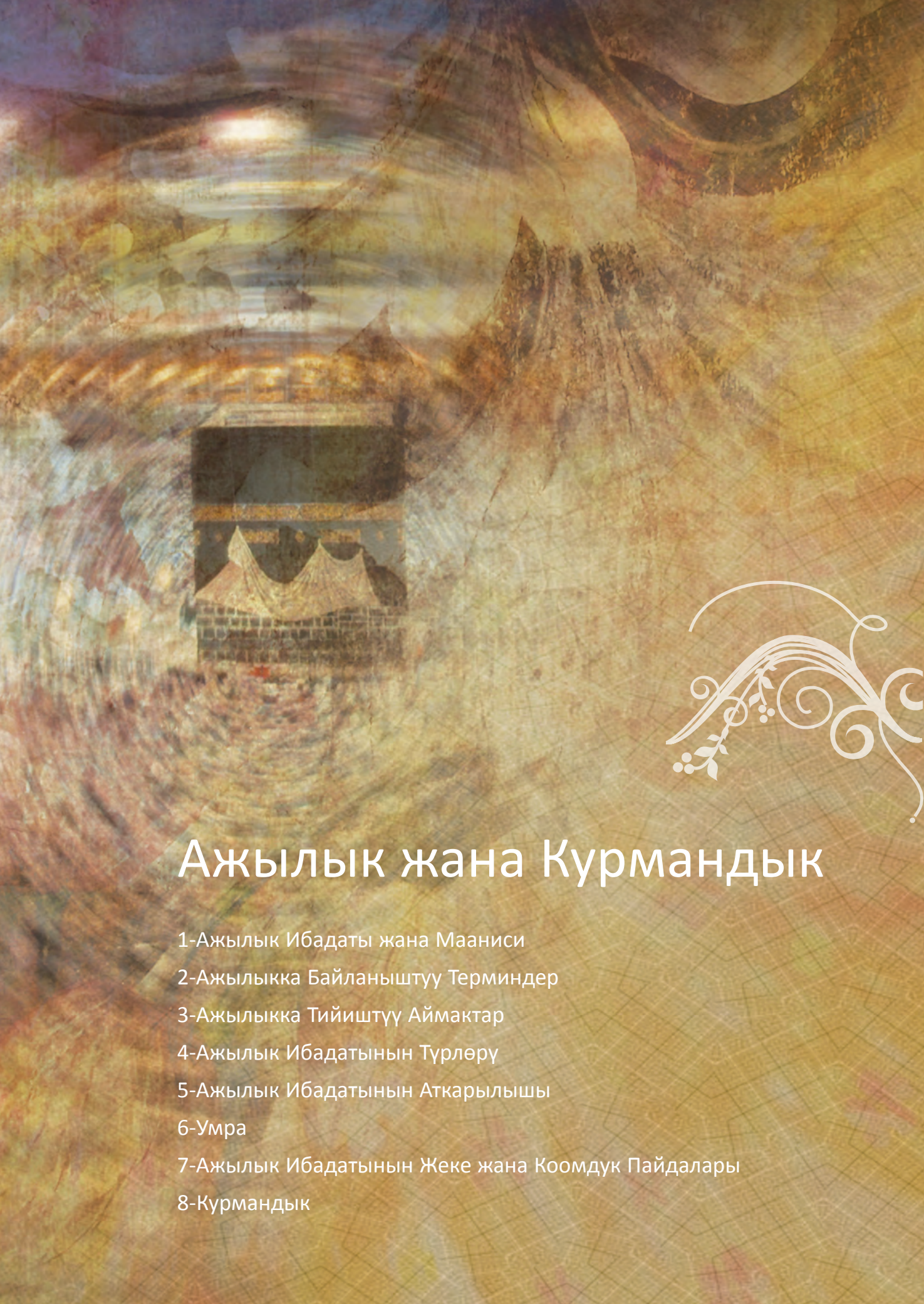
ибалат
ибадат

VI

БӨЛҮМ

Ажылык жана Курмандык

- 1-Ажылык Ибадаты жана Мааниси
- 2-Ажылыкка Байланыштуу Терминдер
- 3-Ажылыкка Тийиштүү Аймактар
- 4-Ажылык Ибадатынын Түрлөрү
- 5-Ажылык Ибадатынын Аткарылышы
- 6-Умра
- 7-Ажылык Ибадатынын Жеке жана Коомдук Пайдалары
- 8-Курмандык

БУЛ БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

- Ажылык, Умра жана Курмандык темалары түшүндүрүлөт.
- Ажылыкты жакшы түшүнүү үчүн ажылык ибадатынын аткарыла турган жерлери тууралуу маалымат берүү зарыл. Андан кийин ажылыкка киребиз.
- Ажылыктын маанилүүлүгү, аткарылышы жана ага байланыштуу терминдер тууралку түшүндүрмө кылгандан кийин бул ибадатка байланыштуу символикалык кыймылдар тууралуу баяндалат.
- Умраны кыскача түшүндүргөндөн кийин ажылык экөөнүн ортосундагы айырмачылыктар түшүндүрүлөт.
- Ажылык менен умранын исламдагы бир туугандыкка берген мааниси жана мусулмандарга тийгизген пайдалары тууралук сөз кылынат.
- Теманын аягында курмандык ибадатынын маани маңызы, шарттары жана тең бөлүшүүнүн негизинде мусулмандарга жеке адамга жана коомго болгон пайдлары түшүндүрүлөт.

120

ПЛАН

Бул сабак окулуп бүткөндөн кийин:

1. Ажылык менен умарнын аткарылуучу жерлери тууралуу маалымат алынат.
2. Ихрам, Таваф, Ваква жана Сай сыяктуу ажылыкка тийиштүү терминдердин кандай мааниге келээрин үйрөнүлөт.
3. Ажылык жана Умранын аткарылышы тууралуу мисалдары менен түшүндүрүлөт.
4. Ажылык жана Умраны аткаруудагы кыймыл аракеттерин символикалык маанилери түшүндүрүлөт.
5. Ажылык жана умранын жеке жана коомдук пайдалары тууралуу маалымат алынат.
6. Курмандыктын маани маңызы, максаттары жана жардамдашып көмөк көрсөтүү түшүнүгү тууралуу пикир алынат.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Мүмкүн болушунча Түркия дин иштери башкармалыгы тарабынан даярдалган “Ажылык кусалыгы” жана “Умра” аттуу видео CD ни көргүлө.
2. Жакындарыңыз же болбосо туугандарыңардан Ажылык жана умра ибадаттарын орундаткандар болсо, ошолордон булар тууралуу маалымат алгыла.
3. Түркия дин иштери башкармалыгы тарабынан даярдалган “Ажылык илмихали, Умра таалими, Ажылыкты түшүнүү жана Хижааз альбому” аттуу китептерди окугула.

1

Ажылык Ибадаты жана Мааниси

Арап тилинде ажылыктын мааниси; “Багыт алуу жана жакындоо” дегенди билдирет. Ал эми терминдик мааниси; Мекке шаарында орун алган Каабаны жана анын айлана-сындагы кээбир жерлерди белгилүү бир убакытта, өз тартибине ылайык зыярат кылуу жана бул учурда ажылыкка тийиштүү аткарылуусу зарыл болгон кээ бир милдеттерди орундатуу болуп эсептелет. Ажылык Исламдан негизги беш шартынын бири болуп саналат. Ажылык ибадатын аткарган пенде “Ажы” болуп эсептелет.

“Мүмкүнчүлүгү жеткендерге Алла (ыраазылыгы) үчүн Каабага ажылык кылуу милдети жүктөлдү”. (Ал Имраан, 3/97).

Ажылыктын парз болушу Куран менен Хадистерде айтылган. Бул тууралуу баардык мусулмандар бир пикирде. Куранда; “Мүмкүнчүлүгү жеткендерге Алла (ыраазылыгы) үчүн Каабага ажылык кылуу милдети жүктөлдү”. деп айтылган (Ал Имраан, 3/97). Пайгамбарыбыз; “Ислам беш түркүктүн негизинде курулган. Алар; Бир Алладан башка Кудай жок жана Мухаммад анын элчиси деп күбөлүк берүү (Ла илаха илла-аллах Мухаммадун расулуаллах) Намаз окуу, зекет берүү, ажыга баруу, орозо кармоо” (кимдин мүмкүнчүлүгү болсо). (Бухарий, Иман 1; Муслим, Иман 19-22.)

Ажылык, символикалык ибадат болуп саналат. Материалдык, физикалык, социалдык жана саясий багыттарды камтыган ибадат.

Ажылык, ыймандын негиздерин бекемдөө жана мусулмандарга такыбалкты, сабырдуулукту, сый-урматты, диндеш бир туугандыкты, жоомарттыкты, жакшы адеп-ахлакты жана татыктуу жашоону үйрөтөт. Ажылык, баардык бул өзгөчөлүктөрү менен руханий тазалыкка багыттайт.

Ажылык ибадаты, ар жылы тилдери, өңдөрү, өлкөлөрү жана маданияттары ар башка, бирок, максаттары бир болгон жер жүзүнүн ар тарабынан келен көптөгөн мусулмандардын бир жерге чогулушуп, бири-бирлери менен таанышууларын жана көмөк көрсөтүүлөрүн бекемдеген ибадат болуп саналат. Ажылык учурунда, күнүмдүк турмушта кийүүчү кийимдерин чечип ихрамга кирип, алардын ордуна “ихрам” кийиген мусулмандар байлык, мансап жана атак-даңк менен текеберленүүнү унутуп, мусулмандардын арасындагы теңдүүлүктү, өлүмдү жана өлүмдөн кийин кайра тирилүүнү элестетип акыйкатты үйрөнүүгө аракет кылышат.

Ихрамга кирген мусулмандар үчүн аткарууга тыйуу салынган нерселер; адам баласы жана жан жаныбарларга зыян келтирбестен аларга мээримдүү болуп жумшак мамиледе болууну жана кыйынчылыктарга сабыр кылууну үйрөтөт. Мына ошентип ажылык ибадатын орундаткандар, Алла Таалага кулдук вазыйпасын аткарып айлана-сындагыларга пайдалуу иш кыла албаса дагы эч болбосо аларга зыян келтирүүдөн ыраак болууну үйрөнүшөт.

“(Ошондуктан) азык камдагыла! Чындыгында, азыктын жакшысы, такыбалык” (Бакара, 2/197).

2

Ажылыкка Байланыштуу Терминдер

Микат

Ажылыкка ар башка тараптан жана өлкөлөрдөн келгендердин кире турган белгилүү жерлер “Микат” болуп аталат. Пайгамбарыбыздын белгилеп көрсөтүп кеткен беш башка Микат аймак бар.

Ихрам

Ажылыктын шарттарынын бири катары эсептелген “Ихрам”, ажылык же болбосо умра үчүн ниет кылган адамдын, башка учурларда аткаруусу мубах болгон амалдар, белгилүү бир убакыттын аралыгында бул мубах амалдардын аткарууга тыйуу салуусу “Ихрамга кирүү” деп аталат. Ихрамга кирген эркек мусулмандар, эки башка кездемени оронуп кана жүрүшөт.

Изилденип-Үйрөнгүлө

- Микаттардын жерлери тууралуу тийиштүү фикх китептеринен окугула.
- Ихрамга кирүүдөн мурда ажылардын аткаруусу зарыл болгон тазалыктардын кайсылар экендигин окуп үйрөнгүлө.

“Кимде ким Алла Таала үчүн ажылык кылып жаткан учурда жаман сөздөрдөн жана Алла Таалага (буйруктарына) каршы иш кылуудан сактанса, энесинин аны дүйнөгө алып келген күндөй (күнөөлөрдөн тазаланган абалда) кайтат” (Бухарий, Хаж, 4).

Таваф

“Таваф”, Хажарул Асваттын буручунан же болбосо буручуна туура келген жактан баштап таваф ниетинде Каабанын айланасынан жети жолу тегеренүү болуп саналат. Бул ар бир тегеренүүгө “Шавт” деп айтылат. Мындайча айтканда, жети шавт вир таваф болот.

Саъй

Арапчада “Саъй” деген сөздүн мааниси; чуркоо жана бат-баттан жүрүү дегенди билдирет. Ажылык менен Умрада Каабанын чыгыш тарабында орун алган “Сафа” дөбөсүнөн баштап “Марва” төбөсүнө төрт ирээт, ал эми “Марва”дан “Сафа” га үч ирээт, жалпысынан жети ирээт барып келүүгө, “Саъй” деп айтылат. Бул аткарылуучу “Саъй” амалы, бир дөбөдөн башка бир дөбөгө барып кайтуу, бир шавт болуп айтылат.

Саъй кылуу важиб болот.

Саъйдын таржымалынын таянагы, Ажар энебиздин эмчектеги баласы Исмаил үчүн суу издеп бир дөбөдөн башка бир дөбөгө барып келгендигине таянат.

Шавт

Шавт, таваф кылуу учурунда тартибине ылайык Каабанын айланасынан бир ирээт тегеренүүнү, ал эми Сай болсо, Сафа менен Марванын ортосундагы ар бир барып келүү дегенди билдирет.

Вакфа

“Вакфа”, сөздүк мааниси; туруу, ал эми шарияттык термин катары; Арафат тоосунда туруу, дегенди билдирет. Арапа күнү, күн так төбөгө келип түш оой баштаган маалдан баштап, курман майрамынын эртең мененки күнүнүн кызыл нуру таркаганга чейин, кыска мөөнөткө Арафа тоосунун чегинде туруу ажылыктын эң маанилүү шарттарынын бири болуп саналат. Ал эми ажылыкта, бул вакфадан тышкары Муздалифада турулуучу вакфа дагы бар. Бул вакфа, майрам күнү Муздалифада кечке маал кылынат. Муздалифада турулуучу вакфанын өкүмү, важиб болот.

Пайгамбарыбыз: “Ажылык, Арафат” деп айткан. (Абу Давуд, Манаасик, 68; Ибн Мааж, Манасик, 57). Ошондуктан, Арафатта вакфа кылбаган мусулман, ажылыкты толук аткарган болуп эсептелбегендиктен, бул ажылык өтпөйт.

Ажылыкка Тийиштүү Аймактар

123

Ал-Масжидул-Харам

Ал-Масжидул-Харам, Мекке шаарынын дал ортосундагы Кааба оорун алган абдан чоң мечиттин аты. Бул мечитке, “Ал-харамуш-Шарииф” деп дагы айтылат.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Ал-Масжидул-Харамдын күнүбүзгө чейинки өзгөрүүгө учураган жаңылануу айырмачылыктарын изилдегиле.

Кааба

Намаз учурунда жер жүзүндөгү жалпы мусулмандардын өзүнө жүз буруган “Кааба” ааламдагы курулган алгачкы имарат болуп саналат. Ал-Масжидул-Харамдын так ортосунда оорун алган “Кааба”. 145км² аянтчанын ортосунда таштан курулган төрт буручтуу имарат. Анын үстү кара түстөгү чүпүрөк менен жабылган. Бул жабдык, ар жыл сайын ажылык мезгилинде жуулуп-тазаланып турат.

Сафа жана Марва

Сафа менен Марва, Каабанын чыгыш тарабында орун алган эки кичинекей дөбөнүн аттары. Бул экөө, Ал-Масжидул-Харамдын аймагында жайгашкан. Ажылык учурундагы аткарылчуу Сай, бул эки нүн ортосунда аткарылат.

Арафат Тоосу

Арафат, Меккеге 25 км чакырым жакындыкта жайгашкан кенен аянтчанын аты. Ажылыктын эң маанилүү шарттарынан бологон Арафат вакфасы, бул жерде аткарылат. Бул аянтчанын чеги, пайгамбарыбыздын доорунда эле такталып белгиленген жана учурубунда аянтчанын чек аралары жазуулар менен көрсөтүлгөн.

Муздалифа

Муздалифа, Арафат менен Минанын ортосунда Харам чектеринин ичинде орун алган аймактын аты. Муздалифанын чек аралары дагы жазуулар менен көрсөтүлгөн. Муздалифада вакфада туруу, ажылыктын важибтеринен болот. Ажылар майрам күнү шам намазы менен куптан намаздарын (жам кылып) бириктирип окушат.

Мина

Мина, Муздалифа менен Меккенин ортосунда Харам чектеринин ичинде орун алган аймактын аты. Зил-Хижжа айынын 10, 11, 12 жана 13-үнчү күндөрүндө ажылыктын важибтеринен бири болгон шайтанга таш ыргытуу, курмандык чалуу жана чачты алуу амалдары бул аймакта аткарылат.

Ал-Масжид Ан-Набавий

Ал-масжид Ан-набавий, пайгамбардын мечити дегенди билдирет. Бул мечит, пайгамбарыбыз Меккеден Мадинага көчүп баргандан кийин эң алгачкы курулган мечит болуп саналат. Пайгамбарыбыздын айтымына караганда, намаз окуу үчүн зыярат кылынууга эң татыктуу үч мечиттин бири, бул мечит. Ал эми берки экөө; Ал-Масжидул-Харам жана Масжидул-Акса мечиттери.

Ал-масжид Ан-набавийдин ичиндеги пайгамбарыбыздын кабыры менен минбарынын ортосундагы жер, “Равза” деп аталат. Пайгамбарыбыз намаздарын көбүнчө бул жерде окуур эле.

Ал-масжид Ан-набавий менен пайгамбарыбыздын кабыры зыярат кылынган учурда, өз адеби жана тартибине көңүл койулуусу зарыл. Зыярат кылуучулар зыяраттарын бул тартипте эске алуу менен кана аткарышат.

4

Ажылык Ибадатынын Түрлөрү

Ажылык; Ифрад, Таматту жана Кыраан болуп үч түргө бөлүнөт.

Ифрад; умрадан сырткары аткарылган ажылык. Ажылык айларынын ичинде ажылыктан мурда умра кылбастан ажылыкка ниет кылуу аркылуу ихрамга кирип бир кана ажылык аткарылса, бул ажылык ифрад ажылыгы болот. Ажылык айларында жалгыз кана ажылык аткарылгандыктан бул ажылыктын аты, ифрад (жалгыз) деп аталган.

Таматту; Ажылык айларында, оболу умра аткарылгандан кийин ажылык үчүн кайрадан ихрамга кирип аткарылган ажылыктын аты. Умра менен ажылыктын ихрамынын аралыгында мубах болгон нерселерди пайдаланууда эркин болгондуктан, “Таматту” деп аталган.

Кыраан; Ажылык айларында умра менен ажылыкка бирге ниет кылып экөө тең бир эле ихрамга кирүү аркылуу аткарылган ажылык болот. Ажылык менен умра бир эле ихрамга кирүү менен аткарылгандыктан, “Кыраан” деп аталган.

Ажылыктын айлары; шарияттык (хижрий) ай эсеби бойунча Шаввал, Зил-каада жана Зил-хиджа айынын он күнү.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Ажылыктын парздарын, важиптерин жана сүннөттөрүн изилдегиле

Эске Салуу

Ажылыктагы талбия дубасы; “Лаббайк, Аллахумма Лаббайк, Лаббайка лаа шариика лака лаббайк. Иннал хамда уван нимата, лака увал мулк, лаа шариика лак”. Бул дубанын аты; “Талбия” деп айтылат.

Мааниси; “Аллахым! Буйругуңа таазим, дагы бир ирээт таазим. Сенин эч кандай ортогуң (шеригиң) жок, буйругуңа таазим. Баардык мактоолор эч күмөнсүз бир кана сага таандык. Нематтар жана мал-мүлктөр сеники. Сенин эч кандай ортогуң (шеригиң) жок”.

Ажылыктын Аткарылышы

Таматту Ажылыгы

Таматту ажылыгы, ажылык акйларында ажылык менен умрага бөлөк бөлөк ихрамга кирүү менен аткарылчу ибадат. Таматту ажылыгы төмөнкүчө аткарылат.

Таматту Ажылыгын Аткаруу Тартиби:

- Умра ниетинде ихрамга кирүү
- Умра тавафын аткаруу
- Сай кылуу
- Чачты кырктырып ихрамдан чыгуу
- Ажылык ниетинде ихрамга кирүү
- Араватта вакфага туруу
- Муздалифа вакфасында туруу
- Минага барып шайтанга таш ыргытуу
- Курмандык чалуу
- Чачты кырктырып ихрамдан чыгуу
- Зыярат тавафын аткаруу
- Вада (коштошуу) тавафын аткаруу

126

Ифрад Ажылыгы

Ажылык айларында умра кылбастан бир кана ажылык кылуу:

Ифрад Ажылыгынын Аткаруу Тартиби:

- Ажылык ниетинде ихрамга кирүү.
- Кудуум тавафын аткаруу.
- Сай кылуу.
- Муздалифа вакфасында туруу.
- Минага барып шайтанга таш ыргытуу.
- Чачты кырктырып ихрамдан чыгуу.
- Зыярат тавафын аткаруу.
- Кудуум тавафын аткарбагандардын Сай кылуулары.
- Вада (коштошуу) тавафын аткаруу.

Кыран Ажылыгы

Ажылык айларында умра менен ажылыкка бирге ниет кылып экөө тең бир эле ихрамга кирүү аркылуу аткарылган ажылык.

Кыраан Ажылыгынын Аткаруу Тартиби:

- Умра менен ажылыкка бирдей ниет кылып ихрамга кирүү
- Умра тавафын аткаруу
- Сай кылуу. Эсиңерге сактагыла! Бул учурда чачты кыскартып ихрамдан чыгууга болбойт
- Кудуум тавафын аткаруу
- Араватта вакфага туруу
- Муздалифа вакфасында туруу
- Минага барып шайтанга таш ыргытуу
- Зыярат тавафын аткаруу
- Кудуум тавафын аткаруу
- Вада (коштошуу) тавафын аткаруу

127

Умра

Арапчадагы “Умра” деген сөз; “зыярат кылуу” деген маанини билдирет. Ал эми шарияттагы терминдим мааниси; “белгилүү бир убакыт менен чектелбестен Каабаны таваф кылуу жана Сафа менен Марванын ортосунда сай кылгандан кийин чачты кырктырып ихрамдан чыгуу” дегенди билдирет. Умранын парздары экөө; Ихрамга кирүү жана Таваф кылуу. Бул амалдардагы ихрам шарт, ал эми таваф рүкүн болот. Важиптири болсо, сай кылгандан кийин чачты кырктырып ихрамдан чыгуу.

“Умра, кийинки башка бир умрага чейинки кылынган күнөөлөрдү тазалайт” (Муслим, Хаж, 437).

Умранын белгилүү бир убактысы болбойт. Аны ар дайым аткарса боло берет. Бирок, Арапа күнү эртең менен баштап майрамдын төртүнчү күнүнө чейин аткаруу макүрөө болот.

Умра төмөнкүдөй тартипте аткарылат;

Умра кылууну каалочулар, негизги даярдыктарды кылып эки рекет ихрам намазын окугандан кийин; “Аллахым! Бир кана сенин ыраазычылыгың үчүн умра кылууну эңсесим, аны мага жеңилдет жана кабыл кыл” деп ниет кылгандан кийин “Талбия” кылып ихрамга кирет. Мына ошентип ихрамга киргенден кийин тартибине ылайык Кабаны таваф кылат. Андан соң Сафа менен Марванын ортосунан сай кылгандан кийин чачты кырктырып ихрамдан чыгат. Ошентип умра аяктаган болот.

Микаттын чек арасынын сыртында болгондор, умра үчүн ихрамга кирүүгө микаттын чек арасынан же болбосо өз өлкөсүндөгү келе турган жерлерден (аба майданынан) киришет. Ал эми харам чегинин ичинде болгондор, ал жерден чыгып микаттарга барып ихрамга кирип келишет. Харам аймагы менен Микаттардын чек араларынын ортосунда (хилл деп аталган жерде) болгондор, ошол эле болгон жерлеринен ихрамга киришет.

Умрада; кудуум тавафы, Арафат жана Муздалифа вакфаларына туруу, шайтанга таш ыргытуу жана коштошуу тавафы сыяктуу аткарылуучу милдеттер жок.

7

Ажылыктын Жеке Адамга жана Коомго Тийгизген Пайдалары

Ажылык, исламдын глобалдуу ибадат экендигине ишарат кылып мусулмандардын биримдигин жана ынтымагын бекемдөөчү ибадат болуп саналат. Бул ибадат улут, өң, тил, өлкө жана маданият деп бөлбөстөн ааламдагы баардык мусулмандарды диндеш бир туугандык түшүнүгүнүн негизинде бир жерге топтойт жана Исламды бирдей түшүнүүгө өбөлгө түзөт.

Дүйнөнүн ар тарабынан келген мусулмандардын бир максатты көздөп келүүлөрүнө себеп болгон ажылык ибадаты, алардын ортосундагы бекем бир туугандык сезимин бекемдеп турат. Улуттары, өңдөрү, тилдери, өлкөлөрү, социалдык жашоолору жана маданияттары ар башка болгон миллиондогон мусулмандар, ортоктош ишенимдин жана сезимдин тегерегинде куудум бир уукка байлангандай көрүнүштү чагылдырышат. Ошондуктан ажылык, мусулмандар үчүн абдан чоң мүмкүнчүлүк болуп саналат.

Айрыкча илгерки доордо жашаган аалымдар, ажылык максатында ар кандай жаңы ой-пикирлер, түшүнүктөр жана ошол маалдагы калемге алынган булактардан пайдаланып илим жолунда абдан маанилүү жетишкендиктерге жетишкен.

Ажылыктын учурунда дүйнөнүн ар бурчунан Каабага келген мусулмандар, баардыгы бирдей тартип менен ибадаттарын орундатышат. Бул көрүнүш, ал жердеги мусулмандарын максаттары бир экенин-ачык карсөтүп турат. Ажылык ибадаты, ал жакка келген мусулмандар ар башка өлкөлөрдө жашашса дагы, алардын мусулмандык баалулуктарынын бир болгондугун жана бул баалулуктардын алар үчүн эң негизги таянагы болгондугун эске салат. Мына ошентип алар бул ибадатты биргеликте орундатышып пендечилик кылып кетирген күнөөлөрүнөн тазаланышкан бойдон мекендерине кайтышат.

“Кимде ким Алла Таала үчүн ажылык кылып жаткан учурда жаман сөздөрдөн жана Алла Таалага (буйруктарына) каршы иш кылуудан сактанса, энесинин аны дүйнөгө алып келген күндөй (күнөөлөрдөн тазаланган абалда) кайтат” (Бухарий, Хаж, 4; Насаий, Манаасикул хаж, 4; Муслим, Хаж, 438. I, 983).

“Ажылык жана умра кылгандар, Алла Тааланын пайгамбарларынын катарында болушат. Алла Таалага дуба кылышса, дубалары кабыл болот жана кечирим сурашса, аларды кечирет” (Ибн Мааж, Манаасик, 5).

Курмандык

Курмандыктын Маани-Маңызы

Арапчада “Курбан” деген сөздүн мааниси; “Жакындоо же болбосо Алла Таалага жакындашууга себеп болгон серсе” дегенди билдиерт. Ал эми шарияттагы терминдик мааниси; “Белгилүү бир убакытта ибадат максатында курмандык чалынуучу малды тартибине жана шарттарына ылайык сойуу же болбосо бул тартипте сойулган мал” дегенди билдирет.

Илгерки доордон бери аткарылып келе жаткан курмандык ибадаты, көрүнүшү жана максаттары жагынан кээ бир айырмачылыктар болсо дагы бирок баардык диндерде болуп келген. Атыгүл куранда Адам атанын эки уулунун курамандык чалгандыктары тууралу баяндалган. (Маида, 5/27). Ал эми башка бир аятта болсо, Алла Таала тарабынан келген баардык диндерде курмандык чалуу өкүмүнүн бар экендиги айтылган. (Хаж, 22/34). Курмандык чалуу, биздин динибизде дагы бар жана бул ибадатты аткарууга мүмкүнчүлүгү болгон мусулмандар колдонуран келишинче аткарып келишүүдө.

Курман майрамында ибадат максатында курмандык чалуу, тийиштүү шарттарды өзүндө камтыган мусулмандарга важиб болот. Кээ бир аалымдар, бул ибадаттын сүннөт муаккада экендигин айтышкан.

Бул ибадат, пайгамбарыбыздын хадистеринде өтө баса белгиленген.

Пайгамбарыбыз курмандык чалуу ибадатын эч качан таштаган эмес.

“Кимдин мүмкүнчүлүгү болуп туруп курмандык чалбаса, биздин мечитке жолобосун” (Ибн Мааж, Азаахи, 2; Муснад Ахмад ибн Ханбал, II, 321). “Оо Адамдар! Ар жылы жана ар бир үй-бүлөөнүн курмандык чалуусу важиб (милдеттүү)” (Тирмизий, Азаахи, 18; Ибн Мааж, Азаахи, 2).

Курмандык чалууга милдеттүү болуу үчүн, төмөндөгү шарттар толук болууга тийиш;

- 1-Мусулман болуу.
- 2-Балагакта жетип акыл эси ордунда болуу.
- 3-Бир жерде туруктуу болуу (мусапр болбоо).
- 4-Шарияттык нормада бай деп эсептелүү.

Шарияттын негизинде бай болуп эсептелбегендерге курмандык чалуу милдеттүү болбо-со дагы бирок өз көңүлдөрүнөн курмандык чалууга тыйуу салынбайт жана аларга сообу тийет. Бирок, бул адамдар курмандык чалганда материалдык жактан кыйналып калбоолору керек.

Пенденин курмандык чалууга милдеттүү болуусу үчүн анын мал-мүлкү көбөйүп туруучу болсун же белбосун, күнүмдүк турмушундагы муктаждыктарынан сырткары болуп, шари-

яттын белгилеген өлчөмүндө болуусу зарыл.

Колдорунда бул өлчөмдөгү байлыгы болгондор, питир садакасын дагы берүүгө милдеттүү экендиктерин жогоруда айтып өткөн элек. Курмандык чалуу үчүн белгиленген өлчөм, зекет жана питир садакасында белгиленген өлчөм менен бирдей болот. Айрыкча пенде, эң негизги муктаждыктарынан жана карыздарынан тышкары эң аз 80,18 грам алтындын өлчөмүндөгү акчага же болбосо байлыкка ээ болгон маалда, курмандык чалуусу важиб болот.

Ар бир ибадатта болгондй эле курмандыкта дагы, Алла Таалага жакындоонун, Ал үчүн жакшы амалдарды аткаруунун жана ага мойун сунуунун белгилери бар. Албетта адам баалсынын, алимсактан бери келе жаткан жаратылышында кудайга болгон четке кагылгыз сүйүү сезими бар. Пенденин жаратуучусу болгон Алла Таалага жакындоосу үчүн эсеби жок көптөгөн амалдар бар. Алла Тааладан келген баардык диндерде ага жкындоого себеп болуучу катарында эсептелген жалгыз кана ибадат, курмандык болуп саналат. Атүгүл куранда, Алла Таалага курмандыкка чалынган малдын эти же болбосо андан аккан кандын жетүүсү эмес, балким бул ибадатты аткаргандарын ыкыластуулугу менен ишенимдеринин баалулуктары жана ибадаттарда ыкыластуулук менен чын дилтүүлүктүн итибарга алынаары айтылган. Айрыкча мусулмандардын ар бир чалган курмандыктары, Ыбрайым пайгамбар менен анын уулу Ысамйыл пайгамбардын Алла Таалага карата баш ийүүлөрү эске салынып, күнүбүздөгү мусулмандардын дагы булардай болуп Алла Тааланын буйруктарына мойун сунуулары керек экендиги көрсөтүлгөн.

Эске Салуу

- Курмандык, Ыбрайым пайгамбар менен Ысмайыл экөөнүн мисалдарында көрсөтүлгүндөй, Жараткандын буйруктарына толугу менен баш ийүү, учуру келгенде өзүбүзгө жаккан нерселерди Алла Тааланын ыраазычылыгы үчүн курмандык кылууга даяр болуу дегенди билдирет.
- Курмандык, малдын белгилүү шарттардын негизинде сойулуусу кана эмес, балким Алла Тааланын кулдарына берген нематтарын анын жолунда чын көңүлдөн сарптоо болуп саналат.
- Курмандык ибадаты, күнүбүздөгү жан кейитчү жагдайлардан улам таштай катуу болгон жүрөктөргө, өлүм жана анын аркасындагы акыйкатты унуткан пенделерге, ар бир нерсенин убактылуу кана экендигин эске салуучу ибадат.

Курман майрынан тышкары, жер жүзүндө көптөгөн жан-жаныбарлар сойулууда. Бирок бул сойулган жаныбарлардан көбүнчө колунда бар адамдар пайдаланып келишүүдө. Ал эми курмандык болсо, жардамдашуу жана тең бөлүшүү болуп эсептелгендиктен, муктаждарга жардам көрсөтүлүүдө. Алла Таала үчүн курмандыкка чалынган малдардын эттери менен терилеринен көптөгөн муктаж адамдар пайдаланып келишүүдө. Жөнөкөй маалда сойулган малдар, курмандык майрамында шариаттын көргөзгөн тартибине ылайык сойулуп жана мал сойуу этикасы үйрөнүлүп, бул сойулган курмандыктардын жалгыз кана жеке адам үчүн эмес, коомдогу жалпы пенделердин дагы андан пайдалануулары эске алынган. Ошондуктан курмандык, Ислам түшүнүгүндө социалдык жардамдашуу катары эсептелген ибадат болот.

Натыйжада курмандык чалуунун Исламда мыйзамдуу болуусу жана тең бөлүшүү түшүнүгүнүн түптөлүүсү; жоомарттык, коомдук биригүү жана башка адамдардын кызыкчылыктарын дагы эске алуу түшүнүгүнө таянат. Ошондуктан эң зор мааниге ээ болгон курмандык, чектен ашпастан өз тартибине ылайык аткарылуусу кажет.

“Менин намазым да, курбандыгым да, жашоом да, өлүмүм да ааламдардын Эгеси Алла үчүн деп айт” (Анаам, 6/162).

Курмандыктын Союлуусу

Оболу курмандыктын ибадат экендиги эстен чыкпоосу зарыл. Бул ибадат сойулууга ылайыктуу малдарды өз тартибине жараша сойуу менен аткарылат. Малды сойуп жатканда ага копоол мамиле кылбастан, акырындык менен сойуу талапка ылайык болгондуктан, курмандыкка чалынуучу малдарды сойууну жакшы билген адамдардын сойуусу зарыл. Айрыкча мал сойулгандан кийин ал жердин кайрадан тазалануусу тартипке ылайык көрүнүш. Бул дагы болсо чөйрө тазалгына маани бергендик боуп саналат. Бул багыттан карай турган болсок, курмандыктын ар тараптуу ибадат экен-

дигин баамдоого мүмкүн. Ошондуктан курмандыкка чалып жаткан маалда, Исламдын тазалык принцибине маани берүү абдан зарыл.

Курмандыктын Чалынуусуна Тийиштүү Шарияттык Өкүмдөр

Курмандыкка чалынуучу малдар; кой, эчки, төө жана бука сыяктуу малдардын түрлөрүнөн болот. Кой менен эчки бир кишинин наамына, ал эми төө менен бука болсо эң көп жети кишинин наамына сойулса болот.

Бул сойулуучу жандыктардан кой менен эчкинин бир жашка толугулары, бука эки жашка, ал эми төөнүн болсо беш жашка толугу зарыл. Бирок, жети же болбосо сегиз айлык койдун көлөмү бир жаштагыдай болуп турса, анда аны курмандыкка чалууга болот. Курмандык чалуунун убактысы, курман майрамынын биринчи күнүнөн баштап үчүнчү күнүнө чейин уланат. Бирок биринчи күнүндө чалынуусу жакшыраак болот. Курмандык чалуунун алгачкы убагы, айт намазы окулгандан кийин башталат. Ал эми айт намазы окулбаган жерлерде болсо, күн бир найзачалык көтөрүлгөндөн кийин чалынып баштаса болот. Курмандыкка чалына турган мал кыбыланы көздөй каратылып “Бисмиллахи Аллаху Акбар” деп сойулат. Эгерде мүмкүн болсо курмандыктын ээсинин өзү сойгону жакшыраак болот. Мүмкүн болбосо колу эп жана малды кыйнап койбогудай мусулман адамга сойдурса дагы болот. Мадлы сойуп жаткан маалда билип туруп эле “Бисмиллахи Аллаху Акбар” деп айтпастан сойулган курмандыктын эти желбейт. Айрыкча малды сойуп жатканда: “Менин намазым да, курбандыгым да, жашоом да, өлүмүм да ааламдардын Эгеси Алла үчүн деп айт.” деген дубаны окуса жакшыраак болот. (Анаам, 6/162).

Курмандыкка чалынуучу малга жумшак мамиле кылуу жана сойуучу бычактардын курч болуусу жана аларды жулкуп, күчкө салып ары-бери сүйрөбөстөн, кылдаттык менен мамиле кылуу диндин көрсөткөн вазыйпасы болуп саналат.

Милдеттүү түрдө аталып (назир кылынып) сойулган малдын этин; малдын ээси, бала-чакасы, неберелери, ата-энеси, чоң-ата жана чоң-энеси жана шарият бойунча бай болуп эсептелген адамдар жей албайт.

Курмандыкка чалынган малдын этинин эң аз үчтөн бирин кедейлерге таратуу, мустахап болот. Анткени курмандык чалуунун эң башкы максаты, муктаждарга жардам катары сойулган курмандыктын этинен берүү. Ошондуктан курмандыкка чалынган малдын этин үчкө бөлүп, бир бөлүгүн курмандык чалбагандарга, экинчи бөлүгүн тууган-туушкандар жана кошуналарга берүү, ал эми үчүнчү бөлүгүн болсо курмандык ээсинин өз үй-бүлөөсүнө алып калсуусу тартипке ылайык болот. Анткени менен, курмандыктын ээсинин үйүндө көп киши болуп жашоо шарттары анча деле жакшы эмес болсо, анда бул сойулган малдын этинин баардыгын өзүнө алып калса болот. Бирок мусулман эмес кошуналары бар болсо аларга дагы берүүсү жакшы болот.

Курмандыкка чалынган малдын териси сатылбастан кедейлерге (муктаждарга) берилет.

Изилденип-Үйрөнгүлө

Кайсы түрдөгү кемчилиги болгон малдардын курмандыкка чалынбастыгын окуп үйрөнгүлө.

Курмандыктын Чалынуусуна Тийиштүү Тазалыкты Сактоо Тартиптери

Динибиз, ар бир иштин жогорку деңгээлде аткарылуусун талап кылат. Ошондуктан баардык жакшы амалдардын талапка ылайык аткарылуусун чагылдырган “Ихсан” деген сөздүн мааниси, Исламда абдан жогорку мааниг ээ. Пайгамбарыбыз; “малды сойгон учурда, жакшы сойгула” деп буйрук кылган. Курмандык чалуунун эң жакшы аткарылышы үчүн малды жакшы сойгон адамдын сойуусу жана күчкө салып ары-бери сүйрөбөстөн, кылдаттык менен мамиле кылуу зарыл. Айрыкча курмандыкка чалыныучу мал, көчөдө жана адамдардын баскан жолунда сойбостон, ыңгайлуу бир жерде сойулуусу жана тазалыкка көңүл бурулуусу кажет. Ошондуктан коомдогу адамдардын саламаттыгынын сакталуусу жана тазалыкка көңүл буруу абдан манаилүү.

Курмандык чалуу кандай маанилүү болсо, бул ишти аткарып жактан учурда тазалык куралдарын эске алуу дагы ошончолук деңгээлде маанилүү. Жаратканга жана айланасындагыларга карата сый-урмат, тазалыкка маани берүү жана адептүүлүк, ар бир мусулмандын баалулуктары болуп эсептелет. Ошондуктан курмандык чалуу учурунда ар бир нерсени кылдаттык менен аткаруу, мүмкүн болушунча тазалыкка, айланадагы адамдардын тынчын албоо жана туура эмес аракеттерди жасабоо Ислам дининде абдан маанилүү. Курмандык ибадаттарын аткарган ар бир мусулман, жогорудагы айтылган куралдарга көңүл буруусу зарыл.

Курмандыктын Түрлөрү

Курмандык чалуу ибадатынан тышкары дагы ибадат ниетинде курмандык чалууга тийиштүү ибадаттын түрлөрү бар. Булар төмөнкүлөр:

1-Курман майрамында курмандык чалуу (Удхийя)

2-Назр курмандыгы.

3-Акиика курмандыгы. Жаңы төрөлгөн балдарга чалынуучу курмандык. Жаңы төрөлгөн балдар үчүн Алла Таалага шүкүрчүлүк ниетинде аткарылган курмандык “Акиика” деп аталат. Акиика курмандыгын, бала төрөлгөн убактан баштап, балагатка жеткенге чейин сойсо боло берет. Бирок жетинчи күнү сойсо жакшыраак болот. Көбүнчө, бала төрөлгөндөн кийин ага ат койулуп биртке садака берилет.

4-Ажылык курмандыгы, (Кыраан жана Таматту ажылыктарын аткарган ажылардын шүгүрчүлүк ниетинде кылган курмандыктары.)

5-Ажылыкта кээ бир кемчиликтүү аткарылган амалдардын айынан жазаа катарында сойлуучу курмандыктар.

Пенде өлбөстөн мурда өзүнүн атына курмандык чалуу ирээтинде башкаларга бул курмандыкка жетиштүү акча калтырып, курмандык чалууларын осуят кылган болсо, алар бул аманатты орундатышат.

Ташрик Такбирлери

Курман майрамынын мурунку күнү (Арапа) болуп эсептелет. Мусулманчылыктагы жыл эсеп бойунча Арапа күн, Зил-Хижжа айынын тогузунчу күнү болот. Рамазан майрамында Арапа болбойт. Арапа күнүнүн багымдат намзанынан баштап, майрамдын төртүнчү күнүнүн дигер намазына чейин ар бир парз намаздын аркасынан “Ташрик Такир дубасы окулат”. Бул дуба төмөнкүчө

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَ لِلَّهِ الْحَمْدُ

Мааниси; “Алла Улук Алла Улук, Алладан башка эч бир теңир жок, Алла улук Мактоо бир кана ага таандык.”

Бул дубаны окуунун өкүмү, аалымдардын көбүнүн пикири бойунча, важиб.

Курмандыктын Жеке Адамга жана Коомго Тийгизген Пайдалары

“Курбандыгыңардын эттери жана кандары эч качан Аллага жетпейт. Бирок, силердин такыбалыгыңар гана (Аллага) жетет” (Хаж, 22/37).

Курмандык чалаган мусулман, бул амалы аркылуу бир эле учурда сооп табууга, кедейлерге жардам берүүгө жана жакшы амал аткарууга үлгүргөн болот. Баардык ибадаттарда болгондой эле, бул ибадаттын дагы Алла Таалага жакындатуу өзгөчөлүгү бар. Куранда, сойулган курбандыктардын эттери жана кандары эч качан Аллага жетпей тургандыгы, бирок, ага бир кана такыбалык жана ак дилдүүлүктүн кана жетери айтылган. Ошондуктан курмандык чалуу, ак дилден аткарылган учурда кана пендени Алла Таалага жакындатаары айкын.

Пенде курмандык чалуу аркылуу Алла Таалага шүкүр кылуу кубанычын сезе алат. Анткени пенденин, өзүнө берилген нематтар үчүн Алла Таалага шүгүр кылуу милдетин аткаруу аркылуу жан дүйнөөсүн кубанычка бөлөөсү абдан маанилүү.

Курманчылык; өзүмчүлдүк менен сараңдык сапаттарынынан арылуу үчүн абдан чоң мүмкүнчүлүк. Айрыкча, пенделерди жоомарт болууга багыттайт жана аларды Алла Тааланын алдында кулдук сезимдерин кубатоочу ибадат болуп эсептелет.

“Биз ар бир коом үчүн аларга берген малдардан, Алланын гана ысмын атап, курмандык чалууну буйурдук” (Хаж, 22/34).

Курманчылык, коомдогу бир туугандык, көмөк көрсөтүү жана жардамдашуу сезимдерин күчөтүп, адилеттүүлүктү бекемдөөгө салымын кошот. Өзгөчө эт сатып алууга же болбосо материаладык жактан өтө оор абалда жашаган адамдардын аймактарында, курманчылыктын абдан чоң мааниси бар экендигин көрүүгө болот. Курманчылык, бай адамдарга Алла Тааланын ыраазычылыгы үчүн кедейлеге жардам берүүгө үйрөтөт. Натыйжада колунда жок кедейлер, бул мүмкүнчүлүктүн арты менен коомдо өзүнүн

орду бар экендигин сезе алышат. Курманчылыктын жашоодо, коомдук экеномикалык жаатта дагы пайдалары абдан арбын кездешет. Мисалы; коомчулукта мал баккандардын аларга алган жем, чөптөрү жана сойулган малдардын терилерин иштетип чыгаруучу ишканаларга болгон салымы.

“Төөлөрдү силер үчүн Алланын белгилери катары жараттык. Мына ушунда силер үчүн жакшылык бар. Аларды тургузуп койуп, ага Алланын ысмын атагыла. Качан алардын жамбаштары жерге тийсе, (жаны чыккандан кийин) өзүңөр жеп, муктаждарга да, муктаж эместерге да жегизгиле. Ошентип силер (Аллага) шүгүр кылышыңар үчүн, малдарды силерге багындырып койдук.” (Хаж, 22/36).

Бөлүмдө Жыйынтыктоо

Исламдын негиздеринин бири болгон ажылык ибадаты, белгилүү бир убакытта Кааба жана анын айланасындагы ыйык жерлери өз тартибине ылайык зыярат кылуу жана аткарылуусу талап кылынган кээ бир милдеттери аткаруу болуп саналат.

Бул ибадат бир кана ажылык айларында аткарылууга тийиш. Ажылык айлары, ай эсебине ылайык Шаввал, Зил-када жана Зил-Хужа айынын алгачкы он күнү болуп саналат.

Кудурети жеткен ар бир мусулмандын өмүрүндө бир ирээт ажылыкка баруусу парз. Ажылык ибадатын орундаткан адам, ажы болуп эсептезет.

Умра белгилүү бир убакытка тийиштүү болбостон Каабаны өз тартибине ылайык таваф кылуу жана Сафа мене Марванын ортосунда сай кылуу.

Ажылык ибадаты, ар жылы тилдери, өңдөрү, өлкөлөрү жана маданияттары ар башка, бирок, максаттары бир болгон жер жүзүнүн ар тарабынан келен көптөгөн мусулмандардын бир жергечоголушуп, Алла Таалага биргеликте ибадат кылууларын, бир-бирлери менен таанышууларын жана көмөк көрсөтүүлөрүн бекемдеген ибадат болуп саналат. Ажылык, күнүмдүк турмушта кийүүчү кийимдерин чечип ихрамга кирип, алардын оордуна “ихрам” кийиген мусулмандар байлык, мансап жана атак-даңк менен текеберленүүнү унутуп, мусулмандардын арасындагы теңдүүлүктү, өлүмдү жана өлүмдөн кийин кайра тирилүүнү элестетип акыйкатты үйрөнүүгө аракет кылышат.

Ажылыктын парзы үчөө. Булар; ихрам, Арафатта вакфада туруу жана Каабаны таваф кылуу. Ажылыктын важипти менен сүннөттөрү дагы бар.

Ажылык; Ифрад, Таматту жана Кыраан болуп үч түргө бөлүнөт.

Ифрад; умрадан сырткары аткарылган ажылык. Ажылык айларынын ичинде ажылыктан мурда умра кылбастан ажылыкка ниет кылуу аркылуу ихрамга кирип бир кана ажылык аткарылса, бул ажылык ифрад ажылыгы болот.

Таматту; Ажылык айларында, оболу умра аткарылгандан кийин ажылык үчүн кайрадан ихрамга кирип аткарылган ажылыктын аты.

Кыраан; Ажылык айларында умра менен ажылыкка бирге ниет кылып экөө тең бир эле ихрамга кирүү аркылуу аткарылган ажылык болот.

Курмандык, Алла Тааланын ыраазычылыгы үчүн сойулган жана эч жеринде кемчилиги болбогон мал. Шарияттын алкагында бай деп эсептелген, эркин жана туруктуу болгон (мусапыр болбогон) мусулмандардын курман майрамында курмандык чалуулары важиб.

Курманчылык чалуудагы талап кылынган байлык, питир садакасында талап кылынган өлчөмдө болот. Курмандыкка чалынуучу малдар; кой, эчки, төө жана бука сыяктуу малдардын түрлөрүнөн болот. Кой менен эчки бир кишинин наамына, ал эми төө менен бука болсо эң көп жети кишинин наамына сойулса болот.

Бул сойулуучу жандыктардан кой менен эчкинин бир жашка толугулары, бука эки жашка, ал эми төөнүн болсо беш жашка толугу зарыл. Бирок жети же болбосо сегиз айлык койдун көлөмү бир жаштагыдай болуп турса, анда аны курмандыкка чалууга болот. Курмандыкка чалына турган мал кыбыланы көздөй каратылып

“Бисмиллахи Аллаху Акбар” деп сойулат.

Курманчылык, коомдогу бир туугандык, көмөк көрсөтүү жана жардамдашуу сезимдерин күчөтүп адилеттүүлүктү бекемдөөгө салымын кошот. Курманчылык, бай адамдарга Алла Тааланын ыраазычылыгы үчүн кедейлеге жардам берүүгө үйрөтөт. Натыйжада колунда жок кедейлер, бул мүмкүнчүлүктүн арты менен коомдо өзүнүн орду бар экендигин сезе алышат.

136

Бөлүмдү Анализдөө

- 1-Ажылык кимдерге парз?
- 2-Ажылык кылуу үчүн белгилүү бир убакыт барбы?
- 3-Умра менен Ажылыктын ортосунда айырмачылыктар барбы?
- 4-Таваф, Сай жана Вакфа деген эмне? Булардын символикалык маанилери эмне?
- 5-Ажылыктын, жеке жана коомдук пайдалары кайсылар?
- 6-Кимдер курмандык чалууга милдеттүү?
- 7-Курманчылыктын жардамдашуу жана коомдук көмөк көрсөтүүдөгү вазыйпасы кандай?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1-Төмөнкүлөрдөн кайсынысы ажылыктын парз болуусунун шарттарынан эмес?

- А) Мусулман болуу.
- Б) Бала-чакасынын үйлөнгөн болуусу.
- В) Ажылыкка барууга күчү жетүү.
- Г) Шарияттын өлчөгөн байлыкка ээ болуу.

2-Төмөндөгөлөрдөн кайсынысы ихрамдын рүкүнү?

- А) Денени бир сыйра тазалоо.
- Б) Мүмкүнчүлүк болсо гусул алуу, болбосо даарат алуу.
- В) Талбия.
- Г) Ихрам оромолдорун оронуу.

3-Муздалифа каякта жайгашкан?

- А) Арафатта.
- Б) Мекке шаарынын ичинде.
- В) Мадинада.
- Г) Арафат менен Минанын ортосунда.

4-Төмөнкүлөрдөн кайсынысы аткарылуу тартиби бойунча ажылыктын түрлөрүнүн эмес?

- А) Умра.
- Б) Ифрад.
- В) Кыраан.
- Г) Таматту.

5-Курмандык чалуу үчүн төмөнкүлөрдөн кайсынысы зарыл?

- А) Шарияттын алкагында бай болуп эсептелүү.
- Б) Шарияттын алкагында бай болуп эсептелбегендер дагы милдеттүү.
- В) Эркек болуу шарт.
- Г) Шаарда жашоо (шаардын тургуну болуу)

ИИБАДАТ

VII

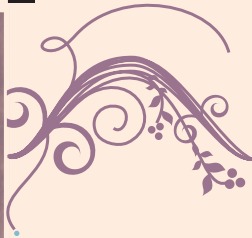
БӨЛҮМ

Дуба жана Тообо

- 1-Дуба жана Анын Маани-Маңызы
- 2-Дубанын Аныктамасы жана Мааниси
- 3-Алла Таала менен Болгон Байланышууда Дубанын Орду
- 4-Дубанын Пенделерге Тийгизген Пайдалары
- 5-Куран жана Пайгамбарыбыздын Сүннөттөрүндө Дубалар
- 6-Тообо жана Анын Маани-Маңызы
7. Тообонун Адам Баласынын Жашоосундагы Орду
8. Куранда Тообого Тийиштүү Мисалдар

БӨЛҮМ ТУУРАЛУУ

Бул Сабакта;

- Ибадаттын өзөгү болгон “Дуба” тууралуу сөз кылынып анын Ислам дининдеги маани-маңызы, оорчундуулугу жана пенделерге тийгизген пайдалары тууралуу баяндалат.
- Куран жана хадистердеги дубалар мисал ирээтинде түшүндүрүлөт.
- Тообонун маани-маңызы түшүндүрүлгөндөн кийин анын адам баласынын жашоосундагы орду баса белгиленип курандан тообого тийиштүү мисалдар берилет.

ПЛАН

Бул сабак окулуп буткөндөн кийин;

1. Дуба менен тообонун маани-маңыздары толук түшүндүрүлгөн болот.
2. Дубнын адебине жана оорчундуулугуна тийиштүү кээ бир маселелерге токтолот.
3. Куран менен хадистердеги тандалган дубалар үйрөнүлөт.
4. Дуба менен тообонун, адам баласынын жашоосундагы оорду жана мааниси тууралау бир нече пикирге ээ болунат.

ОКУУ ЭРЕЖЕСИ

1. Дубанын адеби тууралуу маалымат алууга аракет кылгыла.
2. Тообонун кабыл болуусу үчүн кандай шарттар бар экендигин изилдегиле.
3. Тообо менен истигфардын ортосунда кандай айырмачылыктар бар? Изилдегиле.
4. Алла Тааланын 99 ысымынын арасындагы “Тавваб” менен “Мужииб” ысымдарынын маанилерин үйрөнүп, темага болгон байланышы тууралуу ой жүгүрткүлө.
5. Курандагы дуба аяттары жана дубага байланыштуу хадистерди жоромолдогула.

1

Дуба жана Анын Маани-Маңызы

Дуба, пенденин жаратуучусуна калкалануусу жана ага жүздөнүүсү.

Дуба, адам баласынын эң маанилүү көңүл жубатаарлык жана үмүт булагы.

Дуба, баардык макулуктардын Алла Таалага калкалануусу.

Дуба, ибадаттын руху жана өзөгү.

Арапчада “Дуба” деген сөздүн мааниси; “чакыруу, кайрылуу, жалбаруу жана жардам суроо” дегенди билдирет. Башкача айтканда Алла Таалага жалбарып андан кана жардам сурап ага кага кайрылууну туюндурат. Дуба, пенденин толугу менен Алла Таалага кайрылып баардык муктаждыктарын андан кана жалбарып суроосо болуп эсептелет. Пенде Алла Таалага кана чын дилден жалбарып сурай турган босло, анда Алла Таала анын дубасын артка куру жалак кайтарбайт.

Дуба, пенденин жаратуучусуна калкаланып ага жакындоосу жана андан өзүнө жардам берүүсүн сурануусу. Негизи пендеинин бул абалы, анын жаратылышынан бери келе жаткан өзгөчөлүк болуп саналат. Анткени пенде дуба аркылуу жан дүйнөсүн тынчтандырат жана физикалык турпатынын саламатта болуусун бекемдейт. Корккон, чочулаган, жалгыздыкта калган, өзүн алсыз сезген жана башка ушуларга окшогон көйгөйлөрү көп болгон пенде, бул машаккат жана кыйынчылыктардан кутулуп өзүнүн каалоо тилектеринин орундалып максатына жетүүсү үчүн дароо Жаратканга дуба кылууга аттанат. Себеби дуба, пендеге үмүт берүүчү булак болуп саналат.

Дуба, пенделердин жаратуучусу болгон Алла Таалага калкалануусу, жашыруун жалынып жалбаруусу, көмүскөдө аткарылган күнөөлөрдүн кечирилиши үчүн Алла Таалага баушаймандык менен кайрылуусу болуп саналат.

Дуба, бул бирден бир кайрылуу. Алла Таалага эч бир нерсе жашыруун болбогондуктан, дуба кылган маалда, каалса тил менен каалса жөн кана ичтен кобурасын бирок эң маанилүүсү, жан дилден жана чын ыкыластан дуба кылуу экендиги эсте болуусу зарыл. Ошондуктан жан дилдүүлүк менен ыкыластуулук ар бир амалдын туу чокусу болгондуктан, ар бир кылынган дуба жөн кана дуба сөздөрүн жаттап алып тилдин учу менен кобурабастан, чын дилден аткарылуусу зарыл.

Дуба, ибадаттын руху жана өзөгү болот. Себеби намаздын ар бир рекетинде фатиха сүрөөсү окулат. Алла Таала өзүнө кандай дуба кылынуусу керек экендигин пенделерине бул сүрөдө абдан мыкты дуба ирээтиндеги аяттарын көрсөткөн. Бул сүрөдөн тышкары курандын көптөгөн жеринде дуба ирээтинде кездешкен аяттар бар.

Дуба, Кудуреттүү Алла Тааланын алдында пенделер өздөрүнүн алсыздыгын мойундарына алып анын жакшылыктарын жана жарамдарын тилек кылып суроосу болуп эсептелет. Дуба кылуудагы негизги максат, пенде өзүнүн ал-акыбалын Алла Таалага сунуусу жана тартуулоосу.

2

Дубанын Аныктамасы жана Мааниси

Диний термин катары дуба, пенденин чын жүрөктөн жаратуучуга кайрылып баардык каалоо тилектеринин орундалуусу үчүн ага жалбаруусу болуп саланалт. Башкача айтканда пенде өзүнүн алсыздыгын мойнуна алып, Алла Таалага болгон махаббаты менен анын баардык жашкылыктарын тиленүүсү дегенди билдирет. Айрыкча күнүбүздөгү колдонулуп келе жаткан дуба сөздөрүн дагы камтыйт.

Дуба, бир кана Алла Таалага жалбарып кайрылууну камтыбастан буга кошумча ирээтинде жаратуучуга карата болгон ыйман жана ага мойун сүнүүнүн символу болуп дагы саналат. Ошондуктан дуба, пенденин Алла Таалага болгон ишенми жана жакындыгын дагы чагылдырат.

Алла Таала дуба кылуучу пенделерге маани берет. Анткени пенде дуба кылуу аркылуу ага жакындыгын жана жалгыз кана ага жалбаргандыгынын далилдөөдө. Албетте Алла Таала өзүнө кана дуба кылып жана ага кана карылган пенделеринин даражасын жогорулатат. Бирок, өздөрүн Алла Таалага дуба кылууга муктаж эмес экендиктерин ойлогон жана өздөрүн күчтүү деп эсептеген пенделер, бул кылып жаткан туура эмес иштери менен Алла таалага каршы чыккан болуп эсептелгендиктен, Алла Таала бул пенделерге баа берип назар салбайт. Чындыгында эч нерсеге муктаждыгы болгобон зат жалгыз Алла Таала. Бул тууралуу куранда: “Эгер силер кайрылбасаңар, Эгем силер тууралуу эмнеге кам көрсүн?” деп айтылган. (Фуркан, 25/77).

Ал ми башка бир аятта болсо Алла Таала: "Силердин Раббиңер: «Мага дуба кылгыла силерге жооп беремин (кабыл аламын). Акыйкатта, Мага сыйынуудан текеберленгендер, кор болуп тозокко киришет". деди". деп айткан" (Мумин, 40/60). Бул аятта, Алла Таалага дуба кылбастан андан баш тартууга, кулчулукка туура келбеген көрүнүш катары эсептеген.

"Силердин Раббиңер: «Мага дуба кылгыла силерге жооп беремин (кабыл аламын)» деди". деп айткан" (Мумин, 40/60).

Алла Таала пенделеринин жалгыз өзүнө кана калкаланууларын жана азүнө кана жалбарып дуба кылууларын жактырат. Анткени, бул абал, пенденин Алла Тааланын чексиз кудуретин мойнуна алуусу, ага болгон муктаждыгын сезүүсү, анын пенделерине тартуулаган жакшылыктары болбостон бул жашоодо жашай албастыктарын мойундаруна алгандыктарынан кабар берет.

Дуба, булардан тышкары пенденин жан дүйнөсү үчүн тынчтык жана бейпилдүүлүк алып келүүсү менен биргеликте анын эң жогорку деңгээлдеги адеп-ахлакка ээ болуусуна жана анда камкордуулук сезиминин түптөлүшүнө салымын кошот.

Кыскасы дуба, ырайымы чексиз Алла Тааланын мээрим казынасын ачат жана пенденин бул жашоодогу башына келүүчү кыйынчылыктарга сабыр кылуусуна кыйшайгыс түркүк болот.

143

Алла Таала менен Болгон Байланышта Дубанын Орду

Дуба кылуунун максаты, пенде жагдайын билдирүү ирээтинде Алла Таалага жалбарып кайрылуусу болуп саналт. Ошондуктан дуба, Алла Таала менен анын пенделеринин ортосун байланыштырып туруучу көпүрө. Дубанын өзөгүндө Алла Таалага болгон ыйман жана ишеним орун алган. Бул негизде пенде Алла Таала менен өзүнүн ортосуна эч кимди ортоктош кылбастан түздөн түз байланыша алат.

"Аны жети асман жана жер, алардагынын бүт баарысы даңкташат. Аны аруулап, мактабай турган эч нерсе жок. Бирок силер алардын мактоолорун түшүнө албайсыңар. Акыйкатта, Ал Жумшак, Кечиримдүү" (Исра, 17/44; Рад, 13/13, Хашр, 59/1; Сафф, 61/1; Жума, 62/1; Тагаабун, 64/1).

Талкуулоо

"Дуба, ибадаттын дал өзү" (Тирмизий, Даават, 1) Бул хадистен түшүн-гөнүңөрдү жоромолдоо кылгыла.

Алла Таала менен пенденин ортосундагы алака тууралуу пайгамбарыбызга сүрөө узатылган маалда, куран төмөнкүчө жооп кайтарган:

“Эгер пенделерим сенден Мен тууралуу сурашса, “Мен жакынмын. Качан Мага дуба кылса, дубасын кабыл кылам. Мага да жооп кылышсын! Мага ыйман келтиришсин! Мүмкүн алар туура жолду табышаар.” деп айт” (Бакара, 2/186).

Бул жашоодо кылынган дубаларга дароо жооп кайтарылбагандыгы бул дубанын кабыл болбой калгандыгынан кабар бербейт. Анткени бул кылынган дубалардын акыбети акыретте кайтарылышы мүмкүн. Муну менен беригеликте Алла таала пендесинин бул жашоодо ага кылган дубаларынын жообу катары алара көптөгөн негизин жана пенденин жашоодо муктаж болгон ырыскысын ырайымдуулук катары берет. Бул тууралуу пайгамбарыбыз дуба кылган пенденин дубасынын жообу дароо кайтарылбастан акыретте кайтарылаарын же бул кечиккен дубанын анын башына келе турган көптөгөн жамандыктарга бөгөт болоорун айткан. Пайгамбарыбыз бир хадисинде.

“Алла Таала ага дуба кылган баардык пенделердин дубасын кабыл кылат. Бул кабыл кылынган дуба, дүйнөдө дароо берилет же акыретке калтырылат же болбосо дуба кылган сайын бул дубанын эсебинче күнөөлөрүнүн азайуусуна себеп болот, бирок күнөө иштерди же болбосо бир туугандык алаканы үзүүнү сурабасын же болбосо (дубага дароо жооп кайтарылуусуна) шашпасын” (Тирмизий, Даават 133/ 3604. V, 582).

Ошондуктан пенде дуба кылгандан кийин анын кабыл болуусу үчүн шашпоосу зарыл. Пайгамбарыбыз:

“Алла Таала дубаларыңарды кабыл кылат, бирок анын кабыл болуусу үчүн шашпагыла; Дуба кылдым бирок кабыл болгон жок дебегиле”. (Бухарий, Даават, 22 VII, 153; Муслим, Зикр, 92, III, 2095).

Пайгамбарыбыз; “Пенде, күнөө (кылууну) болбосо бир туугандык алаканы үзүүнү арзу кылбаган учурда, анын дубасы кабыл болот”. деп айткан. (Бухарий, Даават, 22, III, 2096).

Эске Салуу

Дуба, алсыз жана күдуретсиз болгон макулуктардын (пенделердин), Күдурет ээси болгон Алла Таала менен алака курууда көпүрө болуп саналат.

Биргеликте Талкуулайлы

Өзүңөрдүн күнүмдүк турмуштагы кылган дубаларыңар тууралуу сабакта башкалар менен пикир бөлүшкүлө.

4

Дубанын Пендеге Тийгизген Таасири

Дубанын эң маанилүү пайдасы, пенденин арзуу тилектерин, кудурети чексиз зат болгон Алла Тааладан талап кылуусу, анын жан дүйнөсүнө тынчтык жаратуусу. Дуба кылгандан кийин пенденин жан дүйнөсүндө бейпилдик пайда болот. Бул абал, пенденин жалгыз Алла Таалага кана кайрылып сурануусунун натыйжасы болуп эсептелет. Ар дайым дуба кылып жүргөн пенденин, оору сыяктуу ар кандай мүшкүл жана кыйынчылык учурларында, дуба кылбай жүргөн адамдарга караганда өзүн жеңил алып жүрүүсүнүн себеби буга тийиштүү болот.

Алла Таалага ыйман келтирген ар бир пенде ар дайым ага дуба кылат. Ага ыйман келтирбеген адамдардын дагы айрыкча кыйынчылык учурларда ага жалынып-жалбарып, дуба кылып жаткандарын четке кагуу мүмкүн эмес. (Юнус, 10/12; Лукман, 31/32). Бул көрүнүш адам баласынын дуба кылууга ар дайым муктаж экендигин далилдөөдө.

Дуба, пенделерди Алла Таалага жакындатуучу курал. Дуба кылган пенде, аткарган баардык иш аракеттеринде ыкыластуу болот. Анткени дуба кылган пенде. Алла Тааланын баардык нерсени билүүчү, угуучу жана эч бир нерсенин андан качып кутула албастыгын баамдай алат.

Дуба бир кана Алла Таалага кылынат, андан башка эч кимге кылынбайт. Дуба кылган пенде Алла Тааладан башка эч кимге кул болбойт.

Дуба кылган пенде, Алла Тааланын бар, жалгыз жана кудурет ээси экендигин жүрөгү менен тастыктап акыйкатты мойнуна алат, Алла Тааланын ага берген нематтарына шүгүрчүлүк кылат, жалгыз ага калкаланат, андан мээримдүүлүк, ырайымдуулук жана күнөөлөрүнүн кечирилүүсүн тилейт. Пенде Алла Таалдан материалдык жана руханий байлык тилейт. Булардын баардыгы дуба кылган пенденин динди туура жана так түшүнүүсүнө өбөлгө түзөт.

Адам баласынын жашоосундагы эң барктуу жана бактылуу учур, Алла Таалага дуба кылып ал менен жалгыз болгон учур. Алла Таала менен бир болгон учурлардын эң жакшысы, ага жалынып жалбарып дуба кылгынган учур.

Куран жана Пайгамбарыбыздын Сүннөттөрүндө Дубалар

Курандагы Дубалардан Мисал

“Ааламдардын эгеси болгон Аллага мактоо! Ал Мээримдүү, Ырайымдуу. Кыямат Күндүн падышасы. Биз Сага гана сыйынып, Сенден гана жардам сурайбыз. Өзүң бизди туура жолго баштагын,

(ошол) Сенин каарыңа калбагандар жана адашпагандарга Өзүң тартуулаган жол эле”. (Фатиха, 1/7-7).

“Оо, Эгебиз! Бизди туура жолго салгандан кийин биздин жүрөгүбүздү адаштырба. Бизге Өзүңдүн алдыңдагы Ырайымыңдан бер. Чындыгында Сен – Айкөлсүң!” (Ал Имран, 3/8).

“Оо, Эгебиз! Бизди Өзүңө баш ийүүчүлөрдөн кыл жана биздин урпактарыбыздан да Өзүңө баш ийүүчү кыла көр. Ибадат кылуу жолдорун үйрөт. Биздин тооболорубузду кабыл кыла көр. Албетте, Сен тооболорду Кабыл кылуучу, Мээримдүүсүң!” (Бакара, 2/128).

“О, Эгебиз! Биз өзүбүзгө зулум кылдык. Эгер Сен бизди кечирип, ырайым кылбасаң, анда биз, – албетте, зыянга учуроочулардан болобуз!” (Араф, 3/23).

“Менин пенделеримдин бир бөлүгү: “Эгебиз! Биз ишенебиз, биздин күнөөлөрдү кечир! Бизди мээримиңе бөлө. Сен мээримге бөлөөчүлөрдүн эң мыктысысың”. (Муминуун, 23/109)

“Биз Сага гана тобокел кылабыз, Сага гана кайттык. Кулдук жана бир гана Сага кайтуубуз бар”. (Мумтахана, 60/4).

“Эгем! Көөдөнүмдү ача көр! Ишимди жеңил кыл”. (Тооха, 20/25-26).

“Оо, Эгем! Чындыгында мен өзүмө (күтүүсүздөн) жамандык кылып алдым. Мени кечире көр!”. (Кысас, 28/16).

“Сенден башка Кудай жок! Сен аруусуң! Албетте, мен адашкандардан болдум!” (Анбия, 21/87).

“Эгем! Мени кечир жана ырайымыңа бөлө! Сен мээримдүүлөрдүн эң жакшысысың”, (Муминуун, 23/118).

“Оо, Эгем, мага дааналык (илим) берип, мени жакшыларга кошо көр!” (Шуараа, 26/83).

“Оо Эгебиз! Бизге жубайларыбыздан жана урпактарыбыздан көзүбүзгө кубаныч тартуула жана бизди такыбалар үчүн үлгү кыл!” (Фуркан, 25/74).

“Менин жанымды Сага мойун сунган (мусулман) абалда алып, жакшы иштерди жасоочуларга ээрчите көр!” (Юсуф, 12/101).

“Эгебиз, бизге сабырдуулук берип, мусулман абалда өлтүр! (жаныбызды мусулан болуп турган абалда ал)” (7/126).

“Сенин мага жана ата-энеме көргөзгөн мээримдүүлүктөрүңө шүгүр кылуучулардан кыл жана мени Өз мээриминче алып, Өзүңдүн жакшы иштерди жасоочу пенделериңдин катарына кошо көр.” (Намл, 27/19).

“О Эгем, бизге дүйнөдө да жакшылык бер, Акыретте да жакшылык бер, бизди Тозок азабынан куткар!” (Бакара, 2/201).

“Эгебиз! Мени, ата-энемди жана момундарды эсеп алына турган Күндө кечир”. (Ыбрайым, 14/41).

“Эгебиз, бизди жана бизден мурун ыйманга келген туугандарыбызды кечир. Биздин жүрөгүбүзгө ыйман келтиргендерге кек салба. Эгебиз, Сен албетте Мээримдүү, Боорукерсиң”. (Хашр, 59/10).

“Эгебиз бизге сабыр бер, кадамдарыбызды бекем кыл, бизге каапыр элдин үстүнөн (жеңишке жетүүгө) жардам бер!” (Бакара, 250).

“Сен – биздин Кожоюнубузсуң. Бизди кечирип, ырайым кыла көр. Сен кечирүүчүлөрдүн эң мыктысысың!” (Араф, 7/155).

Биргеликте Талкуулайлы

Курандагы дубалардан мисал берип алардын тегерегинде талкуу кылгыла.

Пайгамбарыбыздын Дубаларынан Мисал

“Оо жүрөктөр колунда (кудуретинде) билгон Аллахым! Жүрөгүмдө диниңде бекем кыл.” (Тирмизий, Даават, 124).

“Аллахым! Сенден сүйүү, сени сүйгөндөрдүн сүйүүсүн жана сага жакындаштыруучу баардык нерселерди сүйүүнү мага буйруунду сенден суранам”. (Тирмизий, Даават, 73).

“Аллахым! Бизге ыйманды сүйдүр жана жакшы көргөз. Каапырдыкты, бузукулукту жана сага каршы чыгууну бизге жек көргөз. Бизди туура жолго сал”. (Хааким, Даават, 1868).

“Аллахым! Бул жашоодо сенден өзүмө, үй-бүлөөмө жана (сен берген колумдагы) мүлккө берекет жана саламаттык берүүңдү тилеймин”. (Хааким, Даават, 1902).

“Аллахым! Жүрөктөрүбүздү бириктир, ортобузду жөнгө сал жана бизди (азабыңдан) кутулуучу жолго сал. Бизди караңгылыктан жарыктыкка чыгар жана бизди чоң

күнөөлөрдүн ашкересинен дагы көмүскөдө болгонунан дагы куткар.” (Абу Давуд, Салт, 177, 178).

“Аллахым! Сенден туура жол, такыбалык, намыскөйлүк жана (жетишээрлик) байлык берүүңдү тилеймин”. (Муслим, Дуба, 72).

“Аллахым! Сенден баш ийүүчү жүрөк, туура сүйлөөчү тил берүүңдү тилеймин”. (Тирмизий, Даават, 23).

“Аллахым! Пайдасыз илимден, (сенден) коркпогон жүрөктөн, тойбос напсиден жана кабыл болбоочу дубадан сага калкаланам” (Муслим, Дуба, 73; Насааий, Истиааза, 21).

“Аллахым! Кыйынчылыктан, кайгы-кападан, алсыздыктан, жалкоолуктан, коркоктуктан, сараңдыктан, жүрөктүн мерээздигинен, кайдыгерликтен жана жакырлыктан сага калкаланам”. (Бухарий, Даават, 39).

“Аллахым! Зулум кылуудан жана зулумдукка түш келүүдөн сага калкаланам” (Насааий, Истиааза, 14).

“Аллахым! Жан чыдагыс балээлерден, сага каршы чыгуудан, кокустук кырсыктан жана душмандарды кубандыруучу кыйынчылыктардан сага калкаланам”. (Насааий, Истиааза, 16).

“Аллахым! (Мага) берген нематтарыңдын түгөнүүсүнөн, берген саламаттык жана ден-соолуктан кол үзүп калуудан, кокустан келүүчү азабыңдан жана баардык каарыңдан сага калкаланам”. (Абу Давуд, Витир, 32).

“Аллахым! Мени, жакшы амал кылып бул амалдардын кубанычтуу акыбетине ээ болуучулардын катарына кош жана күнөө кылганда дагы жараткандан кечирим суроочу пенделериндин катарына кош”. (Ибн Мааж, Адеп, 57).

“Аллахым! Баардык иштерибииздин соңку абалын жакшы кыл. Бизди дүйнөдөгү кордуктан жана акыреттеги азаптан сакта”. (Ибн Хиббаан, Адхия, 949).

“Аллахым! Сен кечиримдүүсүң, жоомартсың, кечирүүнү жакшы көрөсүң, мени (күнөөлөрүмдү) кечир”. (Тирмизий, Даават, 84).

148

Тообо жана Анын Маани-Маңызы

Тообонун сөздүк мааниси, кайтуу жана артка кайтуу дегенди билдирет. Ал эми терминдик мааниси босло, пенде кылган катачылыктарынан артка кайтып Алла Тааланын көрсөткөн жолго кайтуусу жана кылган күнөөлөрүнө бушайман болуп, Алла Тааладан күнөөлөрүнүн кечирилишин тилеп, ага жалбарып-жалынуусу деген маанини билдирет.

Күнөөлөргө тообо кылуу, парз.

Тообонун туура болуусу үчүн анын белгилүү шарттары, күнөө кылуунун туура эмес экендигин сезип, ага бушайман болуп, бул абалдан кутулуу үчүн күнөөлөргө кай-

радан кайтпастан Алла Таалага сөз берип, анын көрсөткөн жолуна кайтып андан күнөөлөрүнүн кечирилишин тилөө.

Бушаймандык, күнөө кылууну таштап аларды кайра кайталабоого кескиндүү түрдө сөз берүү, андан тышкары башкалардын акысын ээлерине кайтарып алардын көңүлүн алуу, арамдардан адалга кайтуу жана парздарды толук аткаруу, тообонун кабыл болуусу үчүн эң негизги шартатры болуп саналат.

Пайгамбарыбыз; “Кимдин мойнунда, башкалардын акысы бар болсо, анда акысын жегендердин жакшылыктары алынып, акысы жээлген адамдарга берилүүчү (азаптуу) күн келбестен мурда азыртадан эле алардын акысын кайтарсын”. (Бухарий, Мазаалим, 10 ; Ахмад бин Хамбал, Муснад, II, 506).

Күнөөлөргө кайра кайтпоо үчүн жан дилден жана чын жүрөктөн кылынган тообо, “Насуух тообосу” деп айтылат. Алла Таала куранда мусулмандарга насуух тообосу менен тообо кылууларын буйрук кылган.

Тообо кылуу, Адам атабыздан башталган.

“Эй ыймандуулар! Аллага чындап тообо кылгыла! Балким Эгеңер күнөөңөрдү кечирип, силерди астынан дарыйалар агып турган Бейиш бактарына киргизээр. Ошол Күндө Алла пайгамбарды жана аны менен бирге ыймандууларды кейитпейт. Алардын нурлары алдыларында да, оң тарабында да кошо жүрөт. Ошондо алар: «Эгебиз! Биздин нурларыбызды толукта жана бизди кечир. Анткени Сен бардык нерсеге Кудуреттүүсүң», – деп айтышат” (Тахриим, 66/8).

Пайгамбарыбыз жашоосундагы ар бир маселеде болгондой эле тообо кылууда дагы үмөтүнө өрнөк инсан болгон жана аларды тообо кылууга үндөгөн. (Бухарий, Даават, 4; Муслим, Тообо, 1,78).

Алла Тааланын 99 ысымынын бири болгон “Тавваб”, “тооболорду (толугу менен) кабыл кылуучу деген маанини билдирет”. Ачыктап айтканда Алла Тааланын, кылган күнөөлөрүнө бушайман болуп тообо кылган пенделеринин тообосун кабыл кылат дегенди билдирет. Негизи тообо, пенделердин күнөөлөрдөн кайтуусу жана Алла Тааланын аларга жаза берүүсүнөн кайтуу дегенди түшүндүрөт. Тактап айтканда, пенде жаратуучусуна жүз буруп тообо кылганда, Алла Таала анын күнөөлөрүн кечирип аларды жазалоодон баш тартат. Ошондуктан “Тавваб” деген сөз толугу менен бул маанини түшүндүрөт.

Тообо; Күнөө иштерди кылуудан баш тартып, Баардык көмүскөдөгү жана ашкере амаладры көрүүчү зат болгон Алла Таалага кайтуу болуп саналат. Күнөөлөрдүн көөдөндү буучу зыяндарынан баш тартып Алла Тааланын эбегейсиз нууруна калкала-нуу жана терс адаттардан оң адаттарга бүрүнүү болуп эсептелет.

Пайгамбарыбыздын үмөттөрүн тообо кылууга үгүттөөчү кээ бир хадистери төмөнкүлөр:

“Алла Таалага касам болсун, мен күнүнө жетимиштен көп жолу Алла Таалдан күнөөлөрүмдүн кечирүүсүн сурайм”. (Бухарий, Даават 3. Тирмизий, Тафсиirus-сура (47), Ибн Мааж, Адеп 57).

“Пенденин тообо кылган учурдагы АллаТаланын кубанычы, силерден бирөөңөрдүн мейкин чөлдө төөсүн жоготуп, кайра таап алып, ошол маалдагы кубанычынан дагы көбүрөөк”. (Бухарий, Даават 4; Муслим, Тообо 1, 7, 8).

“Ким, күн батыш тарабынан чыкпсатан мурда тообо кылса, Алла Таала анын тообосун кабыл кылат”. (Муслим, Зикр 43).

“Пенденин жаны алкымына келгенге чейин тообо кылса, Алла Таала ал пендесинин тообосун кабыл кылат”. (Тирмизий, Даават 98, Ибн Мааж, Зухд 30).

Суу кирди тазалагандай эле, чын дилден кылынган тообо дагы күнөөлөрдү тазалап жок кылат. Бирок эң негизги маселе, пенде кылган күнөөлөрү үчүн бушайман болуп аларды таштап кайра кайталабоого чечим кылуусу.

7

Тообонун Адам Баласынын Жашоосундагы Орду

150

Ислам ишениминде, пайгамбарлардан тышкаркы адамдардын баардыгы күнөө кылуулары мүмкүн. Пенде ката же болбосо күнөө иштерди кылуулары ыктымал. Бирок, эң негизги маселе, кылып жаткан иштеринин күнөө экендигин билээр замат андан кайтуу экендиги эстен чыкпоосу зарыл. Хадисте; “Баардык адамдар ката кылышат, алардын эң мыктылары каталардан баш тарктандары”. деп айтылган. (Тирмизий, Кыямат 50, (2501); Ибн Мааж, Зухд 30, (4251).

Тообо, Алла Тааланын, күнөө кылган пенделерине күнөөлөрүнөн арылуулары үчүн кутулуунун жолу. Ошондуктан, пенде канчалык көп күнөө кылса дагы үмүтсүздүккө кабылбастан Алла Тааланын ага берген мүмкүнчүлүгүнөн пайдаланып күнөө иштерди таштап жаратуучусуна кайтуусу зарыл. Бул жерде, кылган иштеринин натыйжасын ойлобостон напсисинин азгырыктарына алдырып, Алла Таанын тыйуу салган нерселерин кылган педнелер тууралуу кеп болууда. Болбосо кылган күнөөлөрүнө маани бербестен Алла Таала кечирет деген түшүнүккө кирип алып, күнөө кылууну уланткандар тууралуу кеп кыланган жери жок. Бул абалдагы пенделердин абалы, Алла Тааланын эскертүүсүн көзгө илбестик болуп эсептелгендиктен, натыйжасы өтө катуу болушу мүмкүн.

Адам баласын туңгуйукка такаган кооптуу жагдайлардын бири, үмүтсүздүк. Күнөөлөргө жуурулушкан болсо дагы, бирок, аларды сезип, натыйжада булардан кутулуунун жолу жок экендигин ойлогон пенденин бул абалдан чыгып туура жолду табуусу, анын үмүтсүздүккө кабылбоосу жана өзү үчүн туура жолду тандоосуна байланыштуу

болот. Анткени куранда, Алла Тааладан үмүтүн үзгөндөр, бир кана каапырлар экндиги айтылган.

Алла Тааланын ырайымы чексиз. Кылган күнөөлөрү үчүн бушайман болуп, тообо кылган жана Алла Тааладан кечиримдүүлүк менен мээримдүүлүк тилеген пенделеринин тообосун кабыл кылып алардын күнөөлөрүн кечирет. Куранда; “Ал өз пенделеринин тообосун кабыл алат, күнөө иштерин кечирет жана силердин эмне кылып жатканыңарды билип турат”. (Шуара, 42/25).

“Анткени, мен ким тообо кылып, ыйман келтирип, туура жолдо жүрсө, албетте, аны кечиремин”. (Тооха, 20/82).

Ыймандуу мусулман пенде, кылган күнөөсүнөн жана аткарган катасы үчүн бушайман болуп, дароо жаратуучусуна калкаланат жана андан кечиримдүүлүк тилеп, тообо кылат. Билип туруп күнөө кылууну уланпайт. (Ал Имран, 3/135). Алла Таалага чын дилден жакындаган пенделерин артка куру жалак кайтарбастыгын билген адам, тооболорду бир кана Алла Тааланын кабыл кылаарын сезип, ага жармашат. Бул тууралуу куранда:

“Ыпластык менен алектенгендер, өз жандарына зулумдук кылгандар, билип туруп жасаган (күнөө) иштерин улантышпаса, Алланы эстеп, күнөөлөрү үчүн кечирим сурашса... Алладан башка ким күнөөлөрдү кечире алат?!” (Ал Имран, 3/135).

Күнөөлөр пенденин жан дүйөөсүн булгайт жана жүрөктү карартат. Ал эми тообо болсо, анын Алла Таала менен болгон мамилесин кубаттап, күнөө аркылуу жараланган жан дүйнөнү жөнгө салат.

Тообого тийиштүү аяттар жана хадистер, үмүтү солкундаган пенделердин үмүттөрүн кайра калыбына алып келет, адамдарды туура эмес пикир кылуудан жана тынымсыз күнөө кылуудан сактайт. Алла Таалага жана анын пайгамбарына, акырет күнүнө жана исламдын башка буйруктарына мойун сунган пенделер, эч убакта үмүтсүз болбоолору жана Алла Тааланын мээриминен үмүт үзбөөлөрү зарыл. Анткени куранда:

“Эй, өздөрүнө зыйан кылып жаткан пенделерим! Алланын жакшылыгынан үмүт үзбөгүлө. Алла бардык күнөөлөрдү кечирет. Анткени, Ал – Кечиримдүү, Боорукер!”. (Зумар, 39/53).

“Чындыгында, Алла тообо кылуучуларды жана тазалануучуларды жакшы көрөт”. (Бакара, 2/222).

“Алладан кечирим сура! Анткени Алла Кечиримдүү, Мээримдүү”. (Ниса, 4/106).

Алла Тааланын кулуна тообо кылууга мүмкүнчүлүк берүүсү, анын чексиз ырайымынын белгиси. Ал пенделерин, кылган күнөөлөрү үчүн дароо жазаландырбастан тообо

кылууга мүмкүнчүлүк берет. Бул мүмкүнчүлүктөн пайдаланып тообо кылгандарга Алла Таала өзүнүн кечиримдүүлүгү жана ырайымы менен мамиле кылат. Натыйжада пенде өз жашоосун оңдоого жана тартипке салууга үлгүрөт.

Куранда Тообого Тийиштүү Мисалдар

Куранда Алла Таала, тооболорду кабыл кылаары тууралуу баяндап бир нече аятта ушундай деген;

“Ошондо Эгеңди мактоо менен даңктагын жана Андан кечирим сура. Албетте Ал тооболорду кабыл кылуучу!” (Наср, 110/3).

“Ал өз пенделеринин тообосун кабыл алат, күнөө иштерин кечирет жана силердин эмне кылып жатканыңарды билип турат.” (Шуараа, 42/25).

“Алла, силердин тообоңорду кабыл кылууну каалайт”. (Ниса, 4/27)

“Кимде-ким зулум кылган соң, тообо кылып, жакшылык иштерди жасаса, Алла аларды кечирет. Чындыгында, Алла – Кечиримдүү, Боорукер!”. (Ал-Маида, 5/39).

“Бирок тообо кылып, абалдарын оңдогондордун жана (Чындыкты) баян кылгандардын күнөөлөрүн кечиремин. Жана Мен – Тооболорду кабыл кылуучу Мээримдүүмүн”. (Бакара, 2/160).

Бул жана буга окшогон аяттарда Алла Тааланын тооболорду кабыл кылаары тууралуу баяндалууда. Бирок тооболордун кабыл болуусу үчүн талап кылынган бир кана шарт, анын чын жүрөктөн жана жан кекиртекке келип азреил жанды сууруп кеткенге чейин кылынуусу экендиги айтылган. Куранда буга тийиштүү мисалдар абдан арбын.

Оболу курандагы көрсөтүлгөн мисалдарга бир ирээт көз ирмем кылалы. Андагы мисалдардын эң эле күрүнүктүүсү Адам атабыз менен анын жубайы Обо энебиздин тообосу. Ал экөө шайтандын азгырыгы менен бейиштеги тыйуу салынган дарактын мөмөсүнөн жеп алышып, Алла Тааладан кечирим сурашып, тообо кылашкан. Алла Таала ал экөөнү тең кечирип, тооболорун кабыл кылган. Курандагы бул окуя, кээ бир жерде экөөнө тең таяндырылып айтылса, ал эми айрым жерлеринде болсо экөөнүн атына Адам атабызга таяндырылып айтылган. Адам атабызга таяндырылып айтылган жери төмөнкүчө:

“Адам өз Эгесинен сөздөрдү жолуктурду жана Ал анын тообосун кабылдады. Акыйкатта, Ал тооболорду Кабыл кылуучу жана Мээримдүү” (Бакара, 2/37)

Куранда, өлүм келген учурда кылынган тообонун кеч болуп калаары тууралуу Фараондун кылган тообосу мисал берилген.

Талкуулоо

Курандан Фараондун кылган тообосуна тийиштүү аятты карап таап, анын тегерегинде талкуу кылгыла!

Адам баласы өлөөрүн сезген маалда кылган тообосу, эч кандай бир мааниге ээ болбой калат. Анткени өтө эле кеч болуп калат, Бул тууралуу куранда:

“Күнөөнү билбестиктен жасап, кайра тезинен тообо кылып, өкүнгөндөргө, Алланын кечирими болот. Акыйкатта Алла Билүүчү, Даанышман. Күнөөлөрдү жасап, анан алардын ичинен бирөөнө өлүм келген учурда ал: “Мен азыр өкүндүм, тообо кылдым!” – деп айтса, ага тообо жок. Ошондой эле каапыр бойдон өлүп калгандарга да (кечирим) жок. Аларга Биз катуу азапты дайардадык” (Ниса, 4/17-18).

Пайгамбарыбыз; “Күнөөлөрүнө тообо кылган пенде, куудум күнөө кылбагандай болот” (Ибн Мааж, Зухд, 30).

Изилденип-Үйрөнгүлө

Курандан тообого тийиштүү аяттарды тапкыла.

“Пенде бир ката кылганда анын жүрөгүнө бир кара так пайда болот. Эгерде пенде бул кылган катасынан кайтып (жараткандан) кечирим сурап тообо кылса, жүрөгүндөгү бул кара так жоголот. Бирок, кайра эле күнөө кыла берсе, анда жүрөктөгү кара тактар көбөйүп отуруп, жүрөктү толугу менен каптап кетет. Жүрөктү каптак кетүүчү бул кара так тууралуу куранда; “Жасаган иштери себептүү алардын жүрөктөрүн кара так каптап калган”, деп айтылган (Мутаффифин, 83/14), (Муслим, Иман, 231; Тирмизий, Тафсир, Мутаффифин (3331); Ибн Мааж, Зухд 29, (4244) 1).

Бөлүмдө Жыйынтыктоо

Дуба, пенденин жан дилиден Алла Таалага жүз буруп ага тиленүүсү болуп саналат. Дуба кылуунун максаты, пенде жагдайын билдирүү ирээтинде Алла Таалага жалбарып кайрылуусу болуп саналт. Ошондуктан дуба, Алла Таала менен анын пенделеринин ортосун байланыштырып туруучу көпүрө.

Бул жашоодо кылынган дубаларга дароо жооп кайтарылбагандыгы бул дубанын кабыл болбой калгандыгынан кабар бербейт. Анткени, бул кылынган дубалардын акыбети акыретте кайтарылышы мүмкүн. Муну менен беригеликте Алла таала пендесинин бул жашоодо ага кылган дубаларынын жообу катары аларга көптөгөн нематтарын жана пенденин жашоодо муктаж болгон ырсыкысын ырайымдуулук катары берет. Бул тууралуу пайгамбарыбыз дуба кылган пенденин дубасынын жообу дароо кайтарылбастан акыретке кайтарылаарын же бул кечиккен дубанын анын башына келе турган көптөгөн жамандыктарга бөгөт болоорун айткан.

Дуба, жан дүйнөнүн тынчтыгы. Алла Таалага ыйман келтирген, ага калкаланган жана андан кана жардам сураган пенде, дуба кылуу аркылуу анын ыраазычылыгын табат, андан жардам алат жана пендечилик кылып жасап койгон күнөөнөлдүн ыпыластыгынан тазаланат.

Дуба, пенделерди Алла Таалага жакындатуучу курал. Дуба кылган пенде, аткарган баардык иш аракеттеринде ыкыластуу болот. Анткени, дуба кылган пенде Алла Тааланын баардык нерсени билүүчү, угуучу жана эч бир нерсенин андан качып кутула албастыгын баамдай алат. Дуба, ибадаттын дал өзү.

Тообо, пенденин кылган катачылыктарынан артка кайтып Алла Тааланын көрсөткөн жолго кайтуусу жана кылган күнөөлөрүнө бушайман болуп, Алла Тааладан күнөөлөрүнүн кечирилишин тилеп, ага жалындоосу деген маанини билдирет.

Күнөөлөргө кайра кайтпоо үчүн жан дилден жана чын жүрөктөн кылынган тообо, “Насуух тообосу” деп айтылат. Алла Таала куранда мусулмандарга насуух тообосу менен тообо кылууларын буйрук кылган.

Тообо; Күнөө иштерди кылуудан баш тартып, Баардык көмүскөдөгү жана ашкере амалдры көрүүчү зат болгон Алла Таалага кайтуу болуп саналат. Күнөөлөрдүн көөдөндү буучу зыяндарынан баш тартып Алла Тааланын эбегейсиз нууруна калкалануу жана терс адаттардан оң адаттарга бүрүнүү болуп эсептелет.

Ислам ишениминде, пайгамбарлардан тышкаркы адамдардын баарыдыгы күнөө кылуулары мүмкүн. Пенде ката же болбосо күнөө иштерди кылуулары ыктымал. Бирок, эң негизги маселе, кылып жаткан иштеринин күнөө экендигин билээр замат андан кайтуу экендиги эстен чыкпоосу зарыл.

Пенденин, жашоого болгон үмүтүнүн бекемделүүсүнө, Алла Таалага жакындап ыйманынын кубатталуусуна жана эң жакшы сапаттарга ээ болуусуна себеп болуучу тообо, пенденин жашоосунда абдан бийик орду бар.

154

Бөлүмдү Анализдөө

- 1-Дуба, эмне себептен ибадаттын туу чокусу болуп эсептелген?
- 2-Куранда, Алла Таалага ыйман келтирбеген пенделердин дагы кыйынчылык абалда калган учурда дуба кылып ага жалынып жалбаргандыгы айтылат, эмне себептен?
- 3-Сиздин ойуңузча дубанын маанилүүлүгү эмнеде жатат?
- 4-“Дуба кылдым, бирок, кабыл болгон жок” деп айтуу туурабы? Эмне себептен?
- 5-Куран жана хадистерде мисал ирээтинде көрсөтүлгөн дубалардагы максат эмне?
- 6-Тообо деген эмне?
- 7-“Тавваб” деген сөз кандай маанини түшүндүрөт?
- 8-Тообонун кабыл болуусу үчүн кандай шарттар бар?

Жыйынтыктоочу Суроолор

1. Пайгамбарыбыздын тообосуна тийиштүү төмөнкүлөрдөн кайсынысы талкууга алынуусу туура эмес?

- А) Пайгамбарлар үмөттөрүнө тообону үйрөтүү үчүн тообо кылышкан.
- Б) Алла Таалаага жакындоонун чеги жок. Пайгамбарлар ар күн жаратуучуга жакын болгондуктарынан, оболку абалдары үчүн тообо кылышкан.
- В) Дагы жакшыраагын тандоого мүмкүнчүлүктөрү болгонун карабастан, кээ бир учурларда аларды дагы аткарбай койгондуктан тообо кылышкан.
- Г) Чоң күнөө кылгандыктары үчүн тообо кылышка.

2. Төмөнкүлөрдөн кайсынысы тообонун кабыл болуусунун шарты эмес?

- А) Эки рекет тообо намазын окуу.
- Б) Мойнунда башкалардын акысы бар болсо аларды жойуу же болбосо акы ээлеринин көңүлүн жубатуу.
- В) Күнөө кылууга кайтпоого кескиндүү түрдө сөз берүү.
- Г) Аткарылбай калган парздарды оорундатуу.

3. Төмөнкүлөрдүн кайсынысы дубанын эң маанилүү түркүгү?

- А) Дааратчан болуп кыбылага карап жүздөнүү.
- Б) Дуба кылууга “Бисмиллах” жана Алла Таалага мактоо айтып андан кийин анын пайгамбарына салават менен баштоо.
- В) Куран жана хадистердеги дубалар менен дуба кылуу.
- Г) Чын ыкылас жана жан дилден дуба кылуу.

4. Куран жана хадистердеги дубалар кандай маанини түшүндүрөт?

- А) Дуба кылуунун тартиби жана бул дубалар менен эмнелерди сураса дагы жакшыраак болоору тууралуу мисал ирээтинде айтылган.
- Б) Окулуусу милдеттүү болгон дубалар.
- В) Бул дубаларды, арапча нукура тили менен кылуу милдеттүү, кыргызча маанилери менен дуба кылууга болбойт.
- Г) Бул дубалардан тышкарыкы сөздөр менен дуба кылынбайт.

5. Дубага тийиштүү төмөнкүлөрдөн кайсынысы туура?

- А) Дуба, ибадаттын дал өзү болгондуктан башка ибадаттарды аткарууга кааажет жок.
- Б) Ибадаттарды аткаруу милдетин жокко чыгарбайт.
- В) Ибададатарды аткарбагандардын, дуба кылууга укуктары жок.
- Г) Намаз сыяктуу физикалык ибадаттардын оордун толтураса дагы, бирок зекет сыяктуу материалдык ибадаттардын оордун толтура албайт.

Жооптор

I БӨЛҮМ

1-Б, 2-В, 3-Г, 4-Б, 5-Б

II БӨЛҮМ

1-В, 2-Г, 3-В, 4-А, 5-Г

III БӨЛҮМ

1-Б, 2-А, 3-Г, 4-В, 5-Б

IV БӨЛҮМ

1-В, 2-А, 3-Б, 4-Г, 5-Б

V БӨЛҮМ

1-А, 2-Б, 3-В, 4-Б, 5-В

VI БӨЛҮМ

1-Б, 2-В, 3-Г, 4-А, 5-А

VII БӨЛҮМ

1-Г, 2-А, 3-Г, 4-А, 5-Б

Колдонулган Булактар

- Abdurrahman Azzam, *Rasulu Ekrem'in Örnek Ahlâkı*, Çev. Hayrettin Karaman, Yağmur Yayınevi, İst.1975.
- Afzalurrahman, *Sîret Ansiklopedisi*, İnkılâb Yayınları, İstanbul 1996.
- Akseki, Ahmet Hamdi, *İslam Dini*, Diyanet Reisliği Yayını, Ankara 1960.
- Bilmen, Ömer Nasuhî (ö. 1971), *Hukukî İslâmiyye ve Istilahâtı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1975, I-VIII C.
- Bilmen; Ömer Nasuhi, *Büyük İslâm İlmihali*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1970.
- Büyükkörükçü; Tahir, *Mübarek Ramazan ve Oruç*, Şelâle Yayınları, İstanbul.
- Canan İbrahim, *Kütüb-i Sitte Muhtasarı Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1992, İV/432 vd.
- Ceziri, Abdurrahman, *Kitabü'l-Fıkh Ala'l-Mezahibi'l-Erbaa*, İhyaü't-Turasi'l-Arabi, Beyrut ts.
- Davudoğlu, Ahmed, *Sahih-i Müslim Tercemesi ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İst 1977.
- DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi), Dua maddesi.
- DİA (Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi), Hac maddesi.
- Ebu Zehre, Muhammed, *Usûlü'l-Fıkh*, Tebliğ Yayınları, Eren Ofset, İstanbul ts.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, (ö. 1942), *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul 1979, I-IX C.
- Eraslan Sadık ve Keleş Ekrem, *En Güzel Örnek Hz. Muhammed*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 2003.
- Erdem, Hasan Hüsnü, *Abdest Almanın Göz ve Dış Sağlığı Açısından Önemi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları,1963.
- Erul Bünyamin ve Keleş Ekrem, *Kutsal İklimde Dua*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.
- Erul, Bünyamin ve Keleş Ekrem, *Haccı Anlamak*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.
- Ezherli, İsmail, *Zekat*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1974.
- Farukî İsmail Râcî ve Luis Lâmia, *İslâm Kültür Atlası*, Çev. Mustafa Okan Kibaroglu ve Zerrin Kibaroglu, İnkılâp Yayınları, İst. 1999
- Hallaf, Abdülvehhab (ö.1956), *'İlmü Usûli'l-Fıkh*, el-Mektebetü'l-İslâmî, İst.1984.
- Heyet (Halil Altuntaş, İsmail Karagöz, Mehmet Keskin), *Hac İlmihali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.
- Heyet, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, Ankara, 2005.
- Heyet, *Diyanet Hac Duaları*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Heyet, *Diyanet Hac Rehberi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- Heyet, *İlmihal, I-II*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Yayını, İstanbul 1999.
- İbn Abidin, Muhammed Emin b.'Omer , *Raddü'l-Muhtar 'Ala'd-Dürri'l-Muhtar*, Matbaai Amire, İst. 1307,
- Kâsânî, Alauddin Ebu Bekr b. Mes'ud el-Kasânî (ö. 587), *Bedâiüs-Sanâi' fi Tertibi's-Şerai'*, Matbaatü Şeriketi'l-İlmiyye, Mısır, 1327.
- İbn Hümam, Fethu'l-Kadîr, *Matbaatü Mustafa'l-Bâbî el-Halebî*, Mısır 1970.
- İbn Kudame, Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed (ö.620), *el-Muğni*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1984, I/424 .
- İbn Rüşd, Ebu'l-Velid Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İbn Rüşd el-Hafid; *Bidayetü'l-Müctehid ve*

Nihaytü'l-Muktesit, Matbaatü Ahmet Kamil, İst. 1333 H,

Kamil Miras ve Ahmed Naim, *Sahih-i Buhari Muhtasari Tecrid-i Sarih Tercemesi ve Şerhi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1973.

Keleş, Ekrem, *Umre Rehberi*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2007.

Keskioglu, Osman, *Kur'an-ı Kerim Bilgileri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını.

Mehmet Zihni Efendi, *Nimet-i İslâm*, İstanbul ts.

Merâkı'l-Felâh bi İmdâdi'l-Fettah, Şerhu Nûri'l-Îzâh ve Necâti'l-Ervâh, Matbaatü Ahmet Kâmil, İst. 1327

Merğînânî, Ebu'l-Hasen Ali b. Ebi Bekr, *el-Hidaye Şerhu Bidayeti'l-Mübtedi*, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, ts.

Mevsîlî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdûd, *el-İhtiyar li Ta'lili'l-Muhtar*, Matbaatü Mustafa'l-Babi el-Halebi, Mısır 1936.

Nevevi, Ebu Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref (ö. 676), *el-Mecmu Şerhu'l-Mühezzeb*, İdaretu't-Tıba'ati'l-Müniriyye, Mısır III/29

Nevevi, Ebu Zekeriyya Muhyiddin b. Şeref (ö. 676), *el-Ezkâr*.

Nevevi, Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref (v.676/1277)'nin, Riyâzü's-Salihîn, adlı eserinin Türkçe Tercüme ve Şerhi: *Riyâzü's-Salihîn, Peygamber Efendimizden Hayat Ölçüleri*, Hazırlayanlar: Prof. Dr. M. Yaşar Kandemir, Prof. Dr. İsmail Lütfi Çakan, Doç Dr. Raşit Küçük, Erkam Yayınları, İstanbul 1997. (Ünitelerde geçen Hadis-i Şerif mealleri ve kaynakların gösterimi büyük ölçüde bu kitaptan iktibas edilmiştir.)

Özyazıcı, Alparslan, *Din ve Bilimin Işığında Oruç ve Sağlık*, DİB. yayınları, Ankara 2004.

Sofuoğlu, Cemal, *Açıklamalı Büyük Dua Kitabı*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 1992.

Şahin Muzaffer ve Keleş Ekrem, *Ailenin Din Kılavuzu*, Seha yayınları, İstanbul 1994.

Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınevi, İstanbul 2000.

Şentürk, Lütfi ve Yazıcı Seyfettin, *Diyanet İslam İlmihali*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 2004.

Şirbînî, Muhammed b. Muhammed el-Hatib, *Muğni'l-Muhtac ilâ Ma'rifeti Meanî el-fâzi'l-Minhac*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1994.

Yazıcı, Seyfettin, *Ramazan ve Oruç*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1997.

Yücel, İrfan, *Hac Rehberi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 1997.

Yücel, İrfan, *Hacı Adaylarına Özet Bilgi ve Dualar*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını, Ankara 1999.

Zekıyyü'd-dîn Şa'ân, *Usûlü Fıkıh* (İslâm Hukuk İlminin Esasları) Ter.İbrahim Kâfi Dönmez, Emel Matbaası, Ankara 1990, Türkiye Diyanet Vakfı Yayını)

Zeydan, Abdülkerim, *el-Veciz fi Usûli'l-Fıkıh*, el-Mektebetü'l-İslâmî, İstanbul 1979.

